

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 1 S

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2011

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

Innhold

Del I

Innledende del	7	Programområde 04 Militært forsvar	41
1 Hovedmål og prioriteringer	9	<i>Programkategori 04.10 Militært forsvar mv. ..</i>	41
1.1 Mål og oppgaver i forsvarssektoren	9	Kap. 1700 Forsvarsdepartementet	43
1.2 Den videre utviklingen av Forsvaret 2009–2012	10	Kap. 4700 Forsvarsdepartementet	44
1.2.1 Økonomiske rammer og forutsetninger	10	Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	44
1.2.2 Status i det andre gjennomføringsåret	11	Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	47
1.2.3 Utfordringer i det videre arbeidet med langtidsplanen 2009–2012	12	Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt	47
1.3 Økonomiske rammer for 2011	12	Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	48
1.4 Hovedprioriteringer i 2011	13	Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	52
2 Tryggingpolitiske rammer og norske hovudprioriteringar	22	Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat	52
2.1 Tryggingpolitiske prioriteringar i 2011	22	Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat	54
2.2 Internasjonale utviklingstrekk	23	Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	55
2.3 Norsk politikk framover	24	Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	56
2.3.1 Afghanistan	24	Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	56
2.3.2 NATO og transatlantisk samarbeid	24	Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	58
2.3.3 Rustningskontroll og tillitsskapende tiltak	25	Kap. 1731 Hæren	59
2.3.4 FN sine fredsoperasjonar	25	Kap. 4731 Hæren	61
2.3.5 Nærområda våre	26	Kap. 1732 Sjøforsvaret	61
2.3.6 Norden og Baltikum	26	Kap. 4732 Sjøforsvaret	63
2.3.7 EU	27	Kap. 1733 Luftforsvaret	63
3 Rapport for verksemda 2009 .	28	Kap. 4733 Luftforsvaret	65
3.1 Forsvarsdepartementet	28	Kap. 1734 Heimevernet	66
3.2 Økonomiske rammer	29	Kap. 4734 Heimevernet	67
3.3 Forsvarets måloppnåing	29	Kap. 1735 Etterretningstjenesten	68
3.3.1 Leveransar	29	Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon ..	69
3.3.2 Økonomi	33	Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon ..	71
3.3.3 Interne prosessar	33	Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	71
3.3.4 Menneske, læring og utvikling ...	35	Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	83
3.4 Forsvarsbygg, Nasjonalt tryggingorgan og Forsvarets forskningsinstitutt	37	Kap. 1790 Kystvakten	83
3.4.1 Forsvarsbygg	37	Kap. 4790 Kystvakten	85
3.4.2 Nasjonalt tryggingorgan	37	Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten	85
3.4.3 Forsvarets forskningsinstitutt	38	Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten	86
		Kap. 1792 Norske styrker i utlandet	86
		Kap. 4792 Norske styrker i utlandet	89
		Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgite formål	90
		Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgite formål	92
Del II			
Budsjettforslag	39		
4 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.	41		

Kap. 4799 Militære bøter	92	7.1	Forsvarsdepartementet	102
Del III		7.2	Forsvaret	102
Omtale av særlige tema	93	7.3	Forsvarets forskningsinstitutt	103
5 Informasjonssaker	95	7.4	Forsvarsbygg	103
5.1 Den videre utvikling av forsvars-		7.5	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	104
sektoren – Ny langtidsplan	95			
5.2 Utflytting av organisasjons-				
elementer i Forsvaret	95			
5.3 Nasjonalt kompetansesenter for				
helikoptre	96			
5.4 Lokalisering av helikopter-				
detasjement NH-90 i Sør-Norge ...	96			
5.5 Nordisk samarbeid	97			
5.6 African Capacity Building	97			
5.7 Industrielt samarbeid	98			
5.8 Avinor AS og Forsvaret	99			
5.9 Forskning på HR-området	99			
5.10 Økt mangfold i Forsvaret	99			
6 Sektorovergrepene				
 miljøpolitikk	100			
7 Oppfølging av § 1a				
 i likestillingsloven	102			

Forslag til vedtak om bevilgning	
for budsjettåret 2011, 1700–1795,	
4700–4799	106

Vedlegg 1	
Ordninger i tilknytning til verneplikten	112

Vedlegg 2	
Forsvarets operative struktur 2012	113

Vedlegg 3	
Standardiserte nøkkeltall for forvaltnings-	
organer med særskilte fullmakter –	
Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)	114

Tabelloversikt

Tabell 1.1 Forsvarsrammen 2011 ift. 2010 .	13	Tabell 4.9 Budsjettekniske endringer	59
Tabell 3.1 Endringer i løyvinga 2009	29	Tabell 4.10 Budsjettekniske endringer	61
Tabell 4.1 Budsjettekniske endringer	43	Tabell 4.11 Budsjettekniske endringer	64
Tabell 4.2 Budsjettekniske endringer	45	Tabell 4.12 Budsjettekniske endringer	66
Tabell 4.3 Prosjekter over 100 mill. kroner	46	Tabell 4.13 Budsjettekniske endringer	69
Tabell 4.4 Budsjettekniske endringer	48	Tabell 4.14 Formålstabell	73
Tabell 4.5 Forsvarsattachéer ved norske		Tabell 4.15 Kategori 1-prosjekter	73
utenriksstasjoner i 2011	49	Tabell 4.16 Fellesfinansierte prosjekter	
Tabell 4.6 Militærrådgivere i internasjonale		(postene 44, 48 og 01)	82
delegasjoner	49	Tabell 4.17 Budsjettekniske endringer	84
Tabell 4.7 Budsjettekniske endringer	53	Tabell 4.18 Budsjettekniske endringer	87
Tabell 4.8 Budsjettekniske endringer	57	Tabell 4.19 Budsjettekniske endringer	90

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 1 S

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2011

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet av 17. september 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedmål og prioriteringer

1.1 Mål og oppgaver i forsvarssektoren

Ved inngangen til 2011 har en rekke NATO-land og andre land Norge samarbeider med redusert sine forsvarsbudsjett. Norge er i en privilegert situasjon, hvor handlefriheten i 2011 til å følge opp regjeringens forsvarspolitik ikke bare videreføres men økes. Den økte handlefriheten nyttes til å følge opp langtidsplanen for Forsvaret og til tiltak for å ivareta sikkerheten for norske militære styrker i Afghanistan. Regjeringen vil i 2011 særlig prioritere:

- militær tilstedeværelse i nord,
- våre bidrag i Afghanistan,
- etikk og åpenhet i Forsvarets virksomhet,
- oppfølging av veteraner.

Regjeringens forsvarspolitiske hovedmål er et forsvar som er i stand til å møte utfordringer i raskt skiftende omgivelser, og verne om Norges sikkerhet, interesser og verdier. Stortinget behandlet 19. juni 2008 den nye langtidsplanen for Forsvaret for perioden 2009–2012, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008) «Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier». Stortingets behandling av langtidsplanen viste at det fortsatt er bred politisk enighet om hovedlinjene i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik, noe som er viktig i en tid hvor rammebetingelsene endrer seg raskt. De grunnleggende elementene i langtidsplanen er økt operativ evne og balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang. Dette er avgjørende for å oppnå regjeringens forsvarspolitiske hovedmål. Regjeringen understreket derfor i sin politiske plattform og tiltrødelseserklæring fra 2009 viktigheten av at langtidsplanen følges, og arbeidet vil fortsatt ha høyeste prioritet.

Norge står i dag overfor betydelige utfordringer både i våre nærområder og internasjonalt. I del I, 2. Tryggingspolitiske rammer og norske hovedprioriteringer er utfordringene beskrevet. Disse utfordringene krever at Forsvaret må være i stand til å løse et bredt spekter av oppgaver både hjemme og ute. Forsvaret skal, innenfor sitt ansvarsområde, og i samarbeid med andre nasjonale

myndigheter, bidra til å oppfylle følgende *forsvarspolitiske målsettinger*.

- alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press,
- gjennom deltakelse i flernasjonale fredsoperasjoner forankret i et klart og utvetydig folkerettslig grunnlag og internasjonalt forsvarssamarbeid, bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot norsk og internasjonal sikkerhet,
- sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte iht. våre allianseforpliktelse, og til å møte ulike typer anslag og angrep for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet,
- bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

Langtidsplanen beskriver den videre utviklingen av Forsvaret som er nødvendig for å oppfylle disse forsvarspolitiske målene. Forsvaret skal være et moderne, fleksibelt og alliansetilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel. Den operative strukturen skal utvikles og styrkes med vekt på å kunne bidra til å håndtere utfordringer i nordområdene. Det skal videre være en god balanse mellom reaksjonsevne og utholdenhet slik at Forsvaret er best mulig i stand til å håndtere oppgavene hjemme, samtidig som Forsvaret er engasjert i operasjoner i utlandet. Forsvaret vil også videreføre et nært samarbeid med sivile myndigheter.

Forsvarets oppgaver er innrettet for å kunne håndtere utfordringer i våre nærområder – norsk territorium og tilstøtende områder, og da spesielt i nord – til sjøs, på land og i luften. Evnen til overvåking og etterretning, suverenitetshevdelse og episode- og krisehåndtering er grunnleggende for utformingen av forsvarsstrukturen. Nordområdene er det viktigste satsingsområdet, og Forsvarets tilstedeværelse og evne til suverenitetshevdelse i nord er derfor høyt prioritert. Samtidig er evnen

til å bidra til kollektivt forsvar hjemme og ute, og deltakelse i fredsstøttende operasjoner, av vesentlig betydning for utformingen av forsvarsstrukturen. Regjeringen legger fortsatt opp til et aktivt militært internasjonalt engasjement i utlandet, folkerettslig forankret gjennom FN. Summen av de dimensjonerende oppgavene forutsetter et forsvar med tilstrekkelig kvalitet, hvor bl.a. et godt øvings- og treningsnivå, evne til å samvirke med allierte, god reaksjonsevne, utholdenhet, egenbeskyttelse, strategisk mobilitet og deployerbarhet er avgjørende.

Verneplikten er et fundament for Forsvaret, og skal videreutvikles iht. Forsvarets behov. Regjeringen vil opprettholde et forsvar som er forankret i samfunnet, som et grunnlag for å bevare forsvarens vilje og dermed forsvarsevnen.

Personell og kompetanse skal vies stor oppmerksomhet de kommende år, spesielt innenfor ledelse og styring. Regjeringen vil i 2011 legge stor vekt på å videreføre arbeidet med tiltak som kan bidra til å ivareta og videreutvikle personellet, også slik at andelen kvinner i Forsvaret kan øke. Forsvaret skal utvikles som en fortsatt attraktiv arbeidsplass. Gjennom personellpolitikken skal grunnlaget legges for å rekruttere, beholde og videreutvikle både militære og sivile medarbeidere med høy motivasjon og riktig kompetanse tilpasset Forsvarets behov og oppgaver. Videre skal personell og deres familier gis nødvendig oppfølging før, under og etter tjeneste i utlandet. Handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse for perioden 2009–2012 vil aktivt følges opp i hele organisasjonen.

1.2 Den videre utviklingen av Forsvaret 2009–2012

1.2.1 Økonomiske rammer og forutsetninger

Opptappingen av bevilgningen til å følge opp langtidsplanen for Forsvaret fortsetter i 2011. Dette er viktig i et Europa hvor de fleste land kutter i sine forsvarsbudsjetter. De økonomiske rammene som er beskrevet i langtidsplanen for perioden 2009–2012, innebærer en bevilgningsmessig satsing på forsvarssektoren. I langtidsplanen legges det for disse årene opp til en gradvis opptapping av forsvarsrammen fra 2008-nivået på 31,54 mrd. kroner til et nivå som ligger 800 mill. 2008-kroner høyere.

Saldert budsjett 2009 ga en økning i bevilgningen til forsvarssektoren på 620 mill. 2009-kroner sammenlignet med saldert budsjett 2008. Av disse

var 400 mill. 2009-kroner direkte rettet mot satsinger i langtidsplanen. Bevilgningen til operasjoner i utlandet ble betydelig styrket sammenlignet med saldert budsjett 2008, bl.a. for å kunne opprettholde et høyt nivå på de norske bidragene til operasjonen i Afghanistan. I tillegg ble forsvarsbudsjettet for 2009 ytterligere styrket ifm. behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for budsjettåret 2009 for å muliggjøre Norges deltakelse i FN-operasjonen i Tsjad og i EUs maritime operasjon utenfor Somalia.

Saldert budsjett 2010 ga en ytterligere økning i bevilgningsrammen til forsvarssektoren med 395 mill. 2010-kroner sammenlignet med saldert budsjett 2009. Av disse var 100 mill. 2010-kroner direkte rettet mot satsinger i langtidsplanen, og det er således tilført til sammen om lag 500 mill. kroner av 800 mill. 2008-kroner de første to årene av langtidsperioden. Sammenlignet med saldert budsjett for 2009 ble i tillegg bevilgningen til operasjoner i utlandet styrket bl.a. for fortsatt å opprettholde et høyt nivå på de norske bidragene til operasjonen i Afghanistan og fullføre bidraget til FN-operasjonen i Tsjad. For å kunne videreføre det norske oppdraget i *International Security Assistance Force* (ISAF) i en mer krevende sikkerhetssituasjon, ble forsvarsbudsjettet ytterligere styrket ifm. behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for budsjettåret 2010.

En grunnleggende forutsetning for den videre omstillingen av forsvarssektoren er fortsatt å om-disponere midler fra lavere til høyere prioritert virksomhet. Sammen med bevilgningsmessig økning vil dette bidra til å opprettholde et nødvendig drifts- og investeringsnivå, og å gjenskape nødvendig balanse mellom struktur, aktivitet og ressurser. Ressursene skal gå til økt trening og øving, samt strukturell fornyelse innenfor den operative strukturen. I tillegg er det nødvendig å investere i infrastruktur for å sikre den videre omstillingen av Forsvaret. De interne ressursfrigjøringstiltakene er omfattende og dekker bl.a.:

- Avvikling av baser og annen infrastruktur iht. forutsetningene i langtidsplanen. Om lag 275 mill. 2008-kroner forventes frigjort ved utgangen av 2012. Isolert til base- og støttevirksomheten vil dette tiltaket innebære at om lag 300 årsverk frigjøres og i overkant av 185 000 kvm bygningsareal avhendes.
- Effektivisering av interne prosesser i forsvarssektoren er gitt et mål om varig å frigjøre 150 mill. 2008-kroner hvert år i perioden 2009–2012, totalt 600 mill. 2008-kroner i 2012. Den enkelte etatsleder er gitt ansvar for og myndighet til å initiere og gjennomføre effektiviseringen.

I tillegg baserer langtidsplanen seg på et årlig materiellinvesteringsnivå som ligger 1,6 mrd. 2008-kroner lavere enn det som var lagt til grunn i forrige planperiode. Det reduserte materiellinvesteringsnivået følger dels av de endringer som Stortinget har vedtatt for den operative strukturen og ambisjonsnivået knyttet til konkrete deler av strukturen, og dels en bevisst prioritering der det planlegges med å ha et nøkternt, men tilstrekkelig teknologisk nivå på flere områder.

Bemanningen i Forsvaret er planlagt å øke noe for å sikre en bedre personellmessig dekning innenfor utvalgte områder samt bidra til tilstrekkelig utholdenhet ifm. deltakelse i operasjoner i utlandet. Langtidsplanens måltall er på noe i overkant av 16 900 årsverk ved utgangen av 2012. Det er planlagt en ytterligere oppbygging etter 2012 med ca. 500 årsverk til om lag 17 400 årsverk når full effekt av base- og interneffektiviseringstiltakene er oppnådd.

Langtidsplanen legger opp til en fortsatt betydelig og omfattende utskifting og modernisering av Forsvarets materiell. Samlet legger planen opp til at ca. 31 mrd. 2008-kroner investeres i materiell i langtidsperioden, noe som utgjør om lag 24 pst. av forutsatt forsvarsramme. Materiellinvesteringsnivået har så langt i perioden vært lavere enn planforutsetningen og samlet investeringsbeløp anslås nå til 30 mrd. 2008-kroner for perioden 2009–2012.

Organisatoriske endringer som skal gjennomføres i planperioden, samt et fortsatt betydelig behov for fornyelse av eiendom, bygg og anlegg (EBA) i forsvarssektoren, medfører at årlig avsetning til EBA-investeringer planlegges økt fra ca. 1,5 mrd. 2008-kroner til 1,65 mrd. 2008-kroner med en total ramme på 6,4 mrd. kroner i planperioden. Etter tre år av perioden anslås samlede EBA-investeringer, inkl. investeringer til ekstraordinært vedlikehold ved festningsverkene, til 6,3 mrd. 2008-kroner for hele langtidsperioden.

1.2.2 Status i det andre gjennomføringsåret

I 2010 har regjeringen fortsatt lagt vekt på å styrke tilstedeværelsen i nord. Gjennomføring av øvelse *Cold Response 2010* har bidratt til både nasjonal og alliert tilstedeværelse, og operativ aktivitet i nordområdene. Målrettet satsing på modernisering av Kystvaktens fartøyer har gitt økt kvalitet i løsningen av Kystvaktens primære oppgaver.

Afghanistan er for tiden det sentrale satsingsområdet for Norges deltakelse i utenlandsoperasjoner. Regjeringen har derfor videreført det høye nivået på den militære deltakelsen i Afghanistan i

2010. Regjeringen ønsker å prioritere deltakelse i FN-ledete fredsoperasjoner. Norge har derfor bidratt med et feltsykehus og et brønnborelag i FNs operasjon MINURCAT i Tsjad ut første halvdel av 2010. I tillegg ble Fridtjof Nansen-klasse bidraget til EUs maritime operasjon *Atalanta* utenfor Somalia avsluttet i februar 2010.

Den gjenstående organisatoriske oppbyggingen av Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan ble fullført i 2010. Dermed er hele den operative ledelsen samlet på Reitan. Øvrig ledelsesstruktur i Forsvaret er også etablert iht. tidligere vedtak.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) er betydelig endret i 2010. Store deler av FLOs utførende virksomhet er overført til andre driftsenheter i Forsvaret. Det gjelder drift av informasjons- og kommunikasjonstjenester, bruker- og avdelingsvedlikehold samt regionale støttefunksjoner. Den nye organisatoriske innretningen av FLO vil kraftsamle ressursene for anskaffelse og styring av Forsvarets materiell og forsyninger. Styrkeproducentene har fått et mer helhetlig ansvar for styrkeproduksjon og basedrift, samt operative leveranser. Arbeidet med interne omstillingstiltak for å tilpasse og harmonisere funksjoner i de nye organisasjonsstrukturene i forsvarsgrenene, i øvrige berørte enheter og i FLO, vil fortsette i 2011.

Oppsetningsansvaret for logistikkbasene er overført til de tre forsvarsgrenene i tråd med at også ressursene er overført. Hæren har i tillegg overtatt oppsetningsansvaret for de fellesressursene som understøtter logistikkbasene. Videreutviklingen av logistikkbasene vil fortsette i 2011.

Videreutviklingen av samarbeidet med NAMSA (*NATO Maintenance and Supply Agency*), for å gi støtte til logistikkunderstøttelse ved operasjoner, fortsetter.

Ytterligere utvikling innenfor kompetanse- og personellstrukturen gjennomføres. Det har vært viktig å følge opp pliktig sesjon for kvinner som ledd i arbeidet med å få opp kvinneandelen i Forsvaret. Iverksettingen av handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse har vært gjennomgående i organisasjonen i 2010. I tråd med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 298 (2008–2009) til St.meld. nr. 34 (2008–2009) om ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner, er det arbeidet med handlingsplanen, samt konkrete tiltak for oppfølging av personellet.

Hæren har videreutviklet brigadekommandoen, foretatt materiellutskiftninger og utvidet modellen for operasjonsspesifikk trening for personell før deltakelse i utenlandsoperasjoner. Hæren har vært den største bidragsyteren til operasjoner

i utlandet. Sjøforsvaret vil i begynnelsen av 2011 ha mottatt samtlige Fridtjof Nansen-klasse fartøyer og har i 2010 startet mottak av Skjold-klasse fartøyer. Alle seks fartøyer skal være mottatt i løpet av 2011. Luftforsvaret har i 2010 tatt imot de to siste av i alt fire C-130J transportfly samtidig med fortsatt oppgradering av Bell 412 helikopter og P-3 maritime overvåkingsfly. Luftforsvaret har i 2010 også planlagt å starte innfasing av de nye maritime helikoptrene NH-90. I tillegg har planleggingen av ny kampflykapasitet hatt høy prioritet, herunder utredningen av fremtidig basestruktur for Luftforsvaret. Heimevernet har, sammenlignet med 2009, styrket trening og øving av deler av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene.

Arbeidet med Felles integrert forvaltningssystem, Økonomiprojektet (FIF 2.0) har fortsatt i 2010. FIF 2.0 er nå i full drift og rapporteres som driftsstabil.

1.2.3 Utfordringer i det videre arbeidet med langtidspanen 2009–2012

Regjeringen legger opp til et ansvarlig statsbudsjett som sikrer trygghet og bærekraft i offentlige velferdsordninger. Etter en periode med tiltak for å demme opp for finanskrisen må Norge normalisere oljepengebruken. Regjeringen viderefører likevel satsingen på Forsvaret med et stramt, men godt budsjett.

I regjeringsplattformen fra 2009 bekrefter regjeringen at langtidspanens målsettinger ligger fast, og at planen er styrende for den videre utviklingen av forsvarssektoren. Det er flere forhold som er avgjørende for å realisere den vedtatte langtidspanen. Særlig gjelder dette det overordnede målet om balanse mellom de ambisjoner som fastsettes for anvendelse av de operative kapasitetene på den ene siden og den underliggende styrkeproduksjon og evne til understøttelse på den andre siden. Balanse mellom ressurser som brukes på personell, materiell, infrastruktur og aktivitetsmidler står også sentralt. Erfaringene hittil i perioden gjør at det meget høye operative nivået, spesielt i utlandet, arbeidet med å møte krav til kvalitet og sikkerhet, og mottak av nytt materiell, legger betydelig press på Forsvarets driftsbudsjett. Dette presset har ført til at sektoren har et noe for høyt driftsnivå sammenlignet med nivået lagt til grunn i langtidspanen, samt at det i noen grad er en intern skjevfordeling av driftsmidlene. Disse forholdene forsinker i en viss utstrekning de investerin-

gene som er lagt til grunn i langtidspanen. Slik det redegjøres for i langtidspanen er derfor målrettet ledelse og styring viktig. Det legges til grunn at det skal sørges for et bærekraftig driftsnivå og hensiktsmessige organisatoriske løsninger.

Et viktig element i langtidspanen er å etablere vedvarende balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang ved utgangen av 2012. Ved utgangen av 2010 – altså halvveis i langtidspanen – er arbeidet med å nå målsettingene i langtidspanen godt i rute. Samlet sett styrkes Forsvarets operative evne gradvis, bl.a. ved innfasing av en rekke nye kapasiteter og ved personelloppbygging på prioriterte områder. Utviklingen er i hovedsak som lagt til grunn i langtidspanen. Også balansen mellom forsvarssektorens drifts- og investeringskostnader er langt på vei i tråd med langtidspanens forutsetninger, til tross for noe for høye driftskostnader og til tross for at mer løpende operative krav forbundet med norske militære bidrag, spesielt til Afghanistan, ligger betydelig over det nivå som ble lagt til grunn da langtidspanen ble utarbeidet. Gjenstående hovedutfordringer i siste halvdel av langtidspanen er særlig disse høye driftskostnadene og de løpende krav til norske ISAF-bidrag pga. økte sikkerhetsutfordringer. I tillegg kommer den ovennevnte styringsmessige utfordringen som knytter seg til mest mulig effektiv bruk av tildelte driftsmidler, herunder ved å rette opp de fordelinger av driftsmidler og årsverk som ikke er i tråd med langtidspanens grunnlag. Budsjettforslaget for 2011 er bygget på at deler av disse utfordringene vil bli møtt på en hensiktsmessig måte og at tilhørende gevinster av dette arbeidet vil bli hentet ut. Med dette som utgangspunkt vil Forsvaret i 2011 komme nærmere de forutsatte utviklingsbaner for drift og investering som ligger til grunn for langtidspanen, og forsvarssektoren vil ved utgangen av 2011 samlet sett ha beveget seg ytterligere i riktig retning av å kunne realisere hovedmålene i langtidspanen.

1.3 Økonomiske rammer for 2011

Regjeringens budsjettforslag for 2011 legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 39 248,6 mill. kroner og en inntektsramme på 4 664,9 mill. kroner.

Tabell 1.1 Forsvarsrammen 2011 ift. 2010

	(i 1000 kr)	
	Vedtatt budsjett 2010 (2010-kroner)	Forslag 2011 (2011-kroner) ¹
Total forsvarsramme	34 930 906	39 248 552
Drift	25 214 329	29 258 910
EBA-investeringer	2 047 630	1 857 758
Materiellinvesteringer	7 668 947	8 131 884

¹ Overgang fra nettobudsjettering til bruttobudsjettering av Forsvarsbyggs virksomhet medfører en parallell økning av utgifts- og inntektssiden på forsvarsbudsjettet med totalt 3 448,250 mill. kroner i 2011.

Bevilgningen til å følge opp langtidsplanen og norske bidrag i Afghanistan foreslås styrket. Fordi Norges bidrag til FN-operasjonen i Tsjad og EUs maritime operasjon utenfor Somalia ble avsluttet i 2010 og at større investeringer i NATO-infrastruktur er avsluttet vil likevel bevilgningen til Forsvaret totalt sett bli reelt redusert med netto 101 mill. kroner (0,26 pst.) sammenlignet med saldert budsjett 2010.

1.4 Hovedprioriteringer i 2011

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2011 er innrettet mot å følge opp den vedtatte langtidsplanen for Forsvaret for perioden 2009–2012, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008).

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2011 styrker samlet sett handlefriheten til oppfølging av langtidsplanen med i overkant av 300 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2010.

75 mill. kroner av styrkingen er en økning av bevilgningsrammen. Bevilgningen vil dermed være økt med 575 mill. kroner av de 850 mill. 2010-kroner som det i langtidsplanen ble forutsatt skal tilføres Forsvaret innen utgangen av 2012. I tillegg frigjøres, i tråd med langtidsplanens forutsetning, 233 mill. kroner i 2011 gjennom effektiviseringstiltak og reduksjon i utgifter til personell som ble innvilget søknad om sluttpakke i perioden 2000–2005.

Forsvaret vil i 2011 drifte en større struktur enn i 2010. Dette skyldes innfasing og klargjøring av nye Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer, kystvaktfartøy, transportfly, NH-90 helikoptre og nytt materiell i Hæren. Disse nye kapasitetene vil gi betydelige bidrag til moderniseringen av For-

svaret. I tillegg er utviklingen i Afghanistan blitt langt mer krevende enn tidligere og har ført til betydelige økninger i utgifter for å ivareta sikkerheten. Dessuten vil Forsvaret også håndtere miljø- og sikringstiltak ifm. avhending av kystartillerifort og eksplosivrydding av skyte- og øvingsfelt.

Avsetningene til materiellinvesteringer har i 2009 og 2010 vært lavere enn det var lagt opp til i langtidsplanen. For å kunne følge opp ambisjonene i langtidsplanen, prioriterer regjeringen i 2011 å øke avsetningen til materiellinvesteringer. Langtidsplanen forutsetter en ytterligere opptrapping i kommende år.

I tillegg prioriterer regjeringen å opprettholde et høyt nivå på de norske bidragene til Afghanistan-operasjonen, og samtidig dekke økte utgifter pga. en vanskeligere og mer uforutsigbar sikkerhetssituasjon i Afghanistan. Hærens budsjett foreslås kompensert for identifiserte merutgifter til operasjonen i Afghanistan ved å forskyve enkelte investeringsprosjekter fra 2011 til 2012. Dette kan bl.a. gjelde prosjekter som data/støttesystem i Forsvarets informasjonssystem, nytt radarvarslingssystem, ny grensestasjon til grensevakten i nord samt forlegninger på Setermoen og Jørstadmoen.

For å kunne prioritere tilrettelegging for et nødvendig aktivitetsnivå i 2011, vil det gjennomføres en rekke tiltak for å redusere løpende kostnader. Disse tiltakene omfatter bl.a. ytterligere innstramminger i Forsvarets reisevirksomhet og frigjøring av overflødig eiendom, bygg og anlegg.

Budsjettforslaget legger for øvrig opp til å fortsette arbeidet med å frigjøre ressurser. Full økonomisk effekt av tiltakene vil først kunne nås etter 2012. Planlagt intern ressursfrigjøring skal, sammen med den forutsatte bevilgningsmessige opptrappingen i vedtatt langtidsplan, bidra til å sikre et nødvendig driftsutgiftsnivå, herunder res-

surser til trening og øving, strukturell fornyelse av operativ struktur og nødvendige infrastrukturinvesteringer.

I 2011 vil regjeringen vektlegge følgende:

- Norsk *militær tilstedeværelse i nord*. Det overordnede målet for regjeringens satsing i nord, som Forsvaret er en viktig del av, er å sikre fortsatt politisk stabilitet og en bærekraftig utvikling. Militær tilstedeværelse i nordområdene er et sentralt sikkerhetspolitisk virkemiddel som skal bidra til å opprettholde stabilitet og forebygge ulike krisesituasjoner, og er en del av regjeringens nordområdesatsing. Suverenitetshevdelse og overvåking skal fortsatt være blant Forsvarets høyest prioriterte oppgaver. Evnen til myndighetsutøvelse til havs bedres ved innfasing av nye fartøyer og materiell. Den historiske avtalen om delelinjen mellom Norges og Russlands havområder i nord, vil være et betydningsfullt bidrag til det overordnede målet om stabilitet og bærekraftig utvikling, og kan på sikt medføre økt aktivitet for Forsvaret i nordområdene.
- Et fortsatt høyt nivå på norske bidrag til *internasjonal fred og stabilitet*, basert på en FN-ledet verdensorden. Dette gjøres gjennom aktive bidrag til samarbeid og operasjoner i regi av FN, NATO og EU. Den operative situasjonen for ISAF i Afghanistan er blitt mer krevende og er inne i en viktig fase. Det norske bidraget til denne operasjonen vil derfor ha høy prioritet i 2011.
- Fortsette å styrke oppfølgingen av *Forsvarets personell før, under og etter utenlandsoperasjoner*. Regjeringen vil legge frem en handlingsplan med flere tiltak, både når det gjelder økt anerkjennelse og bedre oppfølging. Handlingsplanen vil favne berørte samfunnssektorer.
- Videre utvikling av *Hæren og felleskapasiteter* med spesiell vekt på å videreføre kompetansen som er bygget opp ilt. langtidspanen innenfor kritiske områder som er nødvendige i operasjoner hjemme og ute. Trening og øving av forsterknings- og oppfølgingsstyrken i *Heimevernet* vil øke til 38 pst. i 2011.
- Legge til rette for *allierte øvelser og trening i Norge*, samt sikre mottak av allierte styrker, som en vesentlig del av evnen til forsvar av eget territorium. Ved alliert forsvar på eller utenfor norsk territorium, vil de norske styrkene inngå i en større NATO-styrke. Norsk militær aktivitet og tilstedeværelse er også et premiss for at allierte styrker kan øve i nordområdene, for derved hurtig å kunne settes inn ved en gitt krisesituasjon. Militær tilstedeværelse i nordom-

rådene skal derfor fortsatt gis høy prioritet, herunder ved gjennomføring av en fellesoperativ øvelse i Nord-Norge med alliert deltakelse.

- Fortsette videreutvikling av *Forsvarets øverste ledelse* og styrkingen av arbeidet med en helhetlig *personellpolitikk* der utviklingen av kompetanse, tilrettelegging for økt kvinneandel og mangfold i Forsvaret. Handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse videreutvikles og lokale tiltaksplaner implementeres i løpet av 2011.
- Styrking av lederengasjementet innenfor området *forebyggende sikkerhet*. Forebyggende sikkerhet skal gis nødvendig oppmerksomhet i virksomhetsstyringen, herunder at forebyggende sikkerhet er en del av virksomhetenes styringssystemer.
- Fortsette arbeidet med å ta vare på, synliggjøre og videreutvikle *kulturvirksomheten i Forsvaret*.
- Styrking av arbeidet med *forsvarlig forvaltning og virksomhetsstyring* i Forsvaret, herunder tiltak rettet for styrket kompetanse og mer effektiv og balansert bruk av tildelte midler.

Driftsbudsjettet

Regjeringens forslag innebærer at handlingsrommet på drift for oppfølging av langtidspanen er totalt styrket med i overkant av 300 mill. kroner i 2011, fordelt med 75 mill. kroner i bevilgningsøkning og, i tråd med langtidspanens forutsetning, om lag 230 mill. kroner gjennom effektiviserings tiltak og reduksjon i utgifter til personell som ble innvilget søknad om sluttpakke. Norges bidrag til operasjonen i Afghanistan foreslås i tillegg faktisk styrket, gjennom bevilgningsøkning og effektivisering, med 77 mill. kroner, bl.a. som følge av en forverret sikkerhetssituasjon. Reduserte driftsutgifter knyttet til at Norges bidrag til FN-operasjonen i Tsjad og EUs maritime operasjon utenfor Somalia ble avsluttet i 2010 fører likevel til at driftsbudsjettet totalt sett reduseres reelt med 154 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2010.

Norske styrker i utlandet

Forsvaret vil videreføre betydelige bidrag til operasjoner i utlandet. Afghanistan vil fortsatt være Norges hovedinnsatsområde, der Norge har lederansvaret for ISAFs stabiliseringslag i Faryab provins. Hovedfokuset blir å styrke afghanernes egen evne til å ivareta stabilitet og sikkerhet. I 2011 bidrar Norge til NATOs støttefond for den

afghanske hæren (*ANA Trust Fund*) med 10 mill. US dollar.

I tillegg vil Norge i 2011, som i forutgående år, bidra med stabspersonell og observatører til FN-operasjoner i Midt-Østen, Afghanistan og Sudan samt NATO- og EU-ledete operasjoner på Balkan.

Det vises til del II, kapittel 1792 *Norske styrker i utlandet* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for operasjoner i utlandet.

Hæren

Hovedaktivitetene i Hæren vil i 2011 være å følge opp langtidspanens mål for kompetanseutvikling, styrkeproduksjon og operative kapasiteter. Å levere kapasiteter til bidrag til operasjoner i utlandet vil også ha høy prioritet. Telemark bataljon, kjernen i Hærens hurtige reaksjonsstyrke, utnyttes maksimalt som bidragsyter til ISAF i 2011.

For å bedre den operative virksomheten er Hæren i perioden 2006 til 2011 styrket med i overkant av 1 100 årsverk (om lag 50 pst.). I tillegg kommer overføringen av om lag 900 årsverk fra Forsvarets kompetansesenter for logistikk og Forsvarets logistikkorganisasjon. For 2011 foreslås Hærens budsjett styrket gjennom reell bevilgningsøkning og intern ressursfrigjøring. Den samlede faktiske styrkingen er på 206 mill. kroner sammenlignet med 2010. Hæren kompenseres for identifiserte merutgifter knyttet til bidrag til utenlandsoperasjoner, bl.a. til operasjonsspesifikk trening av styrker som skal deployeres. Det legges til rette for at Hæren kan øke antallet årsverk i brigaden i Nord Norge i 2011. Personelloppbyggingen forutsettes å fortsette etter 2011. Det vises til del II, kapittel 1731 *Hæren* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Hæren.

Sjøforsvaret

Marinen

De nye Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyene er sentrale kapasiteter i moderniseringen av Forsvaret og er viktige for nordområdesatsingen. I begynnelsen av 2011 forventes alle fem fregatter å være overtatt av Forsvaret. Også Skjold-klassen er under innføring, og alle seks fartøyer forventes å være på plass i løpet av 2011. Langtidspanen legger opp til en gradvis økt bemanning og styrking av Sjøforsvarets budsjett for å sikre at fartøyene kan tas i bruk, og seile hjemme og ute.

For 2011 foreslås Marinens budsjett styrket gjennom reell bevilgningsøkning og intern ressursfrigjøring. Denne faktiske styrkingen er på 81 mill. kroner sammenlignet med 2010. Den samle-

de styrkingen vil muliggjøre en økning av Sjøforsvarets samlede aktivitet sammenlignet med 2010-nivå, og som ledd i nordområdesatsingen prioriteres aktivitet knyttet til Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer.

For å kunne ta den nye strukturen i bruk som planlagt, herunder mottak og drift av NH-90 helikoptre, forutsettes fortsatt økt ressurstilførsel i kommende år. Det vises til del II, kapittel 1732 *Sjøforsvaret* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Sjøforsvaret.

Kystvakten

Som et ledd i nordområdesatsingen og Forsvarets suverenitetshevdelse, er bevilgningene til Kystvakten økt gjennom flere år. For 2011 foreslås Kystvaktens budsjett styrket gjennom reell bevilgningsøkning og intern ressursfrigjøring. Denne faktiske styrkingen er på 47 mill. kroner sammenlignet med 2010. Fartøystrukturen er modernisert, og Kystvakten vil i 2011 disponere 14 fartøyer. Dette er en økning på ett fartøy sammenlignet med status ved inngangen til 2010. Som følge av interne prioriteringer i Forsvaret og for å prioritere Kystvaktens tilstedeværelse i nordområdene, vil likevel ett fartøy i den indre kystvakt i Sør-Norge ikke patruljere i 2011. Budsjettforslaget legger til rette for at den totale seilingsaktiviteten for øvrig, kan opprettholdes på 2010-nivå. De nye kystvaktfartøyene har samlet sett og hver for seg betydelig bedre egenskaper og kapasiteter enn de fartøyene som erstattes, bl.a. ved at de nye fartøyene løser hele spennet av Kystvaktens oppgaver. Det vises til del II, kapittel 1790 *Kystvakten* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Kystvakten.

Luftforsvaret

Regjeringen legger i 2011 vekt på at trening og øving i Luftforsvaret skal prioritere løsning av oppdrag i nordområdene, bl.a. med opprettholdt evne til å håndtere eventuelle krenkelser på en troverdig måte. Ressurser til kampflysystemene og maritime overvåkingsfly foreslås derfor prioritert. I tillegg legges det opp til oppbemanning ifm. innføringen av de nye C-130J transportflyene og støtte til operasjoner i utlandet. Luftforsvaret vil levere helikopterbidrag til ISAF-operasjonen i hele 2011. Innføringen av C-130J transportfly ferdigstilles, testprogrammet av NH-90 maritime helikoptre fortsetter og pågående oppgraderinger av P-3 maritime overvåkingsfly gjennomføres.

For 2011 foreslås Luftforsvarets budsjett styrket gjennom reell bevilgningsøkning og intern ressursfrigjøring. Den samlede faktiske styrkingen er på 89 mill. kroner sammenlignet med 2010. Aktiviteten med kampfly, maritime overvåkingsfly og fly for bl.a. elektronisk krigføring (DA-20) videreføres, med vekt på nordområdene for den flyoperative virksomheten.

Det vises til del II, kapittel 1733 *Luftforsvaret* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Luftforsvaret.

Aktiviteten for redningshelikoptertjenesten vil videreføres i 2011 på samme nivå som i 2010. Det vises til del II, kapittel 1791 *Redningshelikoptertjenesten* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for denne tjenesten.

Heimevernet

Heimevernet ivaretar ansvar for Forsvarets territoriale funksjon og deltar i sivil-militært samarbeid. Kvalitetsreformen, som skal sikre et moderne og relevant Heimevern, videreføres i 2011. For 2011 foreslås Heimevernets budsjett faktisk styrket med 8 mill. kroner sammenlignet med 2010. Regjeringen foreslår, i tråd med forutsetningene i langtidsplanen, å prioritere en fortsatt økning av treningen av områdestrukturen. Budsjettforslaget legger til rette for at treningen av denne delen av heimevernsstrukturen vil kunne økes fra 20 pst. i 2010 til 38 pst. i 2011. Dessuten legges det opp til at om lag 90 pst. av innsatsstyrken skal trenes i 2011. For å kunne styrke prioritert aktivitet, er det besluttet gjennomført enkelte kostnadsreducerende tiltak som bl.a. mindre justering av Heimevernets organisasjon. Det vises til del II, kapittel 1734 *Heimevernet* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Heimevernet.

Felleskapasiteter

Forsvarets sanitet (FSAN) leverer felles sanitetsressurser til operasjoner i utlandet og ifm. krisesituasjoner. FSAN leverer dessuten sanitetstjenester nasjonalt, både til daglig drift og til utdanning, trening og øvingsaktivitet. FSAN vil i 2011 prioritere økning i tilsetting av antall overleger, og i økt grad bidra i FoU-aktiviteter rettet mot personell før, under og etter utenlandsoperasjoner. Det vises til del II, kapittel 1720 *Felles ledelse og kommandoapparat* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for FSAN.

Sjef *Forsvarets informasjonsinfrastruktur* (INI) forutsettes å kunne videreføre aktivitet i hovedsak

på 2010-nivå. Forsvaret legger opp til noe styrking av CIS TG (*Communication Information System Task Group*) og kan dermed bedre gi støtte til planlagte styrkebidrag i 2011. Prioriteringen av CIS TG gjennomføres ved å omfordele noe ressurser fra annen aktivitet. Det vises til del II, kapittel 1720 *Felles ledelse og kommandoapparat* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for INI.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) skal i 2011 prioritere forsvarlig forvaltning, sikre høy aktivitet innenfor materiellinvesteringer og levere operative kapasiteter iht. de overordnede kravene som er satt. Disse prioriteringene innebærer å tilpasse øvrig aktivitet til en stram budsjetttramme. Det vises til omtalen av status i omstillingen av FLO under punkt 1.2.2 Status i det andre gjennomføringsåret. Omstillingen av FLO medfører en rekke tekniske justeringer mellom kapitler og poster i forsvarsbudsjettet, som er innarbeidet i foreliggende forslag til budsjett. Det vises til del II, kapittel 1740 *Forsvarets logistikkorganisasjon* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for FLO.

Øving og trening

Opprettholdelse av nasjonal kompetanse i ledelse og planlegging av fellesoperative og multinasjonale operasjoner er avgjørende for Forsvarets evne til å operere effektivt. I 2011 vil Forsvaret derfor legge særlig vekt på øving av Forsvarets operative ledelse/operative hovedkvarter, planlegging og gjennomføring av fellesoperativ øving i multinasjonal kontekst samt øving og samtrening med sivile myndigheter. Trening og øving for deltakelse i besluttede og pågående operasjoner skal gis høyeste prioritet, herunder tilstrekkelig trenings- og utdanningstid forut for deployering i utlandet. Dette vil sikre godt trent styrker tilgjengelig for innsats hjemme og ute.

Øvelser og annen relevant militær tilstedeværelse i Nord-Norge, sammen med utenlandsk militær trening, skal være med å understøtte nasjonal satsing i nordområdene. Vinterøvelsen *Cold Challenge 2011*, som gjennomføres i Nord-Norge med deltakelse av nasjonale, allierte og eventuelt partnerlands avdelinger, er av særlig betydning. Samtidig er norsk deltakelse på øvelser i utlandet viktig for å sikre flernasjonale og realistiske øvingsrammer for norske styrker.

Dedikert nasjonal vertslandsstøtte til utenlandsk trening er med på å legge forholdene best mulig til rette for slik virksomhet. Dette inkluderer trening og øving av innmeldte kapasiteter til

NATO Response Force, samt drift av kompetansesenteret for vinteroperasjoner (*Centre of Excellence – Cold Weather Operations*). Alliert treningssenter har hovedsete og infrastruktur på Porsangmoen, en underavdeling med infrastruktur i Åsegarden, samt dedikert infrastruktur på Evenes flystasjon. Dette innebærer at hovedtyngden av landbasert alliert trening er samlet i Nord-Norge.

Følgende virksomhet og fellesoperative øvelser nasjonalt er prioritert i 2011:

- *Cold Challenge 2011*. Øvelsen gjennomføres sammen med utvalgte utenlandske styrker som en fellesoperativ øvelse med vekt på landstyrker. Formålet er å samøve relevant struktur og personell for å oppnå god kompetanse og interoperabilitet i taktiske fellesoperasjoner både nasjonalt og med allierte.
- *CAX (Computer Assisted Exercise)*. Formålet er å øve hovedkvarter og operasjonelt nivå i høyintensitet militær suverenitetshevdelse og gjennomføres i tilknytning til øvelse *Gram*.
- *Gram*. Formålet er å styrke Forsvarets operative ledelses evne til nasjonal krise- og episodehåndtering.
- *Gemini*. Formålet er å videreutvikle et godt samarbeid mellom Forsvaret og andre aktuelle statlige og sivile aktører i kontraterroroperasjoner.

Konseptutvikling og eksperimentering (*Concept Development & Experimentation – CD&E*) er viktig for utviklingsaktivitetene i NATO. Dette er en metodikk for å understøtte endring. CD&E vil, der det er naturlig, innarbeides som en del av øvings- og treningsvirksomheten.

Etterretningstjenesten

Etterretningstjenesten er regulert ved Lov av 20. mars 1988 nr. 11 om Etterretningstjenesten. Budsjettkapitlet til Etterretningstjenesten styrkes i 2011. Budsjettet dekker både drift og investeringer.

Investeringer

Regjeringen vektlegger også i 2011 gjennomføringen av betydelige investeringer for å videreføre moderniseringen av Forsvaret. Den totale foreslåtte investeringsrammen er 9 989,6 mill. kroner og fordeler seg med 8 131,9 mill. kroner til materiellinvesteringer og 1 857,8 mill. kroner til investeringer i eiendom, bygg og anlegg.

Materiellinvesteringer

Materiellinvesteringsrammen for 2011 foreslås økt med 462,9 mill. kroner. Dette innebærer en reell økning på 301,9 mill. kroner i 2011 sammenlignet med 2010.

Hoveddelen av materiellinvesteringsmidlene vil i 2011 gå med til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt.

Innenfor *landsystemer* vil det i 2011 bli utbetalinger ifm. anskaffelsen av landbasert, indirekte ildstøtte (artilleri). For øvrig vil det fortsatt være aktivitet knyttet til å forbedre sikkerheten for personell i operasjoner i utlandet og landstyrkenes evne til å operere under ulike forhold.

Programområdet *sjøsystemer* vil også i 2011 kreve betydelige midler, særlig i tilknytning til leveranse av Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer, nye helikoptre til Kystvakten og fregattene, samt videre oppdatering av ULA-klassen. Det er videre planlagt vesentlige utbetalinger til sjømålsmissiler og lettvektstorpedoer.

Anskaffelsen av nye transportfly vil også i 2011 bli den største investeringen innenfor program *luftsystemer*. Oppgraderingen av F-16 kampfly og forberedelsene knyttet til anskaffelse av F-35 kampfly fortsetter.

Den største investeringen for programområde *nettverksbasert forsvar* er prosjektet for satellittilgang.

Investeringer innenfor programområdet *logistikksystemer* vil også i 2011 omfatte anskaffelse av etableringsmateriell og sanitetsutstyr, hovedsakelig til operasjoner i utlandet. Videre vil vesentlige utbetalinger i 2011 være knyttet til anskaffelse av bergningsmateriell, vann- og drivstoffdistribusjonsmateriell samt flysikkerhetsmateriell til de flyplassene Forsvaret har operatøransvar for. I tillegg oppgraderes ABC søke- og påvisningspanservognene for å bedre vognenes kapasitet og beskyttelse.

Innenfor programområdet *spesialstyrker og soldatsystemer* utgjør anskaffelse av bekledning og utrustning de klart største investeringene.

I 2011 planlegges det oppstart av et prosjekt for anskaffelse av et nytt forskningsfartøy til forsvarssektoren, jf. redegjørelse i del II, kapittel 1760.

Det vises til del II, kapittel 1760 *Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag vedrørende materiellinvesteringer.

Investeringer i eiendom, bygg og anlegg

Bevilgningen til eiendom, bygg og anlegg (EBA), inkl. NATO-infrastruktur har en samlet ramme på 1 857,8 mill. kroner i 2011.

Som et viktig ledd i den omfattende nordområdesatsingen vil regjeringen styrke Hærens virksomhet i Indre Troms. Det gjennomføres derfor betydelige investeringer i EBA for å understøtte den økte aktiviteten i dette området. Videre vil bevilgningen i 2011 i stor grad bli benyttet til:

- tiltak i eksisterende EBA for å ivareta krav i lover og forskrifter,
- EBA ifm. regjeringens økte satsing på anskaffelse av nytt materiell, samt tiltak i skyte- og øvingsfelt,
- å videreføre allerede igangsatte prosjekter. I hovedsak omfatter dette bygging av forlegninger, administrasjons- og stabsanlegg samt utdannings- og øvingsanlegg.

Det fremmes ikke nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner i denne proposisjonen.

Det vises til del II, kapittel 1710 *Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg* for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag vedrørende EBA-investeringer.

Samfunnssikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver

Regjeringen legger vekt på styrket sivil og militær samfunnssikkerhet. Innenfor rammen av totalforsvarskonseptet skal Forsvaret yte støtte til det sivile samfunnssikkerhetsarbeidet. Forsvaret kan på forespørsel yte bistand til politiet iht. bistandsinstruksen (Instruks for Forsvarets bistand til politiet). For å sikre en enhetlig behandling av bistandsanmodninger vil det også vurderes etablert prosedyrer for Forsvarets bistand til andre offentlige myndigheter enn politiet.

Det er en forutsetning at Forsvaret bidrar med utgangspunkt i tilgjengelige kapasiteter, kompetanse og de ressurser som er etablert for å løse Forsvarets dimensjonerende oppgaver. Det er i utgangspunktet sivile ressurser som skal nyttes til å håndtere sivile samfunnssikkerhetsutfordringer, og det er først når disse ressursene ikke strekker til (eksempelvis personellmessig, materiellmessig eller kompetansemessig), at bistand fra Forsvaret kan vurderes.

Forsvarets bidrag til samfunnssikkerhet kommer også til syne gjennom daglig løpende virk-

somhet ved bl.a. Kystvakten, grensevakten, Heimvernet og ved luftovervåking.

Totalforsvar og sivil-militært samarbeid

Totalforsvaret omfatter den gjensidige støtten mellom Forsvaret og sivile myndigheter i forebygging av kriser og innenfor beredskapsplanlegging, krisehåndtering og konsekvenshåndtering. Totalforsvaret favner både forsvarssektorens bidrag til samfunnssikkerhet i fred og Forsvarets behov for sivil støtte i krig eller når krig truer. Forsvaret vil fortsatt være helt avhengig av bred sivil støtte knyttet til håndtering av sikkerhetspolitiske kriser og krig. Slik støtte er nødvendig ved håndtering av sikkerhetspolitiske kriser nasjonalt, ved mottak av allierte styrker, og når Forsvaret skal kunne bidra til kollektivt forsvar og sikkerhet i utlandet.

Totalforsvarskonseptet er rettet mot en best mulig utnyttelse av samfunnets samlede ressurser, og er avgjørende for å kunne forebygge og håndtere kriser i hele krisespekteret. Konseptet vil bli videreutviklet i 2011.

Forsvarsdepartementet skal, i samarbeid med Justis- og politidepartementet og andre berørte departementer, foreta en nødvendig oppdatering av totalforsvarsplanverket som følge av en utredning om gjeldende ordninger og mekanismer innenfor totalforsvaret og sivil-militært samarbeid som slutføres i 2010. Ytterligere løpende revisjonsarbeid vil bli videreført i 2011.

CBRN-vern

Forsvaret må ha et pålitelig og godt organisert vern mot masseødeleggelsesvåpen, dvs. kjemiske, biologiske og radiologiske midler, samt atomvåpen (CBRN-vern). Dette vernet må være i stand til å møte sannsynlige utfordringer for Forsvaret på norsk territorium, og gi en tilstrekkelig beredskap mot CBRN-hendelser ved operasjoner i utlandet. For å videreutvikle arbeidet med CBRN-vern i forsvarssektoren, herunder avklare ansvarsforhold og klargjøre ambisjonsnivå, er det fastsatt et overordnet regelverk for CBRN-vern. Implementeringen av regelverket videreføres i 2011. Som del av dette skal det arbeides for å styrke det sivil-militære samarbeidet med tanke på gode samarbeidsrutiner og best mulig utnyttelse av samfunnets samlede ressurser innenfor CBRN-vern.

Det vil i videreutviklingen av Forsvarets CBRN-vern legges vekt på forbedringer av materiell, organisasjon og kompetanse. Det er planlagt anskaffelser innenfor personlig CBRN-vern i peri-

oden 2012–2016. Videre vil arbeidet med å forbedre de nasjonale kapasitetene innenfor varslings-, deteksjon og rapportering av CBRN-hendelser bli prioritert. Forsvarets CBRN-vern koordineres med og tilpasses NATOs virksomhet der det er relevant, herunder NATOs nye helhetlige policy for CBRN-vern og hindring av spredning av masseødeleggelsesvåpen. Forsvarets forskningsinstitutt har en omfattende forskningsaktivitet, inkl. internasjonalt samarbeid, innenfor hele fagområdet CBRN-vern.

Personell og kompetanse

Den reviderte handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse for perioden 2009–2012 gir retningslinjer for videre arbeid med implementering av tiltakene i planen. Planen har et særlig fokus på utvikling av lokale handlingsplaner der effekten av arbeidet kan synliggjøres og evalueres. Det skal i 2011 etableres et etisk råd for forsvarssektoren.

Den planlagte dreiningen av personellstrukturen vil bli videreført i 2011 i tråd med Stortingets behandling av Innst. S. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). I tillegg er det satt i gang et arbeid med en ytterligere dreining av personellstrukturen, der målsettingen er å øke antall personell i den operative strukturen med ca. 400 personell og samtidig redusere antall stillinger i stabs- og støttestrukturen. Denne utviklingen er nødvendig for å styrke de operative avdelingene og samtidig bidra til å gjøre en større del av personellkorpsen mer tilgjengelig for operasjoner hjemme og ute.

Organisasjonskulturen er et fundament for understøttelse av sektorens utvikling, oppgaveløsning og resultater, og for å påvirke den enkeltes holdninger og verdier. Forsvarssektorens ledere som rollemodeller er en viktig faktor når det gjelder påvirkning av organisasjonskulturen. E-læringsprogram for holdninger, etikk og ledelse er pålagt gjennomført av alle ansatte, og er i så måte et viktig verktøy. En viktig del av dette arbeidet er å styrke en sunn profesjonskultur innenfor de ulike fagområder, som bidrag til at personellet er seg bevisst de komplekse krav dagens virksomhet innebærer.

Målsettingen for langtidsperioden er at Forsvaret skal ha en systematisk og målrettet utvikling og styring av personell og kompetanse. Forsvaret skal fortsette rendyrkingen av militær kompetanse, ved at sivil kompetanse, der det er mulig, ivaretas av sivilt ansatte og uansett tilføres fra sivile utdanningsinstitusjoner. I 2011 vil det fortsatt

være fokus på arbeidet med å få på plass et system for kompetansestyring, gjennom bl.a. fagmyndighetenes utvikling av et karriere- og sertifiserings-system. Dette arbeidet er ressurskrevende, men vil gi stor effekt gjennom muliggjøring av kompetanseanalyse. Disse vil kunne styrke evnen til å planlegge, gjennomføre og evaluere tiltak for å sikre at virksomheten og den enkelte medarbeider har nødvendig kompetanse for å nå definerte mål.

Forsvarets virksomhet stiller høye krav til helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet. Forsvaret skal i all sin virksomhet ivareta HMS-aspektet, også der hvor lovgivningen helt eller delvis ikke gjelder.

Bruk av IKT i forvaltningen reiser personvernmessige utfordringer, også i forsvarssektoren. Forsvaret er i tillegg i en særskilt situasjon da det i en del av Forsvarets informasjonssystemer også håndteres sikkerhetsgradert informasjon. I disse systemene må hensynet til den enkeltes personvern balanseres ift. de krav som stilles for håndtering av sikkerhetsgradert informasjon. Forsvarsdepartementet har et økt fokus på personvern for å bedre kompetanse, kultur og forståelse i Forsvaret, slik at systematiske tiltak skal bidra til at hensynet til personvern blir ivaretatt på en god og hensiktsmessig måte. Forsvarsdepartementet har igangsatt et arbeid for å se nærmere på personvernutfordringer i forsvarssektoren, og vil iverksette tiltak for å bedre situasjonen dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Forsvarets helseregister har nå anskaffet og tatt i bruk en teknisk løsning som Forsvarsdepartementet mener tilfredsstiller lovkravet til kryptering av personidentifiserende kjennetegn, jf. helseregisterlovens § 8 tredje ledd. Løsningen ivaretar den langsiktige målsettingen om adskillelse og kryptering av personidentifiserende kjennetegn i retningslinjene fra Helse- og omsorgsdepartementet. Samtidig har registerets IT-arkitektur blitt modernisert og således gitt registeret bedre funksjonalitet.

Regjeringen viderefører arbeidet med å styrke veteranenes rettigheter og kår. Regjeringen la i mai 2009 frem St.meld. nr. 34 (2008–2009) om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner. I 2010 vil ambisjonene i meldingen bli konkretisert gjennom en egen handlingsplan utarbeidet i tett samhandling mellom involverte departementer, etater og veteran- og arbeidstakerorganisasjonene. Denne handlingsplanen planlegges fremlagt i 2011.

I 2011 vil regjeringen legge vekt på økt satsing på forskning, en evaluering av Forsvarets avdelinger som betjener veteraner og et pilotprosjekt i en

forsvarskommune om ivaretagelse av veteraner. En rekke tiltak er allerede igangsatt i 2010 og vil bli videreført i 2011. Bl.a. settes det av midler til forskning og utvikling på psykiske belastningsskader og fremoverskuende studier av personell som deltar i utenlandsoperasjoner. Videre vil forberedelser før utreise og en bedring av hjemkomstfasen på kort og lengre sikt være i fokus. Tiltak for å øke anerkjennelse for personell som har tjenestegjort på vegne av den norske stat, vil videreutvikles og nye tiltak implementeres i 2011.

Ny kompensasjonsordning for personell som har pådratt seg psykiske belastningsskader etter operasjoner i utlandet i perioden 1978 og frem til 1. januar 2010, er iverksatt. For 2010 ble det gitt en økning på 50 mill. kroner til denne ordningen. Dette videreføres i 2011 og er i samsvar med innføringen av kompensasjonsordningen og de estimater man har med tanke på samlet kompensasjon, jf. Stortingets behandling av Innst. O. nr. 113 (2008–2009) til Ot.prp. nr. 67 (2008–2009). I tråd med forutsetningene planlegges etablert en klagenemnd i løpet av 2011. Det er iverksatt tiltak for å presisere og forenkle saksbehandlingen etter den særskilte kompensasjonsordningen. Det arbeides videre med å utvikle ordningen.

Gjennom Stortingets behandling av Innst. O. nr. 113 (2008–2009) til Ot.prp. nr. 67 (2008–2009) gis veteraner rett til ett års oppfølging fra Forsvaret. Likevel kan alle veteraner til enhver tid ta kontakt med Forsvaret, dersom de opplever helseplager som kan relateres til tjeneste i Forsvaret, for å få råd og veiledning. Det bør imidlertid presiseres at veteraner fra utenlandsoperasjoner alltid vil følges opp av relevante aktører som helsevesenet, Statens pensjonskasse og NAV. Det er meget viktig at oppfølgingen av veteraner oppleves som god, profesjonell og sømløs. Det pågående arbeidet med handlingsplan som følger opp Stortingets behandling av Innst. S. nr. 298 (2008–2009) til St.meld. nr. 34 (2008–2009) skal ivareta nødvendig kompetanseoverføring mellom Forsvaret og disse aktørene. Forsvaret vil videre fullføre et arbeid som skal beskrive, analysere og evaluere dagens system for ivaretagelse av personell fra utenlandsoperasjoner, herunder forslag til plassering av roller, ansvar og myndighet.

Forsvaret vil styrke sin ressursbruk for å oppfylle forpliktelsene ifm. kvinner, fred og sikkerhet, jf. FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325. Dette innebærer en mer systematisk og helhetlig anvendelse av et kjønnsperspektiv i operasjoner, fra ledelse til soldatnivået. For å kunne beskytte kvinner og styrke deres deltakelse i fredsarbeid er det nødvendig at kompetansen innenfor kjønnsperspekti-

vet er gjennomgående i styrkebidragene og at dedikerte ressurser settes av til dette arbeidet. Det er videre nødvendig at kjønnsperspektivet reflekteres i operativ planlegging, i utdanningen fra befalskolen til høyskolenivået og i den operasjons-spesifikke treningen forut for utenlandsoperasjonene.

Den fortsatte satsingen på å øke antall kvinner i Forsvaret, videreføres i tråd med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 31 (2006–2007) til St.meld. nr. 36 (2006–2007) om økt rekruttering av kvinner. Det forventes at bl.a. sesjonsplikt for kvinner og annet målrettet rekrutteringsarbeid over tid gir resultater. Det må i større grad også settes inn tiltak for å beholde kvinnene i organisasjonen. Her vil fremtidige forskningsresultater gi verdifulle innspill til hvordan Forsvaret bør gå frem. Et annet satsingsområde vil være å rekruttere flere kvinner til internasjonale stillinger og til operasjoner i utlandet, spesielt operative funksjoner. Dette vil også styrke implementeringen av et genderperspektiv i operasjonene.

Forsvarsdepartementet har foretatt en gjennomgang av status for implementering av tiltak i tråd med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 31 (2006–2007) til St.meld. nr. 36 (2006–2007). I den forbindelse vil flere tiltak bli justert og nye tiltak iverksatt for å øke rekrutteringen av, og evnen til å beholde, kvinnelige ansatte.

Verneplikten

Ny sesjonsordning, med todeling av klassifiseringsprosessen og sesjonsplikt for både kvinner og menn, skal ha en vesentlig høyere kvalitet enn i dag. Gevinsten over tid vil være betydelig for alle parter. Forsvaret får redusert frafall før og under førstegangstjenesten. Den vernepliktige får raskere tilbakemelding om tjenestested, og har større mulighet til å få innfridd egne ønsker. Samtidig er dette et viktig tiltak også for å øke kvinneandelen i Forsvaret.

Antallet vernepliktige til førstegangstjeneste i 2011 videreføres på samme nivå som i 2010. Forsvaret skal utvikle et målbart kvalifiseringssystem for vernepliktige mannskaper i førstegangstjeneste. Systemet vil inneholde krav til utdanning, praksis og ferdigheter for de ulike stillinger og kategorier. Videre vil det fastslås hvilke kvalifikasjoner de vernepliktige har fått gjennom førstegangstjenesten. Med dette systemet vil den enkelte bli sikret mer meritterende tjeneste, samtidig som vedkommende blir godt rustet til å ta del i totalforsvaret.

Bedre kvalitet på sesjonsordningen og et kvalifiseringssystem for førstegangstjenesten er vesentlige bidrag for å heve statusen og forutsigbarheten for de vernepliktige som gjennomfører førstegangstjenesten. Dette, sammen med videreutviklingen av etablerte statushevende tiltak, vil sikre at verneplikten fremstår som attraktiv og relevant.

Vernepliktig akademisk befal ordningen (VAB) vil i 2011 bli justert ved at flere kategorier blir omfattet av ordningen, at personellet får grad og lønn gjennom hele tjenesteløpet og at ordningen gjøres spesielt attraktiv for leger, som anses som en kritisk kompetanse.

Videreføring av Sjøforsvarets rekruttutdanning på Madla

Gjennom behandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008), jf. St.prp. nr. 48 (2007–2008) vedtok Stortinget at Sjøforsvarets og Luftforsvarets rekruttutdanning ved KNM Harald Haarfagre skulle avvikles og at Madla leir skulle nedlegges. Sjøforsva-

rets rekruttutdanning skulle flyttes til Bergen og Luftforsvarets rekruttutdanning flyttes til Kjevik.

Ved fornyet gjennomgang og kvalitetssikring av forutsetningene for vedtakene viser Forsvarsdepartementets nye beregninger at kostnaden for en eventuell flytting til Haakonsvern er høyere enn tidligere beregnet. Dette skyldes at behovet for antall rekrutter til Sjøforsvaret er større enn tidligere lagt til grunn, samt at det gjennom forprosjekteringen er identifisert høyere kostnader knyttet til bygg og anlegg.

Nedleggelse av Sjøforsvarets rekruttutdanning på Madla og etablering av ny rekruttskole i Bergen har en etableringskostnad på 542 mill. kroner. Dette er vesentlig dyrere enn å videreføre aktiviteten på Madla, der oppgradering over en 20-års periode vil koste 173 mill. kroner. Tiltaket vil dermed ikke være lønnsomt for Forsvaret. På denne bakgrunn foreslås det at Sjøforsvarets rekruttutdanning ved Madla videreføres.

I lys av dette vil det også bli iverksatt en ytterligere gjennomgang av forutsetningene for flyttingen av Luftforsvarets rekruttutdanning fra Madla til Kjevik.

2 Tryggingsspolitiske rammer og norske hovudprioriteringar

2.1 Tryggingsspolitiske prioriteringar i 2011

Regjeringa er oppteken av at Noreg viser vilje og evne til å ta ansvar for å tryggje stabilitet og menneskerettar i andre område av verda. Dette hindrar samstundes at konflikhtar spreier seg, og kan hende utviklar seg til truslar i våre eigne område. Ved å bidra militært til fleirnasjonale operasjonar med eit klart mandat frå FN støttar vi opp om folkeretten og legitimiteten til organisasjonar som er viktige for Noreg. Dei siste åra har Noreg bl.a. stilt med eit feltsjukehus og eit brønnborelag til FN sin operasjon i Tsjad, og Noreg har gjort ein viktig jobb saman med EU for å stanse piratangrep i Aden-bukta. For å følgje opp målsettinga i Soria-Moria-erklæringa vil regjeringa på sikt vurdere eit nytt norsk militært bidrag til FN.

Afghanistan representerer framleis ei av våre viktigaste tryggingsspolitiske utfordringar. Den NATO-leia operasjonen *International Security Assistance Force* (ISAF) er basert på eit mandat frå FN, som slår fast at situasjonen i landet utgjer ein trussel mot internasjonal fred og tryggleik og at den militære innsatsen i Afghanistan framleis er heilt nødvendig for å leggje til rette for politisk, økonomisk og sosial utvikling i landet. Ein sentral del av strategien til ISAF og dei afghanske styresmaktene er å gjere Afghanistan i stand til å sikre eigen tryggleik og utvikling. I takt med at afghanarane sjølv tar ansvar for eigen tryggleik, vil den internasjonale innsatsen ta ei meir støttande rolle. Noreg vil også i 2011 yte viktige bidrag i Afghanistan.

NATO er Noreg sitt primære tryggingsspolitiske ankerfeste, og vi har ei grunnleggande interesse av at samarbeidet blir underbygd og forsterka. Alliansen er i ferd med å revidere sitt strategiske konsept. Konseptet skal etter planen bli vedteke på NATO sitt toppmøte i Lisboa i november i år, og Noreg er aktiv i prosessen. Det er avgjerande at NATO også i framtida skal kunne ha hovudansvaret for å handtere medlemslanda sine tryggingsspolitiske utfordringar. Noreg arbeider derfor for at alliansen sine kjerneoppgåver får ein tydeleg omtale i det nye konseptet. Ein like viktig prosess er re-

forma av NATOs styrkar og struktur (*NATO reform*). Alliansen står overfor omfattande utfordringar. Det er stort behov for anvendelige ressursar for at transformasjon av NATO sine styrkar og strukturar kan halde fram. Samstundes gjer finanskrisa at dei fleste allierte i dag står overfor store økonomiske utfordringar. Dei europeiske landa kuttar kraftig i forsvarsbudsjetta, og ubalansen mellom USA og Europa blir forsterka. USA har dessutan auka sitt fokus på utfordringane i Asia, og dei europeiske landa må derfor i større grad ta ansvar for eigen tryggleik.

Fleirnasjonalt samarbeid blir eit stadig viktigare tryggingss- og forsvarsspolitiske verkemiddel. Regjeringa arbeider derfor for å auke samarbeidet med utvalde nære allierte innanfor bl.a. ramma av den såkalla nordsjøstrategien, og då særskilt Storbritannia, Tyskland, Nederland og Danmark. Hovudmålsettinga er å styrke den felles operative evna ved å gå saman om å utvikle og skaffe fram forsvarsmateriell, og samarbeide om logistikk, trening, øving og operativ verksemd. Nordsjøstrategien gjer det mogleg for Noreg å oppretthalde og skaffe kapasitetar som det vil vere vanskeleg å få tilgang til på eiga hand.

Nordområda er eit viktig satsingsområde for regjeringa, og Noreg står her overfor vedvarande tryggingsspolitiske utfordringar. Klimaendringane kan bidra til å forsterke desse utfordringane. Forsvaret har ei sentral rolle i å støtte opp om norske interesser i nord, bl.a. ved overvaking, hevdning av suverenitet, utøving av myndigheit og handtering av episodar og kriser. Verksemda er ein del av normaltilstanden, og bidrar både til regional stabilitet og til Noreg sine langsiktige interesser og prioriteringar. I utgangspunktet er Noreg førebudd på å løyse utfordringane i nord på eiga hand. Samstundes er det viktig å ha ei multilateral ramme kring dei største utfordringane, ikkje minst innanfor ramma av NATO.

Eit godt samarbeid med Russland er heilt grunnleggjande for å kunne handtere felles utfordringar i nord. Tilhøvet mellom Russland og Noreg er godt. Avtalen om delelinja vitnar om at samarbeidet held fram i positiv retning. Samstundes er utviklinga i russisk tryggingsspolitikk i stor

grad prega av at landet er ei stormakt. I nord kjem dette til uttrykk bl.a. gjennom auka russisk militær aktivitet. Utviklinga er ingen trussel mot Noreg, men syner at Russland framleis legg stor vekt på den militærstrategiske rolla til dette området. Det er ei utfordring at Russland ikkje etterlever CFE-avtalen og at det er krefter på russisk side som ser auka tryggleik for noen som redusert tryggleik for andre.

Den nordiske dialogen er ein stadig viktigare del av norsk merksemd mot nærområda. På forsvarssida har det utvikla seg eit omfattande samarbeid, både med omsyn til kapasitetsbygging, operasjonar og tryggleikssektorreform. I Afghanistan samarbeider dei nordiske landa innanfor ramma av ISAF. Som del av ein breiare regional dialog om nærområda våre arbeider vi også for å trekkje Storbritannia, Tyskland og Polen saman med dei baltiske landa inn i samarbeidet.

2.2 Internasjonale utviklingstrekk

Dei mange oppgåvene til Forsvaret i fred, krise og krig følgjer direkte av dei ulike og breitt samansette trygging utfordringane som Noreg i dag står overfor, både heime og ute. Vi lever i ei verd som blir stadig meir kompleks og er i raskare endring enn nokon gong. Interetniske konflikhtar og regional ustabilitet er framleis ei tryggingpolitisk utfordring. Samstundes har asymmetriske truslar blitt meir framtrudande. Dei seinaste åra har dessutan den geopolitiske balansen endra seg.

Globaliseringa gjer at nasjonale grenser ikkje lenger er avgjerande for dialog og samarbeid mellom statar og menneske. Kulturar og styresett er meir gjensidig avhengige, og dermed også meir sårbare. Den globale finanskrisa er ei påminning om kor nært samnevde verda er. Utfordringar langt vekke kan raskt få konsekvensar for oss og nærområda våre. I denne samanheng utgjer spreiding av masseødeleggingsvåpen og ballistisk våpenteknologi ein aukande trussel. Utviklinga kan få omfattande globale følgjer, men også alvorlege konsekvensar for *den regionale stabiliteten* i Midt-Austen og Asia. Særleg urovekkande er aktiviteten i Iran og Nord-Korea knytt til utvikling av denne typen våpen. Denne utviklinga er også noko av bakgrunnen for den aukande merksemda internasjonalt om missilforsvar. Vi ser og auka fokus på bruken av verdsrommet for militære føremål. I tillegg er truslar mot cyberdomenet (cyberangrep)

og energisektoren tryggleiksutfordringar som blir stadig viktigare delar av trusselbildet.

Endringane i *det geopolitiske systemet* er sentrale for utviklinga framover. USA er framleis det landet som har størst påverknad på resten av verda, særleg med omsyn til militærkraft. Det er likevel slutt på den perioden då dei vestlege landa med USA i leiinga dominerte med ideen om ei verd basert på vestleg-liberalt demokrati og kapitalisme. USA og dei vesteuropeiske landa si relative makt minkar, både politisk og økonomisk. Kina, EU, Russland og India ønskjer og å spele ei sentral rolle. Den fremste årsaka til den geopolitiske dreininga er at det økonomiske og politiske tyngdepunktet i verda gradvis flyttar seg mot Asia. Kina sin frammarsj som økonomisk makt har gått raskare enn venta. India har også vokse fram som stormakt med globale ambisjonar. Russland har igjen fått ny sjølvtilit og står på nytt fram som ei regional stormakt. Landet har også ambisjonar om å reise seg som internasjonal makt. Dei siste ti åra har EU vore i sterk utvikling, sjølv om Europa for tida slit med store økonomiske utfordringar. Samstundes ser vi ein meir inkluderande amerikansk utanrikspolitikk. Det har medverka til ei positiv styrking av det transatlantiske samarbeidet, og vonleg vil det også føre til eit betre tilhøve mellom USA og andre stormakter.

Den stadig aukande konkurransen om strategiske ressursar og råvarer, kan vere ei kjelde til indre nasjonal uro og rivalisering mellom statar. Klimaendringar kan og føre til intern uro og i verste fall konflikt, spesielt i dei delar av verda som er mest ustabile og dårlegast stilte. Ei anna bekymringsfull utfordring er interetniske motsetnader og religiøs radikalisme. Vi har fleire døme på at denne typen konflikhtar har kravd både sivil og militær internasjonal innsats, under leiing av FN, NATO eller EU. Framveksten av fleire stormakter aukar faren for rivalisering mellom maktene, og for bruk av eller truslar om bruk av militærkraft mot mindre statar sin tryggleik og suverenitet.

Summen av dei tryggingrelaterte utfordringane understrekar behovet for folkerett og kollektiv tryggleik. I ei global verd der skiljet mellom utfordringar heime og ute blir viska ut, er ein internasjonal rettsorden viktigare enn nokon gong. FN er det tydelegaste uttrykket for folkeretten, og tryggleiksrådet er i dag det einaste organet som kan gje legitimitet til fredsoperasjonar. NATO på si side er den klaraste garantisten for felles tryggleik, og er vital for Noreg.

2.3 Norsk politikk framover

2.3.1 Afghanistan

ISAF vil også i 2011 vere NATO og Noreg sitt viktigaste internasjonale militære engasjement. Ein sentral del av NATO sin strategi i Afghanistan er å byggje opp kapasiteten til den afghanske hæren og politiet, for å gradvis setje landet i stand til sjølv å ta hand om eigen tryggleik (*transition*). På Kabul-konferansen i juli 2010 vart det vedteke eit nytt rammeverk for overføring av dette ansvaret. Tempoet i den vidare overføringa av ansvaret til dei afghanske styresmaktene avheng av dei afghanske tryggingstyrkane si evne til å gjennomføre sjølvstendige operasjonar. Målsettinga er at tryggingansvaret for heile landet skal vere overført innan utgangen av 2014. ISAF vil stegvis dreie den militære innsatsen frå ei partnering-rolle, der allierte og afghanske styrkar opererer side om side i felt, og over til ei meir støttande rolle. ISAF sitt fokus vil vere på trening, rettleiing og utdanning av afghanske styrkar. NATO sine stabiliseringslag (PRTs) skal gradvis bli støtte- og rådgivingsorgan for lokale afghanske styresmakter, med større vekt på dei sivile oppgåvene.

Noreg er pådrivar for å overføre ansvaret for tryggleiken i Faryab provins, der vi har leiaransvaret for NATO sitt stabiliseringslag (PRT Meymaneh). Regjeringa vidarefører vårt høge militære bidrag i 2011 på om lag same nivå som i 2010, men den norske militære innsatsen i 2011 vil bli ytterlegare dreidd i retning av opplæring og rettleiing av afghanske tryggingstyrkar. Norske styrkebidrag må og sjåast i samanheng med det fleirnasjonale samarbeidet i Nord-Afghanistan. Samarbeidet med Tyskland, USA og dei nordiske landa vil vere særskilt viktig i 2011. Det er viktig at vi er fleksible og i stand til å kunne justere innretninga på det norske styrkebidraget, slik at vi står godt rusta til å møte krevjande og raskt skiftande utfordringar. For at vi på sikt skal kunne avslutte vårt militære engasjement i Afghanistan, er det avgjerande at vi tilpassar det norske styrkebidraget i takt med NATO sin strategi og tryggingssituasjonen.

2.3.2 NATO og transatlantisk samarbeid

For regjeringa er det ei sentral målsetting at NATO held fram som det viktigaste forumet for dialog mellom USA og Europa om tryggingspolitiske spørsmål. USA vil halde fram med å vere Noreg sin viktigaste allierte, og det transatlantiske samarbeidet er av avgjerande verdi. Den sit-

jande amerikanske administrasjonen har gjort fleire endringar i amerikansk trygging- og utanrikspolitikk, og har vist vilje og initiativ til å vidareutvikle NATO som det viktigaste forumet for transatlantiske konsultasjonar og kontakt.

I samband med revideringa av alliansen sitt strategiske konsept arbeider Noreg for at NATO framleis skal vere ein effektiv og truverdig forsvarsallianse, med hovudansvaret for å ta hand om medlemslanda sine trygging utfordringar. Utvidinga av NATO har ført til at alliansen har fått eit mye større geografisk ansvarsområde, og nye trygging utfordringar gjer det viktig for NATO å sikre rolla som garantist for tryggleiken til alle medlemslanda. Ein tydeleg omtale av NATO sine kjerneoppgåver er derfor ein prioritet. Gjennom det såkalla nærområdeinitiativet har Noreg vore aktiv i å fremme synspunkt om at NATO skal vere meir synleg i medlemslanda og kunne ivareta pliktene i artikkel 5 i Atlanterhavspakta. Den gjensidige forpliktinga for medlemslanda til å komme kvarandre til unnsetning i tilfelle væpna angrep, eller trussel om angrep, ligg fast. Samstundes må artikkel 5 gjerast meir truverdig gjennom øvingar og forsterknings- og beredskapsplanlegging.

Oppgåva med å sikre tryggleiken heime står ikkje i motsetnad til å bidra ute. Tvert om bidrar evna til å sikre tryggleiken i alliansen sine nærområde til evna til ta på seg oppgåver ute. Pr. i dag tyder det at NATO må kunne sikre tryggleiken til kjerneområda til alliansen, og i tillegg handtere ISAF-operasjonen. For å sikre anvendelige ressursar til dei ulike oppgåvene må transformasjonen av alliansen halde fram. I lys av dei økonomiske utfordringane blir det endå viktigare for alliansen å fokusere på prioriterte kapasitetar. NATO treng kapasitetar som kan dekke heile krisespekteret, også operasjonar med høg intensitet. Det omfattar også NATO sin styrke for rask uttrykking (*Nato Response Force* – NRF) som garanterer støtte til dei medlemslanda som blir trua. Alliansen må i tillegg kunne handtere nye trygging utfordringar, som til dømes angrep på datasystem og truslar mot energitryggleiken. Regjeringa legg vekt på at eit missilforsvarssystem i Europa må auke tryggleiken for alle medlemslanda i alliansen og vere retta mot reelle truslar.

Dagens operasjonar, ikkje minst i Afghanistan, krev at NATO har eit tett samarbeid med sivile aktørar. Ei såkalla overgripande tilnærming (*Comprehensive Approach*) er i aukande grad naudsynt for å løyse aktuelle trygging politiske problemstillingar.

I tillegg til arbeidet med eit nytt strategisk konsept, er det ein viktig prosess i gang for å reforme-

re samarbeidet og strukturane i NATO. Som del av dette skal NATO sitt hovudkvarter, ulike byrå, kommandostruktur og militære kapasiteter gjerast meir moderne og effektivt. Noreg har saman med fleire allierte vore pådrivar i denne prosessen. Dette er avgjerande av ressursomsyn og for å kunne gjennomføre dei politiske måla i nytt strategisk konsept.

Alliansen fører vidare og styrker arbeidet med å byggje partnerskap og samarbeid med ikkje-allierte land og andre internasjonale organisasjonar. Partnerskapa styrker NATO si evne til å møte alle former for tryggingspolitiske utfordringar heime og ute. Dei støttar og opp under NATO sine operasjonar, ikkje minst i Afghanistan der mange ikkje-allierte land gjev betydelege bidrag. Det er viktig at landa blir førebudde på ei tettare tilknytning til alliansen. Noreg støttar aktivt denne prosessen, og bidrar bl.a. til tryggleiksektorreform (FSSR) i tidlegare konfliktområde og nye demokrati. Landa på Vest-Balkan er dei største mottakarane av norsk støtte.

Noreg har eit særleg fokus på å styrke alliansen sitt samarbeid med Russland i NATO–Russland-rådet (NRC). Det første formelle utanriksministermøtet i NRC etter konflikten i Georgia blei halde i Brussel desember 2009. Sidan den gong har det vore gradvis framgang i samarbeidet. Arbeidsplanen for 2010 er på plass og har fokus på fire område: logistikk, kamp mot terrorisme, søk og redning og kamp mot piratverksemd. I tillegg er komitéstrukturen endra og effektivisert, og det er starta opp eit arbeid med ei felles trusselvurdering knytt til Afghanistan, terrorisme, piratverksemd, ikkje-spreiing og naturkatastrofar.

2.3.3 Rustningskontroll og tillitsskapande tiltak

Den nye START-avtalen om kjernefysisk nedrustning mellom USA og Russland frå april 2010 er viktig. Avtalen bidrar til å redusere kjernevåpenarsenalet til om lag 1 500 atomstridshovud på kvar side, og den bidrar dessutan til å betre tilhøvet mellom dei to kjernevåpenmaktene. Begge landa signaliserte samstundes vilje til å gjere ytterlegare reduksjonar i framtida. Avskrekking og kjernevåpna si rolle er og sentrale spørsmål i arbeidet med eit nytt strategisk konsept for alliansen. Frå norsk side blir det lagt vekt på å oppretthalde alliansen sine kjerneoppgåver og alliert solidaritet, men samstundes redusere kjernevåpna si rolle. Ytterlegare reduksjonar i alliansen sine kjernevåpen må plasserast i ei brei nedrustningsramme, og baserast på gjensidige tiltak som omfattar alle

statar. Det er og viktig for Noreg at vi får kutt i sub-strategiske kjernefysiske våpen, og dessutan auka transparens.

I desember 2007 valde Russland å suspendere sin etterleving av den reviderte CFE-avtalen om reduksjon av konvensjonelle styrkar i Europa. Det har vore gjort fleire forsøk på å ta opp att forhandlingane, utan at dette har lukkast. I 2009 gjorde USA eit forsøk på å forhandle direkte med Russland på vegne av alle landa i NATO, men heller ikkje det førde fram. Inntil vidare er NATO-landa samde om å fortsette å oppfylle krava i avtalen, men heile avtaleverket er under press. For Noreg er det viktig å få på plass ein ny avtale som framleis inneheld klare avgrensingar for flankeområda. Det avgrensar storleiken på dei russiske militære styrkane i norske nærrområde og er viktig for norsk forsvarsplanlegging.

Tilhøvet mellom NATO og Russland har vore nokså kjølig etter konflikten i Georgia i august 2008. Den nye russiske militærdoktrinen definerer både utvidinga av NATO og dei amerikanske planane om missilforsvar som ein trussel mot russisk tryggleik. Russland har teke opp att store militære hær- og luftøvingar i NATO sine nærrområde. Den russiske øvingsaktiviteten har auka behovet for alliert øvingsverksemd i bl.a. Baltikum. Samstundes er det avgjerande at denne utviklinga ikkje resulterer i auka spenning mellom alliansen og Russland. Vi har den siste tida sett nokre teikn til betring i samarbeidet i NATO–Russland-rådet (NRC). Det er viktig med ei open haldning til Russland, og ein bør vurdere nye tillitsskapande tiltak.

Noreg og Russland har på militær side utarbeidd årlege bilaterale tiltaksplanar. I juni i år gjennomførte Noreg og Russland for første gong på fleire år ei større felles marineøving. Tiltaksplanen inneheld også fleire møte mellom norske og russiske avdelingar, og mellom militære leiarar på høgt nivå. Til dømes har Kystvakta eit godt samvirke med russiske samarbeidspartnarar. Regjeringa har ei klar målsetting om å ytterlegare auke det militære samvirket med Russland, og det er eit mål å styrke kontakten og samarbeidet med forsvarsleinga i Moskva.

2.3.4 FN sine fredsoperasjonar

I samsvar med FN-pakta har FN og Tryggingrådet ansvar for å setje i verk kollektive tiltak for global fred og tryggleik. FN rår over eit breitt spekter verkemiddel innanfor konfliktløysing, der fredsoperasjonar er blant dei mest sentrale og etterspurde verkemidla organisasjonen har. I dag

tenestegjer 123 000 personar i 15 fredsoperasjonar. 86 000 av personellet er militært. Dagens konflikter er i mange tilfelle interne og set andre krav til operativ innsats enn konflikter mellom statar. Operasjonane har blitt meir komplekse. FN sine såkalla integrerte operasjonar utgjer ei særige tilnærming der FN samordnar militær, humanitær og utviklingsretta innsats.

Det er ei stor utfordring for FN at det er eit aukande gap mellom dei omfattande mandata frå Tryggingrådet og dei ressursane som medlemslanda tilbyr. Manglande styrkebidrag frå vestlege land er eit problem. Motstanden i vertslanda mot FN-operasjonar er dessutan aukande. Det ser vi til dømes hos styresmaktene i Tsjad og Kongo. Regjeringa i Sudan har også til dels vore lite villeg til å samarbeide med FN. Denne utviklinga er ei utfordring for legitimiteten til FN. Skal FN lukkast med å skape varig fred og stabilitet, må verksemda samordnast med andre internasjonale aktørar og vere solid forankra hos nasjonale styresmakter. Sist, men ikkje minst, må alle medlemslanda bidra aktivt dersom FN skal lukkast.

Regjeringa er oppteken av å delta i FN-leia fredsoperasjonar. Frå mai 2009 til mai 2010 har Noreg stilt med eit militært feltsjukehus og eit brønnborelag til FN-operasjonen i Tsjad og Den sentralafrikanske republikken (MINURCAT). Bidraget var det første norske landmilitære bidraget til FN i Afrika på 17 år, og er ei konkretisering av regjeringa sin ambisjon om å prioritere deltaking i FN-operasjonar. Noreg har hausta ros frå FN og andre land for denne viktige innsatsen.

2.3.5 Nærområda våre

Regjeringa vidarefører sin aktive satsing i nord, i tråd med Nordområdestrategien. For 2011 vil det og bli lagt stor vekt på å vere til stades militært i dei nordlege havområda for å kunne hevde suverenitet og utøve myndigheit. For å auke den operative evna hos fregattane og Kystvakta fortsetter innfasinga av dei nye NH-90-helikoptra i 2011. Arbeidet med å styrke og vidareutvikle grensevakta ved Garnisonen i Sør-Varanger held fram, i tråd med målsettinga i regjeringsdokumentet «Nye byggesteiner i nord» frå 2009. Hensikta er å ivareta overvakinga av, og hevdninga av suverenitet langs den norsk-russiske grensa på ein mest mogleg effektiv måte.

Eit godt samarbeid med Russland er heilt grunnleggjande for å kunne handtere felles utfordringar i nord. Noreg og Russland har utvikla ein god dialog og eit konstruktivt samarbeid. Når avtalen om delelinja mellom Noreg og Russland er

ratifisert, vil Noreg ha eit klart avgrensa havområde der vi har jurisdiksjon på same måte som i andre delar av norsk økonomisk sone. Avtalen legg også grunnlag for å vidareføre og styrke samarbeidet mellom våre to land i nord.

Samstundes kan vi ikkje sjå heilt bort frå Russland sine forsterka ambisjonar som stormakt. Utslaga av denne utviklinga ser vi også i nord, mellom anna ved eit auka militært nærvær. Russland har styrka den maritime verksemda, og teke opp att patruljeringa med langtrekkande bombefly langs norskekysten. Dei har også lagt om øvingsmønsteret, og vi kan forvente fleire større øvingar i våre nærområde i framtida. Det styrka militære nærværet utgjer ikkje nokon militær trussel mot Noreg, men det syner at Russland framleis legg stor vekt på den militærstrategiske verdien av dette området.

Vi ser i dag også auka merksemd mot Arktis. Ikkje minst skuldast denne interessa klimaendringar, som gjer at regionen kan bli tilgjengeleg for auka aktivitet med omsyn til olje og gass, fiskeri og transport. Den militærstrategiske rolla til Arktis er framleis stor. Trass i utviklinga er det lite som tyder på at vi får eit auka spenningsnivå i regionen. Alle polarstatane er samde om å leggje Havrettstraktaten til grunn når ein skal avklare uteståande spørsmål i Arktis. Dei største utfordringane er venta å vere knytt til sjøtryggleik, miljøberedskap og berekraftig utvikling. Dette vil få konsekvensar for Forsvaret sin aktivitet i området. Innanfor ramma av Arktisk råd er dei fem arktiske kystlanda bl.a. i ferd med å inngå avtale om søk og redning.

Noreg er i utgangspunktet førebudd på å løyse utfordringane med å handheve myndigheit i nord på eiga hand. Synleg militært nærvær med tilpassa kapasitetar gir viktige signal om Noreg si evne og vilje til å ta hand om norske interesser. Nærværet bidrar til stabile tilhøve i nordområda. Skulle Noreg bli råka av meir omfattande truslar eller eit angrep med militære midlar i nord, vil allierte måtte støtte i handteringa av situasjonen. Frå norsk side vil det framleis bli lagt stor vekt på fleirnasjonalt militært nærvær i nord i form av at allierte land og partnerland tek del i øving og trening. Det har dei siste åra vore aukande interesse i alliansen for nordområda. Blant anna utfører allierte politimesig overvaking for å handheve suverenitet i luftrommet over Island og i Baltikum.

2.3.6 Norden og Baltikum

Det nordiske samarbeidet er ein viktig del av norsk satsing på nærområda. Dagens trygging-

politiske situasjon legg til rette for eit ytterlegare samspel. Ei slik utvikling kan gje stor meirverdi i form av auka operativ evne og betre kostnadseffektivitet. Det nordiske samarbeidet utgjer derfor eit viktig tilskot til samarbeidet i NATO og med nære allierte, utan at det kan erstatte alliansen si betydning for den norske tryggleiken.

Dei nordiske landa har ulik tilknytning til EU og NATO. Den nordiske dialogen er derfor viktig for Noreg sitt forhold til EU. Sverige og Finland har eit tett samarbeid med NATO som del av alliansen sitt program for partnersamarbeid, og ved å delta i NATO sine operasjonar. Eit tettare nordisk forsvarssamarbeid på tvers av ulike medlemskapsband er framtidsretta, og er dessutan i tråd med føringar både i NATO og EU.

Den nordiske dialogen på forsvarsområdet utviklar seg stadig. Samarbeidet har det siste året blitt omorganisert, og er no samla i ein organisasjon: *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO). Det er sett i gang fleire prosjekt med sikte på felles innkjøp av materiell. Ambisjonen er å leggje eit grunnlag for samarbeid om både vedlikehald, utdanning, trening og øving. Dei nordiske landa har dessutan eit samarbeid om operasjonar, med hovudtyngda på NATO sin pågåande operasjon i Afghanistan. Noreg har formannskapet i 2010 og vil ha eit særleg fokus på operasjonar. Det blir arbeid for å få på plass eit felles nordisk bidrag til ein operasjon under FN-leiing. Innanfor tryggleikssektorreform har dei nordiske landa eit samarbeid med dei baltiske landa om reformarbeid på Vest-Balkan og i Ukraina. Noreg har dessutan eit særst godt operasjonssamarbeid med Latvia, ikkje minst i Nord-Afghanistan.

2.3.7 EU

EU har dei seinare åra styrka si evne til å opptre samla på det forsvarspolitiske området, ikkje minst ved å ha utvikla kompetanse til avgrensa krisehandteringsoperasjonar. Lisboa-traktaten tok til å gjelde 1. desember 2009. Samstundes blei nemninga ESDP (*European Security and Defence Policy*) endra til CSDP (*Common Security and Defence Policy*). Det er oppretta ei ny stilling som EU sin høgrepresentant for utanriks- og tryggingsspolitikk. Denne etableringa inneber at utanrikspolitikk og krisehandtering blir samla under ei leiing. EU si nye utanriksteneste, *The European External Action Service* (EEAS), vil stå til høgrepresentanten sin disposisjon.

Ambisjonen er å gradvis utvikle CSDP til ein felles forsvarspolitikk. Det er samstundes klart at det er langt fram til dette blir ein realitet. EU vil framleis vere ein mellomstatleg organisasjon, og vetoretten og krav om semje vil framleis gjelde for tryggingss- og forsvarspolitikken. NATO vil også i framtida vere garantisten for det kollektive forsvarret av medlemslanda. Interne utfordringar og finanskrisa gjer det uvisst om EU sin relative betydning som tryggingsspolitisk aktør vil vere aukande i åra framover.

Noreg er det landet utanfor EU som på mange område har det næraste samarbeidet innanfor CSDP. Tilknyttinga er basert på rammeverk om samarbeid mellom EU og NATO, og bilaterale avtalar mellom EU og Noreg. Det blir viktig for Noreg å vidareføre samarbeidet i lys av endringane i Lisboa-traktaten. Noreg deltar i den nordiske innsatsstyrken (*Nordic Battle Group*), under leiing av Sverige. Styrken stod i beredskap første halvår 2008 og skal stå i beredskap på nytt første halvår 2011. Det norske bidraget er på til saman 150 soldatar og består av ulike mindre støtteavdelingar, bl.a. ei eskortetropp. Noreg inngjekk i mars 2006 ein samarbeidsavtale med det europeiske forsvarsbyrået (EDA), og er framleis det einaste ikkje-EU-landet som har ein slik avtale. Noreg deltar i samarbeid innanfor alle EDA sine hovudområde, det vil seie utvikling av kapabilitetar, forskning og utvikling, materiell, industri og marknad.

Noreg stiller med avgrensa, men viktige bidrag til EU-leia operasjonar. Som del av det internasjonale samfunnet sin kamp mot piratverksemd bidrar ulike land til antipiratoperasjonen på omgang. Noreg har bidratt til operasjon *Atalanta* utanfor Somalia, som var EU sin første militære maritime operasjon. Noreg deltok med fregatten KNM Fridtjof Nansen i seks månader fram til februar 2010, og har også stilt med stabsoffiserar til det svenske kommandofartøyet fram til august 2010. Piratverksemda i internasjonalt farvatn er ein trussel mot det internasjonale samfunnet. Særleg utanfor kysten av Somalia utgjer verksemda ein stor trussel mot både internasjonal skipsfart og dei humanitære forsyningane til Somalia. I tillegg til EU sin innsats bidrar ei rekke fleirnasjonale og nasjonale maritime operasjonar til å hindre piratverksemda i området, bl.a. NATO sin operasjon *Ocean Shield*. Situasjonen rundt Afrikas horn blir fulgt nøye, og vi kan ikkje utelukke at vi i framtida på nytt kan bli bedt om å bidra til å møte desse utfordringane.

3 Rapport for verksemda 2009

3.1 Forsvarsdepartementet

2009 var det første året i den nye langtidsplanen for forsvarssektoren «Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier» gjeldande for perioden 2009–2012. Den nye langtidsplanen legg eit grunnlag for ein balanse mellom oppgaver, struktur og ressursar i Forsvaret gjennom eit økonomisk løft og intern kostnadseffektivisering. Forsvarsdepartementet gjekk i den nye planen samtidig vidare med den omfattande og nødvendige omlegginga av Forsvaret i tråd med den føregående langtidsplanen for 2005–2008, med dei justeringane som blei nedfelt i regjeringserklæringa for 2009–2013.

Hovudprioriteringane for 2009 var:

- å styrke nærværet i nord og å gjennomføra ei større fellesoperativ øving med alliert deltaking,
- å vidareføra den militære deltakinga i Afghanistan på eit høgt nivå,
- å leggje til rette for auka bidrag til FN-leia operasjonar,
- å vidareutvikle Forsvarets øvste leing,
- å fortsetja utviklinga av Hæren og styrkinga av felleskapasitetar,
- å styrke personellpolitikken og veteranane sine rettigheter, å styrke økonomistyring og forvaltninga, og
- å gjennomføra vedtekne base- og strukturtiltak.

Departementet følgde og i 2009 opp forsvarssektoren gjennom eit overordna målbilete som definerte mål- og resultatkrav for året.

Forsvarsdepartementet fullførte i 2009 arbeidet med St.meld. nr. 34 (2008–2009) om ivaretaking av personell før, under og etter deltaking i utanlandsoperasjonar. Meldinga fekk brei tilslutning då ho vart lagt fram for Stortinget 8. mai 2009. Hausten 2009 starta arbeidet med regjeringa sin handlingsplan for å konkretisere og følgje opp satsingsområda frå stortingsmeldinga. Dette arbeidet held fram med full styrke i 2010 i tett samarbeid med veteran- og arbeidstakarorganisasjonane. Arbeidet med å styrkje rettane til vetera-

nar heldt fram i 2009 og resulterte i endringar i Lov om personell i Forsvaret. Desse endringane lovfestar rett til oppfølging og skadebot for personar som blir skadd frå og med 1. januar 2010. Vidare blei ei særskild kompensasjonsordning etablert for personell som har fått psykisk skade før 1. januar 2010 og tilbake til 1. januar 1978. Ordninga vart formelt stadfesta gjennom ei eiga forskrift. Desse tiltaka gjer eit styrkt etter- og skadebotsvern for norsk personell som har gjort, og i framtida vil gjere, teneste i utanlandsoperasjonar.

Arbeidet med St.meld. nr. 33 (2008–2009) om kulturverksemda i Forsvaret frem mot 2020 blei slutført i 2009, og lagt fram for Stortinget 24. april 2009. Meldinga har som føremål å synleggjere og lyfte fram kulturverksemda i Forsvaret.

I november 2009 blei avtalen om eit felles nordisk samarbeid, NORDEFECO (*Nordic Defence Cooperation*), skrive under av dei nordiske forsvarsministrane.

Avtalen samlar alt noverande og framtidig nordisk forsvarssamarbeid i ein felles leiingsstruktur. NORDEFECO har to hovudfunksjonar, operativt retta samarbeid og samarbeid om utvikling av kapabilitetar. NORDEFECO erstattar såleis dei tidlegare tre søylene for det nordiske forsvarssamarbeidet; operasjonar (*Nordic Coordinated Arrangements for Military Peace Support* (NORDCAPS)), materiellsamarbeid (*Nordic Armament Cooperation* (NORDAC)) og samarbeid om utvikling av kapabilitetar (*Nordic Supportive Defence Structures* (NORDSUP)). Omstruktureringa er innleiinga på ei heilskapleg og koordinert utvikling av det nordiske samarbeidet innan forsvarssektoren, og vil hjelpe til å gjere samarbeidet meir fokusert og effektivt.

Ein eigen proposisjon om investeringar i Forsvaret med forslag om godkjenning av kostnadsrammer for fire nye prosjekt for eigedom, bygg og anlegg og to materiellprosjekt blei behandla i Stortinget i juni 2009. Vedtaka i Stortinget betydde mellom anna at prosjekta for anskaffing av artillerisystemet *Archer* til Hæren og bygginga av eit nytt logistikkfartøy til Sjøforsvaret blei godkjent.

Regjeringa gjekk hausten 2008 inn for å erstatte F-16 med nye kampfly av typen F-35, jf. St.prp.

nr. 36 (2008–2009). Proposisjonen blei behandla og godkjend den 8. juni 2009, jf. Innst. S. nr. 299 (2008–2009). Basert på innstillinga blei det starta opp ein forhandlingsprosess for anskaffing av F-35 kampfly.

3.2 Økonomiske rammer

Stortinget vedtok ei utgiftsramme for forsvarsbudsjettet for 2009 på 33 458,3 mill. kroner. Endringar gjennom året gjorde at budsjettet vart auka til 34 604,4 mill. kroner, dvs. ei auke på om lag 1 146 mill. kroner.

Inni aukinga låg m.a. tilleggsøyvingar til konkrete operasjonar i utlandet på totalt 505 mill. kroner, 300 mill. kroner til feltsjukehus i Tsjad, 155 mill. kroner til antipiratooperasjon utanfor Somalia, 30 mill. kroner til forlenging av helikopterbidraget

i Afghanistan og 20 mill. kroner som bidrag til ein ingeniørskule i Afghanistan.

Vidare vart det tilleggsøyvd 88 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehald av Forsvarets festningsverk. I tillegg til dette tilkom lønns- og soldatkompensasjonar på 151,3 mill. kroner, auka inntekter på 375,4 mill. kroner og dekking av Forsvarets meirutgifter på 12 mill. kroner i samband med bistand til politiet ved utdelinga av Nobels fredspris den 10. desember 2009. Vidare vart det gjort tekniske justeringar av forsvarsramma med netto 14,3 mill. kroner.

Endringar i løyvinga er vist i detalj i tabell 3.1 Endringar i løyvinga 2009.

Ut over dei nemnde endringane i løyvingar hadde forsvarssektoren til disposisjon overførte midlar frå 2008 på til saman 739 mill. kroner. Av dette utgjorde 128 mill. kroner overføringar på driftspostane, og 611 mill. kroner overføringar på investeringspostane.

Tabell 3.1 Endringar i løyvinga 2009

+/-	Innstilling	Proposisjon	(i 1 000 kr)
+	Innst. S. nr. 139 (2008–2009)	St.prp. nr. 37 (2008–2009) – Tiltak for arbeid	88 000
+	Innst. S. nr. 355 (2008–2009)	St.prp. nr. 67 (2008–2009) – Revidert nasjonalbudsjett (RNB)	630 400
+	Innst. S. nr. 366 (2008–2009)	St.prp. nr. 89 (2008–2009) – Om endringar i regulativ for tillegg o.a. til utskrivne vernepliktige mannskap	15 919
+	Innst. S. nr. 350 (2008–2009)	St.prp. nr. 88 (2008–2009) – Lønnsregulering for arbeidstakere i det statlige tariffområdet 2009 mv.	135 397
+	Innst. 86 S (2009–2010)	Prop. 41 S (2009–2010) – Om endringar i statsbudsjettet under Forsvarsdepartementet for 2009	264 415
+	Innst. 120 S (2009–2010)	Prop. 61 S (2009–2010) – Ny saldering av statsbudsjettet 2009	12 000
=	Rammeøkning		1 146 131

3.3 Forsvarets måloppnåing

3.3.1 Leveransar

For 2009 var det strategiske sektormålet innanfor leveranseområdet å «etablere og bruke operativ evne». Utviklingsplanen i den nye langtidsplanperioden 2009–2012 blei i 2009 i all hovudsak realisert i tråd med dei mål som var sette, men med noko forseinking i strukturutviklinga av Sjø- og Luftforsvaret. Etableringa av eit moderne innsats-

forsvar, som er tryggingpolitisk relevant ift. situasjonen i nærområda og med evne til å yte substansielle bidrag til internasjonal fred og tryggleik, held fram som planlagt.

Forsvarssjefen gjer årleg ei vurdering av Forsvarets operative evne, der operativ evne er definert som den til ei kvar tid tilgjengelege struktur si evne til å løyse Forsvarets oppgåver opp mot ambisjonsnivået slik det går fram av St.prp. nr. 48 (2007–2008). Vurderinga for 2009 er at den operative evna i stort er etablert og vidareført på same

nivå som for 2008. Den operative evna vil auke i tida framover, i takt med at nye kapasitetsleveransar som Fridtjof Nansen-klasse og Skjold-klasse fartøy, transportfly og NH-90 helikopter, oppnår full operativ status. Betydelege delar av forsvarsstrukturen har allereie fått betra operativ evne, til dømes Kystvakta, kampflya, Orion maritime patruljefly og Telemark bataljon.

Operasjonar og beredskap nasjonalt

Operasjonar og dagleg verksemd nasjonalt

Med operasjonar og dagleg verksemd nasjonalt meinast ein fredsoperativ verksemd knytt til Forsvarets oppgåver, til dømes overvaking, myndigheitsutøving og nasjonal episode- og krisehandtering. Evna til å gjennomføre desse oppgåvene var i 2009 samla sett vurdert som svært god til god, sjølv om verksemda var noko prega av enkelte manglar som følgje av endringar i strukturen og forseinka levering av nytt materiell.

Forsvaret har gjennom heile perioden levert styrkar med høg kvalitet og god operativ evne til å løyse nasjonale oppgåver og til å gjennomføre internasjonale krisehandtering og operasjonar i utlandet. Aktiviteten i nordområda blei auka frå 2008 og har vore tilfredsstillande ved at Forsvaret har ytt svært gode bidrag til samfunnstryggleik og sentrale samfunnsoppgåver gjennom Kystvakta, søkje- og redningstenesta, eksplosivrydding og anna støtte.

Forsvarets overvaking av norsk jurisdiksjonsområde blei utført av eit vidt spekter av kapasitetar i 2009, med prioritet til verksemda i nord. Samarbeid med andre statlege etatar bidrog til betre situasjonsoversikt og dermed meir kosteffektiv bruk av Forsvarets ressursar. Evna til å sikre eit godt grunnlag for nasjonale avgjerder var god, og blir betra dei kommande åra ved innføringa av nye fartøy og helikopter. Evna til nasjonal handtering av episodar og kriser blei vurdert som god, men med enkelte manglar. Denne oppgåva omfattar også evna til raskt å kunne bringe inn og understøtte allierte styrkar. Forsvarets evne til ivaretaking av samfunnstrygginga og sentrale samfunnsoppgåver blei vurdert som svært god, og dette blei løyst med kapasitetar og kompetanse som er etablerte for å løyse Forsvarets andre oppgåver.

Suverenitetshevdning og myndigheitsutøving blei teken hand om på ein svært god måte. Hæren løyste dette i utgangspunktet gjennom grensevakta, som ved behov kan forsterkast av spesialstyrkar, andre hæravdelingar og Heimevernets innsatsstyrkar. Kystvaktas maktmiddel var tilstrekkelege til å handtere desse oppgåvene i sjøterritoriet.

Hans Majestet Kongens Garde og Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) løyste sine oppdrag på ein god måte. Heimevernet si oppbygging av ny organisasjon og struktur heldt fram gjennom 2009, og strukturen blei vurdert som delvis operativ. Utfordringane var knytt til rekruttering til innsatsstyrkane, og eit forbigåande lågt treningsnivå av mannskapa i forsterknings- og oppfølgingsstyrkane. Sjøforsvarets evne til å løyse sine oppgåver vil gradvis bli betra ved tilførsel av nye Fridtjof Nansen-klasse og Skjold-klasse fartøy, nye kystvaktfartøy og NH-90 helikopter. Luftforsvaret løyste sin del av oppgåvene ved å oppretthalde F-16 kampfly på beredskap, og operasjonar med dei maritime overvakingssflya. Luftforsvaret hadde ei redusert evne til å støtte kystvaktfartøya med Lynx helikopter, men dette vil bli betre ved innføring av dei nye NH-90 helikoptra.

Totalforsvar, beredskap, sivil-militært samarbeid og Forsvarets bidrag til ivaretaking av samfunnssikring

Totalforsvarskonseptet og dei underliggjande sivil-militære ordningar og mekanismar skal bidra til ei mest mogleg formålstenleg krisehandtering i heile krisespekteret. Forsvarsdepartementet og Justis- og politidepartementet har i 2009 starta ein felles gjennomgang av desse ordningane.

Beredskapssystem for forsvarssektoren blei revidert og oppdatert i 2009. Revisjonen vart koordinert med sivil sektor, og vil bidra både til styrka totalforsvar og auka samfunnstrygging i samband med handtering av større kriser i framtida.

Det er iverksett eit arbeid med å etablere eit eige forum for informasjonsutveksling innanfor maritim overvåking og situasjonsforståelse med medlemmer frå Forsvaret og andre statlege etatar.

Forsvarssektoren bidrog breitt til ivaretaking av den totale samfunnstrygginga i 2009. Forutan dei meir permanente og generelle oppgåvene, som redningsteneste, kystvakt og liknande, bidrog alle forsvarsgreiner med støtte til det sivile samfunn. Til dømes bidrog Forsvaret med store personellressursar ved handteringa av oljeutslippet frå skipet *Full City* ved Langesund sommaren 2009, og Forsvaret bidrog vesentleg til trygginga ved tildelinga av Nobels fredspris til president Obama i desember 2009. Vidare støtta Forsvaret politiet med å uskadeliggjere eksplosiv, Heimevernet har støtta med vakthald og sikring etter raset ved Namsos i mars 2009 og har gjennomført tryggingsoppdrag etter eit steinras på Lovund i september. Heimevernet har også delteke ved fleire leiteaksjonar i 2009. Forsvarssektoren har deltatt i sivil-militære samordningsfora, så som Sentralt to-

talforsvarsforum, der fokus i 2009 var sivilt-militært samarbeid utanfor Noreg og handteringa av aktuelle hendingar som pandemi og oljeforureining.

Forsvarets støtte til sivile myndigheiter i andre land blei vidareført i 2009, med hovudfokus på Afghanistan, Vest-Balkan og Ukraina.

Forsking innanfor forsvarssektoren sitt forskingsmiljø har og nytteverdi for det samla samfunnstryggingsarbeidet, mellom anna rettar ein i forskinga merksemd mot ikkje-spreiing av masseødeleggingsvåpen og beskyttelse av samfunnet.

Vern mot kjemiske-, biologiske-, radiologiske- og atomvåpen (CBRN)

Det blei og i 2009 arbeidd for å betre og vidareutvikle Forsvarets vern mot kjemiske, biologiske og radiologiske midlar, likeeins atomvåpen (CBRN-vern). Forsvarssjefen iverksette i 2009 eit overordna direktiv for CBRN-vern, som i tillegg til å avklare ansvar og roller, stiller krav til Forsvarets CBRN-vern. Forsvarets CBRN-vern kan på fleire områder bli betre. Grunnen er til ein viss grad manglar på moderne materiell, men er og ein konsekvens av prioriteringar. Det er kjøpt eit mindre tal nye vernedraktar som er prioriterte til utlandsoperasjonar og reaksjonsstyrkar.

Noreg, gjennom Forsvarsdepartementet, hadde i perioden august 2008 til august 2009 vervet som europeisk delformannskap i NATOs *Senior Defence Group on Proliferation* (DGP). DGP arbeider i hovudsak med å utforme alliert policy for ikkje-spreiing og vern mot CBRN-truslar, og då spesielt truslar mot allierte styrkar i operasjonar i utlandet. Prioriterte område for Noreg i perioden var å betre det sivil-militære samarbeidet, å arbeide for å hindre spreieing av masseødeleggingsmidlar til sjøs, å få fastsett ein policy for NATOs arbeid for CBRN-vern og å hindre spreieing av masseødeleggingsvåpen

Objekttrygging

Forsvaret planla og øvde i 2009 på trygging av objekt som vil vere viktige i krise og krig. Formålet var både å øve Forsvarets objekttrygging i ein krigs- eller tryggingspolitisk situasjon der Forsvaret har ansvaret for objekttrygginga, og å øve Forsvarets objekttrygging som del av bistanden til politiet. Det blei arbeidd med utfyllande forskrifter til reglane i tryggingslova om førebyggjande objekttrygging.

Operasjonar i utlandet

Forsvaret har og i 2009 levert bidrag med svært god standard til operasjonar i utlandet i ramma av FN, NATO og EU. Hovudinnsatsområdet var Afghanistan. Det norske bidraget til Afghanistan har gjennom heile 2009 variert mellom 500 og 650 personar. Forsvaret deltok òg med personell til FN sine operasjonar i Afrika, Midt-Austen og Kosovo, i tillegg til NATO sine øvrige operasjonar. Regnskapsførte kostnader direkte knytta til Noregs deltaking i militære operasjonar i utlandet i 2009, vart postert på kapittel 1792 Norske styrkar i utlandet og var på 1 573 mill. kroner.

Frå 15. mai og ut året bidrog Noreg med eit militært feltsjukehus og eit brønnboringslag til FN-operasjonen *United Nations Mission in the Central African Republic and Chad* (MINURCAT). Det norske bidraget bestod av om lag 150 personell. Bemanninga på feltsjukehuset omfatta og om lag 20 serbiske offiserar og soldatar.

I Afghanistan bidrog Noreg til den NATO-lede *International Security Assistance Force* (ISAF)-styrken med mandat frå FN's tryggingsråd. Norske bidrag var i hovudsak konsentrert om tre hovudelementar: eit *Provincial Reconstruction Team* (PRT) i Meymaneh i Faryab-provinsen i heile 2009, norske bidrag til *Operational Mentor and Liaison Team* (OMLT) i Meymaneh og i Mazar-e-Sharif i heile 2009 og eit spesialstyrkebidrag i Kabul-området i ein periode på 9 månadar. Frå 1. januar 2009 blei den norske avdelinga (PRT) sitt ansvarsområde utvida til og å omfatte Ghwormach distrikt. Noreg har i 2009 også bidratt med stabspersonell til ISAF's hovudkvarter i Kabul. Dei norske styrkane i Afghanistan har fått svært gode tilbagemeldingar på sin deltaking i alle operasjonar gjennom 2009.

Noreg deltok frå 15. august 2009 i EU sin anti-piratoperasjon *Atalanta* med fregatten KNM Fridtjof Nansen. Den EU-leia operasjonen fant stad i havområda kring Somalia under mandat av FN's tryggingsresolusjon 1814-eskorterung av *World Food Program* sine fartøy til mottakshamn i Somalia, dessutan FN tryggingsresolusjon 1816 – førebygge og beskytte sivil trafikk mot piratangrep. KNM Fridtjof Nansen tilførte operasjonen ein fleksibel eining med ein dynamisk og hurtig reaksjonsevne.

Fram til august 2009 tok Noreg del i FN-operasjonen i Libanon (*United Nations Interim Force in Lebanon* – UNIFIL) med fem *Civil-Military Cooperation* (CIMIC)-personell. I tillegg deltok Noreg med eit antal stabsoffiserar og observatørar i *Kosovo Force* (KFOR) og *United Nations Mission in*

Kosovo (UNMIK) i Kosovo, sjef og observatørar i *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO) i Midt-Austen, *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA), *United Nations Mission in Sudan* (UNMIS) i Sudan og dessutan med sjef og fem stabsoffiserar i *Multinational Force and Observers* (MFO) i Sinai.

Icelandic Air Policing and Surveillance

Luftforsvaret deployerte med tre F-16 kampfly og naudsynt støtte og stabspersonell til Keflavik *Air Base* på Island i perioden 25. mai til 5. juni for å støtte Islands behov for luftovervaking. NATO-nasjonane er einige om regelbunde å deployere kampfly til Island, for å vise NATO's nærvær etter at USA trakk sine militære styrkar ut av landet.

NATO's Hurtige reaksjonsstyrkar

Noreg deltok med eit minefartøy i *Standing NATO Mine Countermeasure Group 1* (SNMCG1) i perioden 31. juli til og med 31. desember 2009 (inngjekk og i *NATO Response Force*).

NATO Response Force

Første halvår hadde Sjøforsvaret eit bidrag på 93 personar i samarbeid med Nederland (*Landing Force*) som inneheldt stabsoffiserar og element frå tre avdelingar i Marinens jegervåpen (MJV): Taktisk båtskvadron (TBS), Minedykkerkommandoen (MDK) og Kystjegerkommandoen (KJK).

Vidare stilte Noreg kapasitet for strategisk sjøtransport (Ro-Ro-skip) og ein eining for *Naval Cooperation and Guidance for Shipping* (NCAGS).

Andre halvår blei det stilt til disposisjon kapasitet for strategisk sjøtransport (Ro-Ro-skip), eit transportkontroll-team på ti personell, dessutan minefartøy i *Standing NATO Mine Countermeasure Group 1* (SNMCG1).

Strategisk sjø- og lufttransport

Noreg deltok i 2009 i vidareutviklinga av dei fleirnasjonale kapasitetane innanfor strategisk sjø- og lufttransport, og utnytta desse kapasitetane gjennom:

- *Movement Coordination Centre Europe* (MCCE) i Eindhoven i Nederland med 23 medlemsnasjonar. Medlemskapet gjer Noreg aleine ein årlig innsparing på ca. 30 mill. kroner ved å nytte medlemsnasjonanes kapasitetar betre og ved ein meir kosteffektiv koordinering seg imellom.

- *Multinational Implementation Arrangement* (MIA) med tolv medlemsnasjonar, som i 2009 bestod av elleve transportskip (Ro-Ro). Avtalen sikrar medlemsnasjonane sikker tilgang på strategisk sjøtransportkapasitet.
- *Strategic Airlift Interim Solution* (SALIS). *NATO Maintenance and Supply Agency* (NAMSA) forhandla på vegne av 17 deltakarnasjonar fram ein kontrakt for å sikre tilgang til såkalla *outsized cargo* lufttransportkapasitet frå 2006 til tentativt 2012. Kontrakta inneber at nasjonane får tilgang på strategisk lufttransport gjennom to fly av typen Antonov 124-100 på fulltidskontrakt, og ytterlegare fire fly som kan bli aktivert ved behov.
- Noreg signerte i 2008 det multilaterale samarbeidet *Strategic Airlift Capability* (SAC) i NATO for å skaffe alliansen og medlemsnasjonane strategisk lufttransportkapasitet ved kjøp av tre strategiske transportfly av typen C-17. Noregs del er 400 årlege flytimar og flya blir opererte frå flybasen i Papa i Ungarn. Avdelinga er forventa å være fullt operativ frå hausten 2011.

Øvingar og alliert treningsverksemd

I 2009 blei det prioritert øvingar og trening for trygging av kongehuset, for grensevakta, Kystvakta, Heimevernet sine innsatsstyrkar og nasjonal kommandostruktur, likeeins for internasjonale leveransar til FN, ISAF, *NATO Response Force* (NRF), EUs operasjon *Atalanta* og andre. Det blei lagt vekt på å koordinere forsvarsgreinvis aktivitetar for å oppnå synergieffektar. Den høge prioriteringa rundt innføring av nye moderne kapasitetar har i nokon grad gått ut over treningsaktiviteten til Hæren og på områdestrukturen til Heimevernet.

Øvings- og treningsaktiviteten som har vore gjennomført har vore av høg kvalitet, og ift. 2008 har det vore ein auke i øvings- og treningsaktivitetane, inkludert alliert trening i Noreg.

Av dei fire viktigaste fellesoperative øvingane *Cold Response*, *Gemini*, *Samaritan* og *Gram* (stabsøving), blei sistnemnte avlyst av omsyn til kapasitetsutfordringar i samband med flytting/etablering av Forsvarets operative hovudkvarter (FOH). *Cold Response* blei gjennomført i Nordland og Sør-Troms med deltaking frå 14 nasjonar, alle forsvarsgreiner og dessutan avdelingar frå einskilde NATO-land. Det var med andre ord stor interesse frå andre land for å delta på øvinga. Målsettinga for øvinga var i hovudsak å øve samarbeid på taktisk nivå, og resultatet var generelt svært tilfreds-

stillande, med gode tilbakemeldingar frå alle avdelingar som deltok. Mellom anna fekk Brigade Nord øvd samarbeid i eit samla kampsystem. Den omfattande spesialstyrkedelen var ein suksess, og det blir rapportert om at *Cold Response* no er etablert som ei merkevare innanfor spesialstyrkemiljøet. Øvinga *Samaritan* blei gjennomført for å øve planverk og prosedyrar ved evakuering av døde og skada personell frå ein landoperasjon i utlandet. Kontraterrorøvinga *Gemini* blei gjennomført med svært godt resultat for både Forsvarets spesialkommando og politiet.

Spesialstyrkane hadde normal øvingsaktivitet og program. Enkelte øvingar for andre forsvarsgreiner og avdelingar kunne likevel ikkje gjennomførast, hovudsakleg som følgje av at styrkane var engasjerte i operasjonar i utlandet. For Heimevernets innsatsstyrkar, Hans Majestet Kongens Garde og på Garnisonen i Sør-Varanger, blei trening gjennomført i samsvar med planen.

Øving og trening til operasjonar i utlandet blei prioritert, og heldt eit nivå som gjer at ein kan gjennomføre pålagte fleirnasjonale operasjonar.

Forsvarets operative hovudkvarter og styrkar frå Luftforsvaret og Kystvakta deltok i *Barents Rescue 2009*, i regi av Barentsrådet (BEAC). Øvinga blei gjennomført på Kolahalvøya, under russisk formannskap i BEAC. Øvinga bidrog sterkt til å synleggjere norsk felles sivil-militær redningsteneste for dei andre landa i Barentsregionen.

3.3.2 Økonomi

Det overordna strategiske målet med inneverande langtidperiode er å oppnå ei meir vedvarande likevekt mellom struktur og aktivitetar på den eine sida, og økonomiske rammer på den andre. Dette skal gjerast ved å frigjere ressursar internt i forsvarssektoren gjennom sterk prioritering på investeringssida, omfordeling samt effektivisering av den interne drifta. På denne måten skal optimal ressursutnytting både i det årlege og det fleirårlege perspektivet sikrast.

Status i rekneskapen for 2009 er tilfredsstillande, og viser eit totalt mindreforbruk godt innanfor krava stilt til statleg verksemd. Til tross for utfordringar knytt til driftsstabilisering av Felles integrert forvaltningssystem (FIF) 2.0, kan det visast til god økonomistyring. Vidareført fokus på langsiktige tiltak i sektoren vil bidra til å skape balanse i tråd med langtidplanen.

3.3.3 Interne prosessar

Struktur- og organisasjonsutvikling

Forsvarets operative hovudkvarter (FOH) blei oppretta på Reitan ved Bodø. Samstundes blei Forsvarets fellesoperative hovudkvarter på Jåttå, og Landsdelskommando Nord-Norge på Reitan lagde ned. Bømoen leir ved Voss vart lagt ned. Eit nytt konsolidert Alliert treningssenter blei lagt under FOH og etablert med hovudsete på Porsangmoen, samt med infrastruktur også i Åsegarden og på Evenes. I 2009 har Forsvaret sitt nærvær i nord blitt styrka. Generalinspektøren for Hæren med stab vart flytta frå Oslo til Bardufoss. Mobil taktisk landkommando vart avvikla og slått saman med brigadeleiinga.

Generalinspektøren for Sjøforsvaret med stab blei flytta frå Oslo til Bergen. Befalsskulen for Sjøforsvaret blei flytta frå Horten til Bergen og Olavsvern orlogsstasjon i Tromsø blei lagt ned. Sjøforsvaret mottok den fjerde fregatten i Fridtjof Nansen-klassa – KNM Helge Ingstad. Den planlagde innfasinga av Skjold-klasse fartøy er forseinka. Kystvakta mottok eit nytt fartøy, KV Barentshav.

Generalinspektøren for Luftforsvaret med stab blei mellombels flytta frå Oslo til Rygge. Sola flystasjon blei lagt ned som militær flystasjon. Redningshelikoptertenesta etablerte ein sjetta base i Florø. Det andre av i alt fire transportfly av typen C-130J blei levert til Luftforsvaret.

Heimevernet (HV) vart omorganisert. Som ein del av strukturendringane vart talet på heimevernsdistrikt redusert frå 13 til 11. Vest-Finnmark Heimevernsdistrikt 17 og Aust-Finnmark Heimevernsdistrikt 18 vart slått saman til Finnmark Heimevernsdistrikt 17. Agder Heimevernsdistrikt 07 og Rogaland Heimevernsdistrikt 08 vart slått saman til Agder og Rogaland Heimevernsdistrikt 08. Heimevernet si utdanningseining på Værnes vart lagt ned. Ei eiga befalsutdanning på seks månader for HV vart vidareført på Porsangmoen.

Sjef Forsvarets informasjonsinfrastruktur (sjef INI) med stab vart etablert for å betre den heilskaplege styringa og utviklinga av Forsvaret sine samla ressursar innanfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Forsvaret førebudde reorganisering av logistikkverksemda for å legge til rette for ein meir effektiv logistikkstøtte i Forsvaret, og klarare styrings- og ansvarslinjer. Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte vart lagt under Hæren.

Materiell- og infrastruktur

Materiellinvesteringar

Materiellinvesteringane (post 45) i Forsvaret skal bidra til å tilpasse framtidig struktur til nye oppgåver og utfordringar, og betre eksisterande struktur der dette er nødvendig. Omfang og framdrift blir tilpassa dei til einkvar tid gjeldande økonomiske rammer og strukturplanar. Ved behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2008–2009) blei det løyvd 7 439 mill. kroner til materiellinvesteringar.

Status og framdrift i dei enkelte kategori 1-materiellprosjekta er omtalt under prosjekta i del II, kapittel 1760, post 45.

Dei største anskaffingane til Hæren i 2009 var pansra kjøretøy av ymse slag, inklusiv lette pansra patruljekjøretøy av typen IVECO, kommando-, kontroll- og informasjonssystem og bru- og ferjemateriell.

Dei største anskaffingane til Sjøforsvaret var nye Fridtjof Nansen-klasse fregattar, og den fjerde fregatten KNM Helge Ingstad blei overtatt av Sjøforsvaret. I tillegg overtok Forsvaret det første kystvaktfartøyet i Barentshavklassa. Det blei inngått kontrakt på nye lettvektstorpedoar.

Dei største anskaffingane til Luftforsvaret var innføringa av nye transportfly, samt tilgang til strategisk lufttransport gjennom NATO (C-17 initiativet). Det blei vidare gjort oppgradering og modernisering av F-16 kampfly, i tillegg til at oppdateringsprogrammet for P-3 maritime overvåkingsfly blei vidareført. Innføring av nye handvåpen og beskyttelsesvestar i Forsvaret vart starta i 2008, og vidareført i 2009.

Det blei og starta opp innføring av nytt snøskredredningsmateriell i 2009. Innanfor fellesområdet har tele- og datasamband til Hærens ISTAR-avdelingar hatt prioritet. Utrulling av taktisk data-link og modernisering av sikker plattform for behandling av lågare gradert informasjon har blitt vidareført.

Innanfor logistikkområdet vart det gjort anskaffingar av etableringsmateriell, lett pansra evakueringssystem samt motmidlar mot improviserte sprengladningar. Det vart i tillegg skaffa diverse materiell til avdelingar som tenestegjer i Afghanistan.

Nybygg og nyanlegg

Forsvarsbygg fullførde i 2009 ein rekkje byggjeprojekt – mellom anna fyrste del av undervisnings- og leingsbygg på Setermoen, tilpassing av kai på Haakonsværn og fleirbrukshallar på Skjold og Setermoen. Etter Stortingets vedtak ved

behandlinga av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008), blei det og sett i verk eit prosjekt som omfatta innleiande arbeid for å gjere mogleg etablering av Fellesoperativt hovudkvarter (FOH) på Reitan. Dette prosjektet blei ferdigstilt slik at anlegget blei operativt frå august 2009. Forsvarsbygg har i 2009 vidareført arbeid i leirane for dei norske og afghanske styrkane i Meymaneh.

Totalt blei det i 2009 investert 1 550 mill. kroner i Forsvarets eigeidom, bygg og anlegg (kapittel 1710, post 47). Dette var noko lågare enn tilgjengeleg ramme. Ei viktig årsak til dette var at Forsvarsbygg i 2009 erfarte at det var store pris-skilnader i marknaden i ulike delar av landet. Prisnivået, som framleis er relativt høgt, har ført til at enkelte prosjekt måtte endrast, med den følgje at gjennomføring blei utsett.

Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeid

Utgifter til gjennomføring av fellesfinansierte investeringsprosjekt i Noreg, som over tid blir dekte av NATO gjennom tilsvarende inntekter, utgjorde 152 mill. kroner i 2009 (kapittel 1760, post 48). Samstundes var nasjonale utgifter knytte til fellesfinansierte prosjekt 131 mill. kroner (post 44). Byggjearbeida for nytt *Joint Warfare Centre* blei utført i samsvar med planen, og ligg innanfor den godkjende kostnadsramma. Låg framdrift i tre NATO-prosjekt førde til reduksjonar i inntekter og utgifter for dei fellesfinansierte investeringspostane.

Forskning og utvikling (FoU)

FoU-aktivitetane som blir finansiert over forsvarsbudsjettet er retta mot tilpassing av teknologi for militære formål, utvikling av konsept for militære operasjonar og understøtting av og tilrettelegging for investeringar. FoU-innsatsen har vore knytt til pågåande og framtidige materiellanskaffingar. FoU-aktivitetar er også grunnlaget for forskingsbasert undervisning ved Forsvarets skular. Forsvarets forskingsinstitutt utfører ein vesentleg del av FoU-aktivitetane.

I 2009 var forskingsinnsatsen mellom anna retta inn mot å støtte arbeidet med anskaffing av nye kampfly, tryggingsspolitikk, og støtte til implementering og vidareutvikling av den vedtekne forsvarsstrukturen. Det vart også, med støtte frå Forsvarsdepartementet, gjennomført forskning knytt til operasjonane i Afghanistan. Hovudfokus er erfaringshandtering i Forsvaret og samordning mellom ulike sektorar ift. den norske innsatsen i Afg-

hanistan. I 2009 vart forskinga på årskull vidareført. Målet med denne forskinga er å identifisere målretta rekrutteringstiltak for å motivere både kvinner og menn til teneste i Forsvaret.

Næringsssamarbeid og samarbeid med offentlege verksemder nasjonalt og internasjonalt

Forsvaret vidareførte i 2009 næringsssamarbeid og samarbeid med offentlege verksemder nasjonalt og internasjonalt. Slike samarbeid er nødvendige for å skaffe til vegs og oppretthalde ulike kapabilitetar for å løyse pålagte oppgåver. Næringslivet deltok i alt frå kompliserte og integrerte prosessar innanfor materiellutvikling, produksjon og drift, til levering av enklare materiell, varer og tenester. Gjennomføring av St.meld. nr. 38 (2006–2007) «Forsvaret og industrien – strategiske partnere» vart vidareført. Fora for tidlig dialog med industrien vart etablert. Prosedyrar for etablering av samarbeidsprosjekt med norsk industri er sett i verk. På Forsvarsdepartementet si nettside er det etablert ei eiga temaside – Forsvaret og industrien – som inneheld mellom anna informasjon om samarbeidsfora, innkjøpsplanar, internasjonalt samarbeid og regelverk. Tiltak for å fremma eksporten er følgt opp. Eksport av forsvarsmateriell og tenester frå norsk industri var i 2009 om lag 4,8 mrd. kroner. Dette er ei auke på ca. 16 pst. frå 2008.

3.3.4 Menneske, læring og utvikling

I inneverande langtidsperiode har personell og kompetanse hatt stor merksemd.

Forsvaret sitt personell var i 2009 gjennom organisatoriske omstillingar. Mellom anna flytta generalinspektørane for Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret med stabar frå Oslo til Bardufoss, Bergen og Rygge. Forsvarets operative hovudkvarter vart oppretta i Bodø.

Tiltak for familiar er ein del av Forsvarets livsfasepolitikk og ivaretaking av personell i samband med operasjonar i utlandet. Forsvaret dreiv i 2009 ein aktiv familiepolitikk og ei rekkje tiltak vart gjennomført. Til dømes vart familiedirektivet revidert med eiga rettleiing som synleggjer målretta familietiltak og felles ytingar for å støtte alt personell både heime og ute. Barn til familiar der eit familiemedlem er i utanlandsteneste har hatt særskilt fokus, og Forsvaret har omsett ei barnebok frå det danske forsvar til norsk, med mål om å førebyggje stressreaksjonar hos barn, styrke familien og fremje trivsel. Det har og vore aukande interesse for Forsvarets samlivskurs.

Lågt øvingsnivå for deler av mannskapa under førstegongstenesta, kan over tid påverke kvalitet og motivasjon til soldatar og befal, og ramme rekrutteringa. Søknaden til utdanning og verving i Forsvaret var generelt god i 2009. Vernepliktsverket planla og leidde i 2009 felles opptak for befalskular og krigsskular. Opptaka vart gjennomførde i samarbeid med skulane hos styrkeprodusentane, og vertsavdelingane Luftforsvarets skolesenter Kjevik og Krigsskolen. I tillegg var Vernepliktsverket også til stades og støtta under opptak til utskrive befalskurs og grunnleggjande befalskurs i forsvarsgreinene, og under opptak til jegersteneste i Hæren og Sjøforsvaret.

Det vart gjennomført fleire konkrete aktivitetar som retta seg mot kvinner:

- Direkte spørsmål og «telemarketing» mot jenter som på sesjon har antyda at dei er interesserte i å ta utdanning i Forsvaret.
- «Jentecamp» for å forberede jentene spesielt før opptaksprosessen.
- Eit eige jenteopptak til grunnleggjande befalsutdanning i Sjøforsvaret har for andre året på rad gjeve gode erfaringar.
- Auka kvinnedel blant rekrutteringsoffiserar og følgjeoffiserar på opptaka gjennom gode erfaringar med at jenter rekrutterar jenter.

I sjølve opptaket til skular i Forsvaret blir moderat kjønnskvolter nyttå. I tillegg er det eit kjønnspektiv ved opptak til leiar- og mentorprogram.

Ved utgangen av 2009 var 8,3 pst. av befal og verva kvinner, det same talet som ved utgangen av 2008. Det vart og forska på kvinner sine erfaringar i Forsvaret, og gjort funn som vil bli tatt omsyn til i den vidare oppfølginga.

Arbeidet med å oppnå ein meir heilskapleg styring, tverrprioritering og kraftsamling av marknads- og rekrutteringsressursar starta i 2009 og er vidareført i 2010.

Ved utgangen av 2009 hadde forsvarssektoren totalt 19 490 årsverk. Av desse utgjer Forsvaret sine årsverk omtrent 17 000, som var noko høgare enn planlagt. Auka i avdelingsbefal var positiv og bidrog til den planlagde endringa av personell-, alders- og gradstrukturen.

Gjennomgåande hadde Forsvaret i 2009 ein tilfredsstillande kompetansestruktur, sjølv om det innanfor enkelte område blei rapportert om manglar. Det gjaldt spesielt for nokre av avdelingane i Hæren som deltok tungt med personell i operasjonar i utlandet, men også for enkelte miljø i Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Forsvaret sette i gang ei rekkje tiltak for å møte desse utfordringane, mellom anna ved betre karriere- og tenestepanleg-

ging kombinert med eit betre system for å avdekkje kompetansebehov. Målsettinga er å ha eit kompetansestyringssystem for heile Forsvaret på plass i 2014. Endringa av utdanningsordninga i Sjøforsvaret er eit grep som vart gjort i 2009 for å kunne produsere kompetanse som er betre tilpassa organisasjonen sitt behov. Arbeidet med Vernepliktsverket sitt interesseregister, saman med ein kartlegging av tilgjengeleg personell internt i Forsvaret, skal bidra til ein betre tilgang på personell i utanlandsoperasjonar.

Utgreiinga om å samordne militær og sivil utdanning er utsett til 2010. Det same gjeld for utgreiinga som skal vurdere militære utdanningstilbod som overlappar sivile utdanningstilbod og utgreiinga om potensialet for auka samhandling og felles utdanning mellom dei tre krigsskulane.

Ivaretaking av personell før, under og etter deltaking i utanlandsoperasjonar er grundig omtalt i St.meld. nr. 34 (2008–2009). Arbeidet med å følgje opp og gjennomføre dei skisserte tiltaka i meldinga blei sett i gang straks. Dette held fram i 2010. Tiltaka omfattar mellom anna styrking av Kontor for psykiatri og stressmeistring i Forsvarets sanitet, etablering av uavhengig tilsyn med helsetenester til norsk personell i militære operasjonar i utlandet, styrking av Forsvaret sine helsetenester i utlandet og utarbeiding av ein eigen handlingsplan for oppfølging av veteranar frå Gulf-krigen. Blant tiltaka som vart sett i verk i 2009, vil regjeringa særskilt leggje vekt på arbeidet med å styrke rettane til veteranar. Forsvarets veteransenter på Bæreia vart frå 1. august 2009 sett i full drift, som eit velferds- og rekreasjonssenter for veteranar og deira pårørande.

Forsvarsdepartementet starta i 2009 arbeidet med å utvikle ei ordning for leiarutveljing og leiarutvikling av militære og sivile leiarar i sektoren. I Forsvaret vart arbeidet med heilskapleg leiarutvikling høgt prioritert. Fokus er mellom anna rolleforståing og kompetansebygging om leing og leiarrolla.

Forsvaret følgde i 2009 opp tiltaka i handlingsplanen for haldningar, etikk og leing. Planen vart revidert for perioden 2009–2012. Hovudmålet er framleis at alle medarbeidarane i forsvarssektoren skal løyse oppgåvene sine på ein slik måte at folk både heime og ute kan ha tillit til Forsvaret. Den reviderte planen legg særleg vekt på utvikling av lokale handlingsplanar, og har fire tiltaksområde: kunnskap og kompetansebygging, kulturbygging, system og strukturelle hjelpemiddel, og samfunnsansvar. Oppfølging av funn i «Forstudie for forskning på kultur og holdningar i Forsvaret» heldt fram i 2009. Forstudien vart gjennomført av

NORUT Tromsø, og målet var å auke sektorens kunnskap og forståing om kultur og haldningar i Forsvaret. Forstudien tilrådde eit program for forskning i Forsvaret. Arbeidet med forskingsprogrammet er sett i gang i 2010.

Velferdstenesta si verksemd er retta mot alt personell i Forsvaret og har trivsel og sosial tryggleik for personellet som mål. Det er lagt vekt på å gje eit attraktivt, breitt og aktuelt aktivitetstilbod til alle målgruppene, og å leggja til rette for eit godt fritidstilbod for Forsvaret si operative verksemd i utlandet. Vidareutviklinga av velferdstenesta er ein kontinuerleg prosess. Det sivil-militære kultursamarbeidet er vidareført på same nivå i 2009 som tidlegare år, og det er starta eit arbeid med å utvikle ein ny langsiktig handlingsplan for sivil-militært kultursamarbeid. Arbeidstidsavgrensingar førte til at fleire tiltak lokalt måtte kansellerast. Det er sett i verk eit arbeid med å betre dette forholdet. Samarbeid mellom velferdstenesta og familiekoordinatorar om vidareutvikling av lokale familietiltak i lys av familiedirektivet og strategisk plan blei starta opp. Velferdstenesta i utanlandsoperasjonar er veletablert og blei vidareført i 2009. Ordninga med differensierte minimumssatsar for velferdstenesta blei også vidareført i 2009.

Som følgje av satsinga på Forsvarets musikk fekk musikken ei påplussing i tildelinga på 7 mill. kroner i 2009 samanlikna med saldert budsjett for 2008. Midlane vart mellom anna nytta til å auke aktiviteten i korpsa gjennom fleire musikalske prosjekt.

Regjeringa vidareførte i 2009 tilskotet til dei frivillige organisasjonane, og styrka delen til prosjektstøtte med over 1 mill. kroner. Som del av dette fekk veteranrelatert arbeid auka drifts- og prosjektstøtte målt mot året før. Den auka prosjektstøtta blei mellom anna nytta til informasjon om forsvars- og tryggingsspolitikk.

Verneplikta

Forsvaret sitt behov er styrande for talet på vernepliktige mannskap som blir innkalla og avtener førstegongsteneste. Talet på vernepliktige mannskap i 2009 var, i samsvar med dette behovet, rekvirert styrke på 8 935. Dette var noko mindre enn året før, i hovudsak fordi seks månaders utdanning til Heimevernet blei avslutta. Totalt 30 476 personar blei klassifiserte på sesjon i 2009. Av desse var 3 544 kvinner. Det møtte 11 465 til teneste. Første utdanningsdag (femte dag i tenesta) hadde Forsvaret 9 016 mannskap til militær opplæring, og av dei var 735 kvinner. I 2009 ble 4 551 vernepliktige overført for disponering

og tenestegjering i Heimevernet, 214 til politireserveren og 2 070 til Siviltforsvaret. Av mannskapa som møtte til førstegangsteneste i 2008, fullførte 8 301 i 2009.

Prosessen og planlegginga for ny todelt sesjonsordning og sesjonsplikt for kvinner vart starta opp i 2009. Sesjonsplikta for kvinner blei sett i verk frå 1. januar 2010.

3.4 Forsvarsbygg, Nasjonalt tryggingorgan og Forsvarets forskingsinstitutt

3.4.1 Forsvarsbygg

Det er gjennomført tilstandsregistrering for nær alle bygg og anlegg i Forsvarsbygg sin portefølje i perioden 2004–2008. I 2009 er det gjennomført tilstandsregistrering for andre gong av 26 pst. av bygningsmassen. På dei om lag fire åra som har gått sidan første vurdering kunne ein sjå eit fall i tilstandsgrad (TG), og det er difor naudsynt med auka satsing på dette området. Forsvarsbygg gjennomfører i 2010 ein grundig analyse av resultatane frå undersøkinga av TG i 2009 på eigedomsmassen for å nå ein akseptabel TG på den samla bygningsmassen.

I 2009 har Forsvarsbygg følgd opp dei forholda som Riksrevisjonen avdekkja i 2008. I 2009 har Riksrevisjonen mellom anna merka seg brot på Lov om offentleg anskaffing, mangelfull prosjektstyring og tilhøve knytt til internkontroll og manglar ved føringa av rekneskapa. Forsvarsbygg har som målsetting å forbetre evna til å gjennomføre forsvarleg forvaltning ytterlegare ved å vera meir framsynte, og i større grad basere tiltaka på dei forhold som vert avdekkja i eigen internkontroll.

Vedlikehald av festningane

Forsvarsbygg har i 2009 gjennomført kvalitetssikring og justeringar av omlag ti pst. av tilstandsanalyser som vert gjort ved dei nasjonale festningsverka i 2007, for å skaffe seg eit betre grunnlag for å prioritere vedlikehaldstiltak. Kvalitetssikringa har samstundes avdekt nye tilhøve og gjennomsnittleg tilstandsgrad frå analysane i 2007 er difor ikkje betre. Forsvarsbygg har utført ordinært vedlikehald for 35 mill. kroner på festningane i 2009 (kapittel 1795, post 01) og ekstraordinært vedlikehald for 90 mill. kroner (kapittel 1710, post 46). Ein positiv effekt blir likevel først venta i løpet av 2010. Tiltaka var i hovudsak knytt til utbetring og sikring av festningsmurar, og for å hindre ytterlegare reduksjon av kulturminneverdi. Det har vore

ei utfordring å skaffe personell med erfaring og kompetanse innanfor vedlikehald av fleire hundre år gamle anlegg. Forsvarsbygg har i 2009 samarbeidd med fleire aktørar utanfor sektoren for å få til nye og gode løysingar og tilbod for allmenta på festningane.

Avhending

I 2009 hadde Forsvarsbygg eit netto resultat på 106,3 mill. kroner frå avhending og sal av grunneigedomar. Resultatet blei lågare enn i 2008, men høgare enn budsjettert. Det blei avhenda om lag 102 000 kvm. Det gjenstår framleis å avhende omlag 400 000 kvm, som er utrangert tidligare. I 2009 blei det satt i verk tiltak for å avhende desse objekta. Effekten kan først ventast i 2010 eller 2011. Tilfanget av ny utrangert EBA var høgt i 2009, omlag 160 000 kvm blei utrangert.

Avhendingsobjekta er jamt over meir krevjande enn tidlegare. I samband med avhending av basar og skyte- og øvingsfelt blei det i 2009 gjennomført fleire rive- og sikringsprosjekt i tillegg til miljøtiltak, jf. omtale i Del III, 6. Sektorovergripande miljøvernpolitikk.

3.4.2 Nasjonalt tryggingorgan

Nasjonalt tryggingorgan (NSM) gjennomførde i 2009 tilsyn etter ein ny tilsynsmetodikk som gjev NSM eit betre bilete av rettstilstanden. Tilsyna tek ressursar frå fleire fagmiljø i NSM, noko som har ført til at andre fagområdar og oppgåver blei gitt lågare prioritet.

NSM har prioritert å redusere sakshandsamingstida for tryggleiksklareringssaker i førsteinstans og klager på slike og sakshandsamingstida på personkontroll. Denne målretta innsatsen gav resultat i form av kortare sakshandsamingstid og færre restansar. Denne prioriteringa førte til at ein til dømes måtte redusere tilsyn med klareringsstyringsmaktene. NorCERT (*Norwegian Computer Emergency Response Team*) handterte i 2009 betydeleg fleire hendingar enn i 2008. NSM har etablert ein kapasitet for inntrengingstesting av IKT-system, og det blir prioritert å gjere denne kapasiteten kjend for å koma i gong med operative testar. NSM arrangerte i november 2009 den årlege tryggleikskonferansen. Konferansen hadde 321 eksterne deltakarar. NSM arrangerte og SERTIT-konferansen (Sertifiseringsmyndigheten for IT-sikkerhet i produkter og systemer) *10th International Common Criteria Conference* (10ICCC) i Tromsø i september. Konferansen hadde 258 deltakarar frå 28 land. Tilbakemeldingane frå konfe-

ransedeltakarane var gode. NSM har hatt aukande etterspurnad etter undervisnings- og foredragsbistand samd råd og rettleiing knytt til dei ulike fagområda. NSM prioriterer førespurnadane, og etablerer difor eit system for å vurdere kva for aktørar og prosjekt som bør prioriterast høgst.

3.4.3 Forsvarets forskingsinstitutt

Forsvarets forskingsinstitutt (FFI) auka i 2009 omsetninga si med 14 pst., eit resultat av auke i oppdragsforskninga. Basistildelinga, som i 2009 utgjorde om lag 21 pst. av FFI sine inntekter, finansierer grunnlagsstudiar og forskingsstrategiske program. I 2009 utgjorde oppdragsforskninga rundt 75 pst. av FFI sitt samla aktivitetsnivå. Oppdraga vart gitt innan eit breitt spekter av fag- og kompetanseområde, mellom anna knytt til kjøp av nytt materiell og forvaltningsoppdrag til FD. For-

valtningsoppdraga omfatta mellom anna støtte til langtidsplanlegginga i Forsvarsdepartementet, og deltaking i internasjonale vitskapelege og teknologiske fora, mellom anna representasjon for Noreg i forskingsprogram og forskingssamarbeid knytt til NATOs *Research and Technology Organisation*. FFI ga og i betydeleg grad råd om val av teknologiløysingar og operasjonskonsept.

Oppdrag frå sivile kundar i inn- og utland utgjorde i 2009 rundt elleve pst. av aktivitetane ved FFI.

Drifta av FFI har blitt meir effektiv dei siste åra, og dei indirekte driftskostnadane har blitt redusert med fem pst. sidan 2005. Kvaliteten på FFI sine aktivitetar er god. Dette synest ved eit aukande tal på publikasjonar i tidsskrift, aukande mengde foredrag på konferansar og ved ei auka tilfredsheit hos brukarane.

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.

Programområde 04 Militært forsvar

Programkategori 04.10 Militært forsvar mv.

Kapitlene i budsjettet

De følgende to tabeller viser nominelle endringer på de forskjellige kapitlene. Det betyr at det i forslaget for 2011 er lagt inn pris- og lønnskompensasjon og virkningen i 2011 av soldatoppjøret i 2010.

På utgiftssiden er inkludert budsjetterte inntekter iht. etablert praksis. Dersom inntektene blir lavere enn budsjettert, vil forsvarsrammen bli tilsvarende redusert. Dersom inntektene blir større enn budsjettert, gjelder Forsvarsdepartementets generelle merinntektsfullmakt.

Utgifter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

Kap.	Betegnelse	(i 1 000 kr)			
		Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
1700	Forsvarsdepartementet	330 819	337 617	341 918	1,3
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	580 344	649 630	4 180 838	543,6
1716	Forsvarets forskningsinstitutt	153 870	158 847	163 794	3,1
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	710 606	683 043	578 750	-15,3
1720	Felles ledelse og kommandoapparat	1 988 977	2 642 083	2 592 246	-1,9
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	119 401	112 074	141 985	26,7
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 529 082	1 852 464	1 993 897	7,6
1731	Hæren	4 295 751	4 561 305	5 288 514	15,9
1732	Sjøforsvaret	3 107 426	3 158 848	3 282 481	3,9
1733	Luftforsvaret	3 718 910	3 725 002	3 968 358	6,5
1734	Heimevernet	1 052 236	1 001 921	1 048 559	4,7
1735	Etterretningstjenesten	931 318	913 339	966 010	5,8
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon	3 439 181	3 081 345	2 377 209	-22,9
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	8 802 133	9 075 574	9 423 884	3,8

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
1790	Kystvakten	873 711	945 090	977 565	3,4
1791	Redningshelikoptertjenesten	42 642	478 322	491 502	2,8
1792	Norske styrker i utlandet	1 656 995	1 277 049	1 187 463	-7,0
1795	Kulturelle og allmenntilgode formål	331 740	277 353	243 579	-12,2
	Sum kategori 04.10	34 665 142	34 930 906	39 248 552*	12,4

* Tallet inkluderer overgang fra nettobudsjettering til bruttobudsjettering av Forsvarsbyggs virksomhet som medfører en parallell økning av utgifts- og inntektssiden på forsvarsbudsjettet med totalt 3 448,250 mill. kroner i 2011.

Inntekter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
4700	Forsvarsdepartementet	4 346	216	223	3,2
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	106 234	150 000	3 601 400	2 300,9
4719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	844			
4720	Felles ledelse og kommandoapparat	42 520	20 641	53 011	156,8
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	11 373	2 523	2 601	3,1
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	84 520	30 797	50 135	62,8
4731	Hæren	34 440	3 625	45 605	1 158,1
4732	Sjøforsvaret	54 775	24 205	37 229	53,8
4733	Luftforsvaret	123 132	97 662	161 552	65,4
4734	Heimevernet	12 117	1 878	8 381	346,3
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	617 073	236 627	108 046	-54,3
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	280 789	209 000	134 000	-35,9
4790	Kystvakten	9 438	393	400	1,8
4791	Redningshelikoptertjenesten	112	434 997	449 001	3,2
4792	Norske styrker i utlandet	92 460	10 177	10 368	1,9
4795	Kulturelle og allmenntilgode formål	15 506	2 369	2 413	1,9
4799	Militære båter	855	500	500	0,0
	Sum kategori 04.10	1 490 534	1 225 610	4 664 865*	280,6

* Tallet inkluderer overgang fra nettobudsjettering til bruttobudsjettering av Forsvarsbyggs virksomhet som medfører en parallell økning av utgifts- og inntektssiden på forsvarsbudsjettet med totalt 3 448,250 mill. kroner i 2011.

Kap. 1700 Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	315 549	319 823	324 472
73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	15 270	17 794	17 446
	Sum kap. 1700	330 819	337 617	341 918

Post 01 Driftsutgifter

Forsvarsdepartementets driftsbudsjett for 2011, justert for budsjettekniske endringer, er redusert med 5,6 mill. kroner.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir reell endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.1 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	4 649
Lønns- og priskompensasjon	-10 272
Endringer justert for kompensasjoner	-5,623
Reell endring av posten	-5,623

Tildelingen på post 01 dekker Forsvarsdepartementets ordinære interne driftsutgifter som lønn og godtgjørelser, reiser i inn- og utland, representasjon, kompetanseoppbygging, utgifter til husleie og vedlikehold og drift av bygningsmassen. I forslaget er det innarbeidet en rammeoverføring på 4 mill. kroner til Nasjonal sikkerhetsmyndighet for å ivareta departementets bidrag til flytting av *Norwegian Computer Emergency Response Team* (NorCERT).

I 2011 videreføres organisasjonsutviklingskonseptet «Det gode departement», som beskriver Forsvarsdepartementets virksomhetsidé og målområder. Dette innebærer bl.a. at det skal utarbeides et ledelsesutviklingsprogram i Forsvarsdepartementet. Programmet legger vekt på å utvikle en god strategisk ledelse, som står samlet om, og aktivt bidrar til løpende og effektiv styring, for å nå de målsettinger som er definert innenfor Forsvarsdepartementets satsningsområder, samt til rettelegge for å videreutvikle ledelsen på alle nivåer i alle deler av sektoren.

Posten omfatter i tillegg alle utgifter til Norges delegasjon til NATO, Forsvarsdepartementets spesialutsending til den norske ambassaden i

Washington og en stilling som assisterende forsvarsråd i EU-delegasjonen.

Under Forsvarsdepartementets driftsutgifter er det også avsatt midler til forvaltningsoppdrag som Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) utfører for Forsvarsdepartementet. I 2011 er det satt av 19,5 mill. kroner til slike oppdrag, og midlene skal bl.a. dekke aktiv representasjon i internasjonale fora og forvaltningsmessige utredninger.

Post 73 Forskning og utvikling

Forsvarsdepartementets støtte til sikkerhets- og forsvarspolitisk forskning og utvikling for 2011 planlegges videreført på samme nivå som i 2010. Forsvarsdepartementets mål er å støtte forskning som kan bidra til et allment godt norsk kunnskapsnivå, og informert debatt om viktige sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål. Støtte til kortvarige prosjekter og langsiktig kompetanseoppbygging, bl.a. gjennom doktorgrads- og postdoktorgradsstipendier, videreføres også i 2011. Forsvarsdepartementet viderefører støtten til forskningsprogrammet «NATO i en endret verden» ved Institutt for forsvarsstudier i samarbeid med Universitetet i Oslo. Av en støtte på ca. 6,7 mill. kroner over en femårsperiode vil programmet motta om lag 0,6 mill. kroner i 2011. Prosjektet vil bl.a. understøtte og belyse prosessen i NATO mht. å oppdatere og tilpasse sitt strategiske konsept, dvs. grunnlaget for alliansens rolle og relevans.

Forskningsprosjektene som ble foreslått ifm. St.meld. nr. 36 (2006–2007) «Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret» og St.meld. nr. 34 (2008–2009) om ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner videreføres med 5 mill. kroner. Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 34 (2008–2009) ble det i 2010 satt i gang forskning og etterundersøkelser knyttet til veteraner. I 2011 tas det sikte på å starte opp ytterligere forskningsprosjekter knyttet til personell før, under og etter utenlandsoperasjoner, jf. omtale under del III, 5. Informasjonssaker.

Kap. 4700 Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	276	216	223
16	Refusjon av foreldrepenger	2 048		
18	Refusjon av sykepenger	2 022		
	Sum kap. 4700	4 346	216	223

Post 01 Driftsinntekter

Posten er videreført på samme nivå som saldert budsjett 2010 og gjelder utleie av konferanse- og

selskapslokale på Akershus festning. Inntektene skal dekke Forsvarsdepartementets merutgifter til renhold mv.

Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			2 608 550
24	Driftsresultat	-1 040 000	-1 019 000	
46	Ekstraordinært vedlikehold, <i>kan overføres</i>	90 007	59 000	60 239
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 530 337	1 609 630	1 512 049
	Sum kap. 1710	580 344	649 630	4 180 838

Forsvarsbygg er et forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet. Forsvarsbygg er totalleverandør av eiendomstjenester til forsvarssektoren og forvalter forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg (EBA). Virksomheten dekker sine utgifter gjennom husleie fra brukerne, betaling for utførte oppdrag og bevilgninger.

Forsvarsbygg skal gi gode og kostnadseffektive leveranser innenfor tildelte ressurser og vil fortsette intereffektivisering av produksjonen av de tjenester som leveres. Arbeidet med å forbedre tilstanden i sektorens bygningsmasse og avhending av utrangert EBA skal fortsatt prioriteres.

Forsvarsbyggs driftsutgifter har frem til nå vært nettobudsjettert. For å forenkle den budsjettmessige styringen foreslås Forsvarsbyggs drift bruttobudsjettert med virkning fra 2011. Dette medfører at post 24 avvikles og at det opprettes post 01 både på kapittel 1710 og 4710. Det legges opp til at husleiemodellen, som i det alt vesentlige har fungert godt, videreføres. Dette innebærer at

brukerne fortsatt skal betale kostnadsdekkende leie for sin EBA-bruk. Disse utgiftene budsjetteres på de respektive brukernes driftskapitler. Forsvarsbyggs inntekter fra utleie av EBA budsjetteres på kapittel 4710, post 01, mens utgiftene til ivaretakelse av bygningsmassen budsjetteres på kapittel 1710, post 01. Inntektene vil være høyere enn utgiftene som følge av at leien inneholder et kapitalelement (avskrivninger).

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter utgifter knyttet til forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av forsvarssektorens EBA, inkludert de nasjonale festningsverkene, hvor driften tidligere har vært budsjettert på kapittel 1795. I tillegg omfatter posten utgifter til miljøtiltak og oppdrag som gjennomføres for andre virksomheter.

For 2011 foreslås det bevilget 2 608,6 mill. kroner. Posten er reelt økt med 39,3 mill. kroner ift.

saldert budsjett 2010 for å styrke vedlikeholdet av de nasjonale festningsverkene og gjennomføringen av miljøtiltak. Bevilgningen forutsetter at krav

til driftsinntekter på kapittel 4710, post 01 nås. Nedenfor følger tekniske endringer som gir reell endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.2 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	2 608,6
Lønns- og priskompensasjon	-65,3
Endringer justert for kompensasjoner	2 543,3
Overføring av budsjettansvar for nasjonale festningsverk fra kap. 1795	-31,0
Overføring av omstillingskostnader i Forsvarsbygg fra kap. 1719, post 01	-19,0
Overføring av ivaretagelse av vernede bygg fra kap. 1719, post 01	-10,0
Overføring av lønnstilskudd til avhendingsfunksjonen i Forsvarsbygg fra kap. 1719, post 01	-27,0
Overføring av miljørydding på Hjerkinns fra kap. 1719, post 01	-40,0
Overføring av miljøsanering av skyte- og øvingsfelt fra kap. 1719, post 01	-13,0
Bruttobudsjettering Forsvarsbygg	1 019,0
Bruttobudsjettering Forsvarsbygg – inntekter	-3 383,0
Reell endring av posten	39,3

Ivaretagelse av forsvarssektorens EBA

For 2011 er utgifter til ivaretagelse av festningsverkene budsjettert til 125 mill. kroner. Dette er en reell økning på 15 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010 og er et bidrag til å nå den nasjonale målsettingen om ordinært vedlikeholds nivå for forsvarssektorens kulturminner innen 2020.

I tillegg er den brukerbetalte husleien reelt økt med 20 mill. kroner for å styrke vedlikeholdet og bidra til å bedre tilstanden i sektorens bygningsmasse.

Miljøtiltak

Utgifter til miljøaktiviteter økes reelt med 23 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Tilbakeføring og miljøsanering av skyte- og øvingsfelt

Tilbakeføring av Hjerkinns skytefelt til sivile formål videreføres i 2011 med fjerning av anlegg og rydding av eksplosivrester. For 2011 foreslås det avsatt 52 mill. kroner til formålet.

Som følge av Forsvarets endrede behov for skyte- og øvingsfelt, gjennomføres nødvendig mil-

jøsanering av 14 utrangerte skyte- og øvingsfelt for å klargjøre disse for avhending. Miljøsaneringen startet i 2009 og planlegges gjennomført i perioden frem til 2013. For 2011 foreslås det avsatt 14 mill. kroner til dette formålet.

Miljøsanering av forurenset sjøbunn

Ved marinebasen i Ramsund har forurensing på land lekket ut i sjøen. Kildene er dels fjernet og dels sikret mot videre utlekking, og det forberedes oppstart av opprydding av sjøbunnen i 2011. For 2011 foreslås det avsatt 13 mill. kroner til dette formålet.

Post 46 Ekstraordinært vedlikehold

Posten omfatter utgifter til ekstraordinært vedlikehold av de nasjonale festningsverkene for å kunne oppnå en akseptabel tilstandsgrad innen 2020. Istandsetting av festningsmurer og bygninger som utgjør personfare, og tiltak for å hindre ytterligere verdiforringelse og tap av kulturverdier, vil fortsatt prioriteres. Posten er videreført på samme reelle nivå som i saldert budsjett 2010.

Post 47 Nybygg og nyanlegg

Utgiftspost 47 er en brutto ramme til investeringsformål. Posten er reelt redusert med 131,4 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Bevilgningen til eiendom, bygg og anlegg vil i 2011 primært bli benyttet til gjennomføring av prosjekter knyttet til realisering av omstillingsprosessen som ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). Som et viktig ledd i nordområdesatsingen, vil regjeringen styrke Hærens virksomhet i Indre Troms. Det gjennomføres derfor fortsatt investeringer i eiendom, bygg og anlegg for å understøtte den økte aktiviteten i nordområdene.

Videre vil bevilgningen i 2011 bli benyttet til tiltak for å oppgradere og fornye eksisterende EBA og infrastruktur slik at disse oppfyller nye og endrede krav i lover og forskrifter. I tillegg vil en rekke prosjekter som er påkrevd ifm. regjeringens økte satsing på anskaffelse av nytt materiell, også bli gjennomført i 2011.

En stor del av bevilgningen til eiendom, bygg og anlegg vil i 2011 bli benyttet til å videreføre allerede igangsatte prosjekter. Bevilgningen vil i hovedsak bli benyttet til å bygge forlegninger, admi-

nistrasjons- og stabsanlegg samt utdannings- og øvingsanlegg.

I denne proposisjonen legges det ikke frem nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner.

Status og fremdrift i pågående prosjekter over 500 mill. kroner

Gråfjell – Regionfelt Østlandet

Prosjektet Regionfelt Østlandet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002) til St.prp. nr. 55 (2001–2002). I feltet øves skarpskyting, manøvrering og samvirke.

En mindre del av Regionfelt Østlandet ble tatt i bruk i 2005. Angrepsfelt sør ble åpnet i mai 2007. Med unntak av arbeidet med videreføring av angrepsfelt nord og noen kortholdsbaner avsluttes bygge- og anleggsarbeidene i 2010.

I grunnervet for Regionfelt Østlandet er kontantoppkjøret avsluttet. Det pågår en jordskifteprosess for de partene som ønsker makeskifte som erstatningsform. Etter planen skal skifteplanen være vedtatt ved årsskiftet 2010/11. Deretter kommer etterfølgende skjønn som vil omfatte støyulemper og eventuell ankebehandling.

Tabell 4.3 Prosjekter over 100 mill. kroner

Sted	Prosjektnavn	(mill. kroner)		
		Ramme 2011	Utbetaling 2011	Til utbetaling senere
Akershus	Bygning 39	128	49	41
Gråfjell	Regionfelt Østlandet	2107	40	93
Hele landet	Bakke-til-luft-radioer	185	25	0
Haakonsværn	Nytt militært treningsanlegg	362	32	0
Mauken-Blåtind	Sammenslåing av skytefelt	455	90	38
Reitan	Kommandoplass	218	73	0
Rena	Kaldgarasje, varmgarasje og kennel til Hærens hurtige reaksjonsstyrke (HRS)	132	70	0
Setermoen	Ledelsesbygg for Etterretningsbataljonen	277	51	0
Skjold	Flerbrukshall (fase 2)	126	34	0

Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter			3 448 250
47	Salg av eiendom	106 234	150 000	153 150
	Sum kap. 4710	106 234	150 000	3 601 400

Post 01 Driftsinntekter

Posten er ny for 2011 hvor det budsjetteres med samlede driftsinntekter for Forsvarsbygg på 3 448,3 mill. kroner. Kravet til driftsinntekter er en kombinasjon av inntekter fra utleievirksomheten inkludert kapitalelement (avskrivninger), inntekter fra oppdragsfinansierte aktiviteter og driftsinntekter fra de nasjonale festningsverkene. Det henvises til omtalen under kapittel 1710 post 01.

Post 47 Salg av eiendom

Posten omfatter netto inntekter fra salg av fast eiendom. For 2011 foreslås et inntektskrav på 153,2 mill. kroner. Posten er videreført på samme reelle nivå som saldert budsjett 2010.

Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	153 870	158 847	163 794
	Sum kap. 1716	153 870	158 847	163 794

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Styret er instituttets øverste organ og er ansvarlig for instituttets virksomhet overfor Forsvarsdepartementet. Instituttet har som formål å drive forskning og utvikling for Forsvaret. Om lag elleve pst. av FFIs aktivitet er oppdrag fra sivile kunder i inn- og utland.

FFIs rolle som rådgiver for forsvarssektorens politiske og militære ledelse er fortsatt sentral. Trekk ved den militært teknologiske utviklingen som kan påvirke forutsetningene for forsvarspolitikken og forsvarsplanleggingen, skal fortsatt vies særlig oppmerksomhet. Rådgivning og støtte knyttet til implementering og utvikling av Forsvarets kapasiteter og struktur er instituttets primære funksjon. FFI skal følgelig fortsatt vektlegge støtte til den pågående omstillingen i forsvarssektoren.

Post 51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt

Regjeringen foreslår en basisfinansiering av FFI for 2011 på 163,8 mill. kroner. Korrigert for pris-kompensasjon er nivået på basisfinansieringen av FFI videreført på samme reelle nivå i 2011 som i saldert budsjett 2010.

For 2011 vil FFI videreføre inndelingen av sin prosjektportefølje i fem satsingsområder: innføring av nettverksbasert forsvar, militære operasjoner, terrorisme og samfunnsikkerhet, forsvar og sikkerhet i nordområdene samt transformasjon, konseptutvikling og eksperimentering.

Instituttet skal støtte opp under Forsvarsdepartementets målsetting om styrket internasjonalt materiellsamarbeid og økt kjøp av standardiserte produkter til erstatning for egenutvikling av teknologi. FFI skal fortsatt være forsvarssektorens sentrale forskningsinstitusjon.

En vesentlig del av FFIs virksomhet finansieres av basisbevilgningen. Denne er en viktig forut-

setning for instituttets langsiktige kompetanseoppbygging og dets evne til å kunne ha en selvstendig rådgivende rolle overfor Forsvarsdepartementet. Basisfinansieringen forventes å utgjøre den samme andel av instituttets inntekter i 2011 som i 2010.

I samsvar med etablerte prosedyrer for innrapportering av nettobudsjetterte virksomheters kontantbeholdning, er det utarbeidet tre standardtabeller med nøkkeltall og kommentarer til FFIs regnskapstall for 2007, 2008 og 2009, jf. vedlegg 3 til denne proposisjonen.

Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	404 998	335 189	229 483
43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i>	5 589	18 000	18 000
71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	60 798	64 854	66 267
78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	239 221	265 000	265 000
	Sum kap. 1719	710 606	683 043	578 750

Post 01 Driftsutgifter

Posten er nominelt redusert med 105,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010, og dekker ulike fellesutgifter i tilknytning til Forsvarsdepartementet som beskrevet under. Justert for tekniske endrin-

ger er posten reelt redusert med 5,4 mill. kroner. Endringen skyldes i hovedsak ferdigstilt aktivitet, og ingen budsjettmessig svekkelse for de aktivitetene som finansieres over kapitlet.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir reell endring ift. saldert budsjett for 2010:

Tabell 4.4 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	-105,7
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-8,7
Endringer justert for kompensasjoner	-114,4
Overføring av omstillingskostnader i Forsvarbygg fra kap. 1719, post 01 til kap. 1710, post 01	19,0
Overføring av ivaretagelse av vernede bygg fra kap. 1719, post 01 til kap. 1710, post 01	10,0
Overføring av lønnstilskudd til avhendingsfunksjonen i Forsvarbygg fra kap. 1719, post 01 til kap. 1710, post 01	27,0
Overføring av miljørydding på Hjerkin fra kap. 1719, post 01 til kap. 1710, post 01	40,0
Overføring av miljøsanering av skyte- og øvingsfelt fra kap. 1719, post 01 til kap. 1710, post 01	13,0
Reell endring av posten	-5,4

Forsvarsattachéer og militærrådgivere

Attachéordningen er under kontinuerlig vurdering, og forsvarsattachéenes lokalisering og sideakkreditering endres etter behov. Etter gjensidig enighet mellom Norge og Sverige vil attachéstil-

lingen i Sverige avvikles i løpet av 2011. Attachéstillingen i Spania vil også avvikles i løpet av 2011, etter som fregattprosjektet er i slutfasen. Fordelingen av forsvarsattachéer med sideakkrediteringer fremkommer av tabellen under.

Tabell 4.5 Forsvarsattachéer ved norske utenriksstasjoner i 2011

Misjon	Sideakkreditering	Attaché	Ass. attaché
Afghanistan (Kabul)		1	
Finland (Helsingfors)		1	
Frankrike (Paris)	Luxemburg, Belgia	1	
Italia (Roma)	Albania, Slovenia, Kroatia	1	
Kina (Beijing)		1	
Latvia (Riga) ¹	Estland, Litauen	1	
Nederland (Haag)	Danmark	1	
Polen (Warszawa)	Tsjekkia, Slovakia, Ungarn	1	
Russland (Moskva)	Hviterusland	1	1
Spania (Madrid)		0	
Serbia (Beograd)	Montenegro, Makedonia	1	
Storbritannia (London)	Irland	1	
Sverige (Stockholm)		0	
Tyrkia (Ankara)	Aserbajdsjan, Georgia	1	
Tyskland (Berlin)	Sveits, Østerrike	1	
Ukraina (Kiev)		1	
USA (Washington)	Canada	1	3

¹Er fullt akkreditert til alle de tre baltiske landene.

Tabell 4.6 Militærrådgivere i internasjonale delegasjoner

Delegasjon/Sted	Militærrådgivere
FN New York	2
OSSE Wien	1
Addis Abeba	1

Militærmisjonen i Brussel

Militærmisjonen i Brussel (MMB) er regjeringens militære representasjon ved NATO-hovedkvarteret. Misjonen ivaretar Norges interesser og stedlig militær representasjon i både NATO og

EU. MMB spiller en sentral rolle ifm. Forsvarsdepartementets og Forsvarets beslutningsprosesser knyttet til håndteringen av militærfaglige spørsmål overfor NATO og EU. MMB har også en administrativ støttefunksjon for alle norske militære stillinger i Belgia der utgiftene dekkes over kapittel 1719, post 01, samt for enkelte andre norske stillinger i NATOs kommandostruktur. Organisasjon og bemanning i MMB videreføres i 2011 omtrent på samme nivå som i 2010.

Opplærings- og treningstiltak i Afghanistan, Balkan, m.m.

Den norske militære innsatsen i Afghanistan vil i 2011 bli dreid ytterligere i retning av opplæring,

trening og veiledning av afghanske sikkerhetsstyrker. Støtte til den afghanske hæren er fortsatt NATOs høyeste prioritet, noe som også gjenspeiles i Forsvarsdepartementets prioriteringer for 2011. Materielldonasjoner til andre land vil også kunne bli aktuelt i 2011.

FN-relatert virksomhet

Det er en klar ambisjon å styrke norske militære bidrag til FNs fredsoperasjoner. Fredsoperasjoner er ett av FNs mest sentrale og etterspurte virkemidler for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet gjennom et bredt spekter av virkemidler som går utover tradisjonelle militære aktiviteter. FNs såkalte integrerte, multidimensjonale operasjoner representerer en unik tilnærming der FN samordner militær, humanitær og utviklingsrettet innsats.

Forsvarsdepartementet vil også i 2011 bidra i arbeidet med å bedre FNs evne til å planlegge og lede militære operasjoner, bl.a. i den årlige sesjonen til spesialkomiteen for fredsbevarende operasjoner. Det vil bli arbeidet aktivt for å nominere godt kvalifisert personell til ledende stillinger sentralt i FN.

Forsvars- og sikkerhetssektorreform

Forsvars- og sikkerhetssektorreform (FSSR) omfatter et bredt spekter av virkemidler for å bistå i reform av militære styrker, herunder å bistå mottakerlandene i å ivareta egen sikkerhet og myndighetsutøvelse, samt bidra til å bringe militære styrker under sivil og demokratisk kontroll. FSSR er i dag et avgjørende virkemiddel for å sikre demokratisk utvikling i unge og skjøre demokratier og er samtidig helt nødvendig for å sikre varig fred i tidligere konfliktområder. Samarbeidet og bidragene som gis innenfor rammen av FSSR er et supplement til de militære styrkebidrag som Norge stiller i ulike operasjoner i utlandet. Støtte til FSSR skal først og fremst bidra til å fremme stabilitet og demokratisk utvikling i tidligere konfliktområder, og i stater i overgang fra et autoritært til et demokratisk styresett. Samtidig skal tiltakene bidra til å utvikle et sterkere NATO ved å forbedre potensielle medlemmer for NATO-medlemskap og/eller partnerskap.

Ved de norske bidragene til FSSR prioriteres i all hovedsak NATOs partnerland og potensielle fremtidige allierte. I tillegg bidrar Norge til FNs økende arbeid innenfor sikkerhetssektorreform (SSR). I 2011 vil bidraget til FNs SSR-enhet i Kongo videreføres. Sammen med de nordiske landene

og afrikanske partnere støtter også Forsvarsdepartementet Den afrikanske union (AU) og dens ambisjon om selv å kunne forestå krisehåndtering på det afrikanske kontinent (jf. omtale av afrikansk kapasitetsbygging i del III, 5. Informasjonsaker).

Norsk militærmanual

Forsvarets høyskole (FHS) vil i 2012 slutføre arbeidet med utviklingen av en norsk militærmanual. Militærmanualen vil fungere som et bindeledd mellom anvendelse av militærmakt og folkerettslige prinsipper i operasjoner. Den skal også bidra til å gi offiserer og soldater praktisk trening i å vurdere overordnede politiske intensjoner i sammenheng med jus og militærmakt. Manualen vil gi uttrykk for et omforent norsk syn på hvordan folkeretten skal forstås og gi aktuelle norske politiske føringer.

Forsvarsbygg

Forsvarsbygg utfører en rekke oppgaver for Forsvarsdepartementet som ikke er finansiert gjennom husleie, ekstraordinært vedlikehold eller investeringer i eiendom, bygg og anlegg. Disse oppgavene knytter seg bl.a. til juridiske tjenester, beskyttelse og sikring, helhetlig gjennomføringsplanlegging og forskning og utvikling på miljøsanering i myr.

Hav- og miljøkartlegging i nordområdene

Forsvarets forskingsinstitutt utfører hav- og miljøkartlegging i nordområdene, bl.a. på oppdrag fra Forsvarsdepartementet.

Elektromagnetisk felt og reproduksjonshelse

Universitetet i Bergen har fått økonomisk støtte til å gjennomføre et forskningsprosjekt om elektromagnetisk felt og reproduksjonshelse. Prosjektet er en oppfølging av tidligere forskning på denne problematikken i Sjøforsvaret, og avsluttes i løpet av 2011.

Støtte til analyse-, plan- og utviklingsarbeid i Forsvarsdepartementet

Videreutviklingen av forsvarssektorens langtidsplanleggingsprosess fortsetter i samsvar med behandlingen av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). Det legges opp til utviklingen av forsvarssektoren skal skje gjennom

et mer kontinuerlig strategisk og langsiktig utviklingsarbeid med utgangspunkt i Forsvarsdepartementet. I denne sammenheng initierer departementet i økende grad selv utredninger og analyser, både internt og fra eksterne fagmiljøer. Departementet trekker også i enkelte tilfeller inn ekstern ekspertise for å støtte utvikling av metoder og verktøy, samt kvalitetssikring av arbeid.

Post 43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet

Posten vil bli benyttet til dekning av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring og videreføres på samme nominelle nivå i 2011 som saldert budsjett 2010.

Post 71 Overføring til andre

Nasjonalt opplysningskontor i tilfelle krig og annen væpnet konflikt

I tråd med Genèvekonvensjonene III og IV av 12. august 1949 om hhv. behandling av krigsfanger og beskyttelse av sivile i krigstid, samt Tilleggsprotokoll I av 1977 til Genèvekonvensjonene, har statspartene en plikt til å opprette og drifte et nasjonalt opplysningskontor. Opplysningskontoret skal opprettes straks etter fiendtlighetens åpning eller okkupasjon, og skal motta og viderevende opplysninger om krigsfanger og beskyttede personer som befinner seg i statens makt. Norges Røde Kors har fra 2007 påtatt seg dette ansvaret på vegne av Norge gjennom avtale med Forsvarsdepartementet.

Det årlige tilskuddet, som også inkluderer utgifter til å delta i øvelser med aktiviteter knyttet til det nasjonale opplysningskontoret, videreføres i 2011 på samme nivå som saldert budsjett 2010, begrenset oppad til 0,5 mill. kroner.

Støtte til forsvarsrelaterte organisasjoner

Forsvarsdepartementet bidrar til en rekke organisasjoner som støtter opp om Forsvarets oppgaver og bidrar til å styrke befolkningens kunnskap om, og forståelse for norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Den aktivitet som organisasjonene yter skal være et supplement til Forsvarets måloppnåelse. I tillegg til denne overordnede rammen for tildelingene vektlegges også ulike prioriterte områder. Forsvarsdepartementet har derfor utarbeidet nye retningslinjer og kriterier for tildeling av drifts- og prosjektstøtte. Tildelingskriteriene er tilgjengelige på departementets internettider. Organisasjonene må opplyse om konkrete organisasjons-

messige forhold når de søker om enten drifts- eller prosjektstøtte. Det forutsettes at organisasjonene evner å utvikle seg i tråd med den generelle samfunnsutviklingen, og Forsvarets endrede struktur. Det settes høye krav til realistiske ambisjonsnivå og forsvarlig forvaltning av tildelte midler.

Enkelte av organisasjonene som tildeles midler direkte fra Forsvarsdepartementet mottar også støtte fra Forsvaret.

Forsvarsdepartementet har også i 2010 avholdt ressursdialoger med organisasjonene som mottar driftsstøtte. Denne årlige dialogen med organisasjonene er viktig for departementets oppfølging av de tildelte midler. I tillegg utgjør møtene en nyttig videreutvikling av samarbeidet mellom organisasjonene og departementet.

Forsvarsdepartementet har i de siste to årenes ressursdialoger gjort organisasjonene oppmerksom på at det må påregnes en fremtidig vridning på tildelingens innretning. Prosjektposten har de siste årene blitt noe økt for i større grad å kunne støtte aktivitetsbasert virksomhet, samt gode tiltak og aktiviteter hos organisasjoner som ikke mottar driftsstøtte. På denne måten kan midlene fordeles til flere organisasjoner og arbeidsområder, i tillegg til at Forsvarsdepartementet lettere kan kontrollere og føre oversikt over de tildelte midler. Dette er bl.a. i tråd med tidligere Statskonsult, nå DIFI, sin anbefaling ifm. evalueringen av tilskuddsordningen i 2006.

Det er ønskelig at de organisasjonene som de senere år har mottatt driftsstøtte også i større grad skal stimuleres til aktivitetsbasert virksomhet. Dette for å gi mer dynamikk og styrke muligheten til oversikt over tildelte midler. På denne bakgrunn legges det opp til at prosjektstøtten økes ytterligere i fremtiden, mens driftsstøtten videreføres på et redusert nivå.

For 2011 planlegges det med at driftsstøtten videreføres på 2010-nivå, mens de fleste organisasjonene fra 2012 vil måtte forvente et betydelig kutt i den årlige driftsstøtten som et ledd i å komme til en mer aktivitetsstyrt fordeling mellom drifts- og prosjektstøtte.

For budsjettåret 2010 har de forsvarsrelaterte organisasjonene vært en viktig ressurs for Forsvarets måloppnåelse. Organisasjonene har medvirket til at bl.a. veteranarbeid har hatt et kontinuerlig fokus. Organisasjonene har også sørget for informasjon om Forsvaret, og norsk sikkerhets- og forsvarspolitik i diverse fora over hele landet. Flere organisasjoner bidrar også ifm. rekruttering til Forsvaret.

Forsvarsdepartementet vil fortsette å utvikle dialogen og samhandlingen med de forsvarsrelaterte organisasjonene i 2011.

Post 78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett

Posten videreføres på nominelt samme nivå ift. saldert budsjett 2010.

Posten dekker Norges bidrag til driftsbudsjettene i NATO og omfatter drift av kommandostruktur, overvåkings- og kommunikasjonssystemer, herunder også driftskostnadene knyttet til NATO *Airborne Early Warning* (NAEW-samarbeidet),

øving av NATO-styrker, pensjonsutbetalinger og den fellesfinansierte delen av NATO-ledete operasjoner. Videre dekker posten Norges tilknytning til materiellsamarbeidet innenfor rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i EU.

I tillegg dekker posten bl.a. den norske andelen av kostnader til bruk og drift av C-17-flyene i det multinasjonale samarbeidet for strategisk lufttransportkapasitet, samt kostnader ved NATO *Airlift Management Agency* (NAMA). Personellkostnader knyttet til norske stillinger ved *Heavy Airlift Wing* (HAW) i dette samarbeidet, belastes på kapittel 1725.

Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Driftsinntekter	676		
16	Refusjon av foreldrepenger	39		
18	Refusjon av sykepenger	129		
	Sum kap. 4719	844		

Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Driftsutgifter	1 825 442	2 642 083	2 592 246
50	Overføringer Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	160 145		
70	Renter låneordningen, <i>kan overføres</i>	3 390		
	Sum kap. 1720	1 988 977	2 642 083	2 592 246

Kapitlet omfatter avdelingene Forsvarets høgskole, Forsvarets sanitet, Forsvarets informasjonsinfrastruktur og Forsvarets operative hovedkvarter.

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 49,8 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Denne reduksjonen skyl-

des i hovedsak budsjettekniske endringer bl.a. som følge av gjennomførte organisasjonsendringer knyttet til Forsvarets logistikkorganisasjon, at Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø oppnår full operativ status, samt at den fellesoperative øvelsen *Cold Challenge 2011* er mindre enn den fellesoperative øvelsen *Cold Response 2010*.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.7 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	-49,8
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-78,4
Endringer justert for kompensasjoner	-128,2
Overføring av ansvaret for «Felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanninger» til kap. 1725	1,4
Avvikling av overordnet horisontal samhandel og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-39,0
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonssvern Orlogsstasjon	-2,1
Overføring av budsjettansvar for FISBasis H/NS til kap. 1725, kap. 1731, kap. 1732, kap. 1733, kap. 1734, kap. 1735 og kap. 1740	14,3
Justering mellom kap. 1720 og kap. 1725	-3,2
Reell endring av posten	-156,8
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	20,2
Faktisk endring av posten	-136,6

Ut over den reelle budsjettmessige endringen kommer effekter av interneffektivisering, og innsparinger på reise- og kursvirksomheten, slik at den faktiske reduksjonen av kapitlet vil være 136,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Forsvarets høyskole

Forsvarets høyskole (FHS) skal levere utdannings- og kursvirksomhet til forsvarssektoren, herunder stabsutdanning, masterutdanning og sjefskurs, og skal være en tung bidragsyter til doktrineutvikling, samt være sentral i forsknings- og utviklingsvirksomheten (FoU) i Forsvaret. I tillegg skal FHS håndtere og analysere data fra militære operasjoner gjennom Senter for militære erfaringer. FHS har ansvaret for koordinering av utdanningsvirksomheten i Forsvaret, herunder voksenopplæringen, og vil arbeide videre med å utvikle god faglig synergi og kostnadsbesparende løsninger mellom de ulike utdannings- og kurstilbudene, samt styrke sammenhengen mellom bachelor- og masternivåene. I 2011 vil ytterligere tiltak for å implementere programmet for holdninger, etikk og ledelse i utdanningen bli iverksatt. FHS skal støtte avdelingene i Forsvaret ifm. implementeringen av helhetlig konsept for lederutvikling. FHS fortsetter arbeidet med å bygge opp et kompetansemiljø innenfor gender og integrere genderperspektivet i Forsvarets operasjoner. Akti-

vitetsnivået til voksenopplæringen videreføres i 2011.

Forsvarets sanitet

Forsvarets sanitet (FSAN) yter helse- og veterinærtjenester til Forsvarets personell og avdelinger i tjeneste nasjonalt, i operasjoner i utlandet og ifm. nasjonale og internasjonale krisesituasjoner. Videreutviklingen av Forsvarets medisinske kapasiteter fortsetter i 2011. Bl.a. leveres aeromedisinske team til evakuering med helikopter i ISAF og til strategisk luftevakuering ifm. ulykker, katastrofer og hendelser nasjonalt og i utlandet. I 2011 prioriteres tilsetting av overleger, og FSAN vil i økt grad bidra i FoU-aktiviteter rettet mot personell før, under og etter utenlandsoperasjoner. Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk vil i 2011 videreføre psykiatrikapasiteten for å følge opp personell fra operasjoner i utlandet etter hjemkomsten. Samarbeidet med andre lands sanitetstjenester videreføres.

Forsvarets informasjonsinfrastruktur

Forsvarets informasjonsinfrastruktur (INI) skal bidra til å sikre Forsvarets evne til helhetlig styring og ledelse innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Sjef INI har det overordnede ansvaret for Forsvarets utvikling mot et

nettverksbasert forsvar, herunder konseptutvikling og eksperimentering (*Concept Development & Experimentation*). Arbeidet med å utvikle Forsvaret i nettverksbasert retning til støtte for operasjoner og styrkeproduksjon fortsetter. Informasjonsinfrastrukturen skal muliggjøre organisering av Forsvarets ressurser i samvirkende nettverk, fra strategisk til stridsteknisk nivå, både nasjonalt og internasjonalt, med allierte styrker og partnere, samt med relevante sivile instanser. Norske styrker i operasjoner nasjonalt og i utlandet skal kunne utveksle informasjon og samordne aktiviteter med eksterne aktører og lokale myndigheter, FN-organer, regionale organisasjoner, ikke-statlige organisasjoner og andre. Informasjonsinfrastrukturen skal videreutvikles med moderne og kostnadseffektive IKT-løsninger, for å muliggjøre en helhetlig forvaltning og sikre fortsatt effektivisering i Forsvaret. Styrkeproduksjon av kommando-, kontroll- og informasjonssystemenheten (*Communication and Information System Task Group* (CIS TG)) prioriteres i 2011. Denne kapasiteten er viktig for å gjøre Forsvarets avdelinger i stand til å møte utfordringer knyttet til å løse flere oppgaver på ulike geografisk adskilte steder samtidig. Trening og øving for INIs operative leveranser prioriteres spesielt høyt. Flytting av sjef INI omtales i del III, 5. Informasjonssaker.

Forsvarets operative hovedkvarter

Forsvarets operative kommandostruktur ledes av sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) og utgjør forsvarssjefens utøvende operative ledd. I tråd med behandlingen av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008) ble FOH etablert på Reitan 1. august 2009. Den organisatoriske oppbyggingen av FOH på Reitan ble ferdigstilt i 2010. Byggeprosjektet for FOHs kommandoplass er planlagt ferdigstilt i 2011. Alliert treningssenter (ATS) tilrettelegger for utenlandske enheter som trener i Norge. Senteret er underlagt FOH og er lokalisert til Porsangmoen, med dedikert infrastruktur på Åsegarden og Evenes. Virksomheten videreføres på samme nivå som i 2010. *Centre of Excellence/Cold Winter Operations* (COE/CWO) er akkreditert til NATO og ledes fra FOH. Senteret er etablert på Terningmoen.

Sjef FOH er rådgiver for forsvarssjefen i operative forhold, og utøver, på vegne av forsvarssjefen, operativ kommando over tildelte styrker for å løse pålagte oppdrag i Norge og i utlandet. Dette innebærer bl.a. ansvar for å koordinere øvingsvirksomheten i Forsvaret, herunder et spesielt ansvar knyttet til planlegging og gjennomføring av fellesoperative øvelser og tilrettelegging for utenlandsk trening og øving i Norge.

I 2011 skal FOH gjennomføre fire prioriterte øvelser. Øvelse *Cold Challenge 2011* er Forsvarets høyest prioriterte øvelse i 2011. De fellesoperative øvelsene *Cold Challenge* og *Cold Response* planlegges gjennomført annethvert år.

Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	30 178	20 641	53 011
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	71		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 799		
17	Refusjon lærlinger	1 608		
18	Refusjon av sykepenger	6 698		
70	Renter låneordning	66		
90	Lån til boligformål	1 100		
	Sum kap. 4720	42 520	20 641	53 011

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for tekniske endringer knyttet til endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon er

posten reelt videreført ift. saldert budsjett for 2010.

Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert bud- sjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	119 401	112 074	141 985
	Sum kap. 1723	119 401	112 074	141 985

Post 01 Driftsutgifter

Posten er økt nominelt med 29,9 mill. kroner i 2011. Posten er reelt økt med 26,5 mill. kroner sammenlignet med 2010. Budsjettøkningen skyldes kostnader knyttet til flytting av *Norwegian Computer Emergency Response Team* (NorCERT) til nye lokaler. Dette er en del av Norges bidrag til utbyggingen av programmet, og hvor de øvrige kostnadene skal dekkes over budsjettet til Nærings- og handelsdepartementet.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er et direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. NSM rapporterer til Forsvarsdepartementet for oppgaveløsning i militær sektor og til Justis- og politidepartementet i sivile forhold. Forsvarsdepartementet er etatsstyrende departement, og gir formelle oppdrag til NSM i samråd med Justis- og politidepartementet.

NSM skal, etter Lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven), kontrollere og koordinere sikkerhetstiltak i tilknytning til forebyggende sikkerhetstjeneste. Ansvaret omfatter alle tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. Ansvaret omfatter så vel offentlig forvaltning og de deler av privat sektor som gjennom sin virksomhet må håndtere sikkerhetsgradert informasjon, eller som ved særskilt vedtak, er omfattet av sikkerhetsloven.

NorCERT er en del av NSM. NorCERT bidrar gjennom løpende operativ virksomhet med effektive tiltak mot internettrusler og -angrep mot virksomheter med viktige samfunnsfunksjoner. Samtidig etablerer NorCERT nettverk og kompetanse som beredskap på mulige fremtidige alvorlige IKT-anslag mot Norge. Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) er en del av NorCERT, og yter en tjeneste som reduserer sårbarheten til sentrale

aktører i norsk næringsliv. NSM er i tillegg også sertifiseringsmyndighet for sikkerhet i IT-produkter og -systemer. NorCERT vil i 2011 flytte inn i nye lokaler. Dagens lokaler tilfredsstillers ikke kravene til fysisk arbeidsmiljø og er ikke hensiktsmessige når det gjelder løsning av NorCERTs oppgaver. Målrettede angrep mot kritisk IKT-infrastruktur har økt de seneste årene. NSM fikk i 2009 oppdrag om å utarbeide et koordinert forslag til strategi for et nasjonalt *Cyber Defence* i forlengelsen av regjeringens retningslinjer for å styrke informasjonssikkerheten 2007–2010 og internasjonale forpliktelser på området. NSMs forslag til strategi for cybersikkerhet ble sendt på alminnelig høring våren 2010. Strategiforslaget trekker opp hovedlinjer for videreutvikling av tiltak for helhetlig sikring av samfunnskritisk IKT-infrastruktur mot alvorlige trusler og hendelser. Justis- og politidepartementet og Forsvarsdepartementet vil i samråd med relevante aktører vurdere innholdet i strategiforslaget og de uttalelsene som kom i høringsrunden.

NorCERT er forutsatt brukerfinansiert. Det er prinsipielle betenkeligheter knyttet til å ta brukerbetalinger fra private virksomheter underlagt sikkerhetsloven siden NSM har tilsynsansvar for disse. Regjeringen tok opprinnelig sikte på å se på finansieringsordningen og andre forhold knyttet til NSMs oppgaver, sammenholdt med NSMs tilsynsoppgaver, i 2010. Det er imidlertid naturlig å se disse spørsmålene i sammenheng med behandlingen av forslaget til ny strategi for cybersikkerhet. Regjeringen tar derfor sikte på å ferdigstille vurderingen om finansieringen av NSM først i 2011.

Forsvarsdepartementet og Justis- og politidepartementet nedsatte i 2007 en arbeidsgruppe som blant annet skulle se nærmere på etatsstyringen og oppgaveporteføljen til NSM. Gruppen leverte sin rapport våren 2010. Arbeidsgruppens

rapport inneholder blant annet forslag til tiltak for å styrke koordineringen mellom departementene i etatsstyringen. Rapporten er nå til behandling i

Forsvarsdepartementet og Justis- og politidepartementet.

Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	8 343	2 523	2 601
16	Refusjon av foreldrepenger	1 353		
18	Refusjon av sykepenger	1 677		
	Sum kap. 4723	11 373	2 523	2 601

Post 01 Driftsinntekter

Inntektene relaterer seg i all hovedsak til næringslivets tilskudd til drift av NorCERT. Posten er reelt

videreført på samme nivå som saldert budsjett 2010.

Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	2 529 082	1 715 903	1 913 817
50	Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>		130 597	73 984
70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>		5 964	6 096
	Sum kap. 1725	2 529 082	1 852 464	1 993 897

Kapitlet omfatter Forsvarsstaben, Forsvarets sikkerhetsavdeling, Forsvarets militærgeografiske tjeneste, Forsvarets skole i etterretning og sikkerhetstjeneste, Forsvarets mediesenter, Forsvarets Forum, Feltprestkorpset, Forsvarets regnskapsadministrasjon, Forsvarets lønnsadministrasjon, Forsvarets personeltjenester, Vernepliktsverket, NATO-stillinger i Norge og i utlandet, Forsvarets veteransenter på Bæreia og Regional støttefunksjon i Oslo.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 197,9 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Denne økningen skyldes i hovedsak budsjettekniske endringer bl.a. som følge av gjennomførte organisasjonsendringer knyttet til Forsvarets logistikkorganisasjon, samt overflytting av Forsvarets veteransenter Bæreia fra kapittel 1795. I forslaget er det også innarbeidet reduserte utgifter knyttet til avgangsstimulerende tiltak for personell som har sluttet i Forsvaret.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.8 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	197,9
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-57,0
Endringer justert for kompensasjoner	140,9
Overføring av ansvaret for «Felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanninger» fra kap. 1720, kap. 1731, kap. 1732, kap. 1733 og kap. 1734	-8,4
Avvikling av overordnet horisontal samhandel og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-148,9
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonssvern Orlogsstasjon	-0,1
Overføring av budsjettansvar for FISBasis H/NS fra kap. 1720	-4,5
Justering mellom kap. 1720 og kap. 1725	3,2
Overføring av budsjettansvaret for Forsvarets veteransenter på Bæreia fra kap. 1795	-6,0
Overføring av midler fra brukere ifm. finansiering av <i>Conduct After Capture</i>	-2,7
Reell endring av posten	-26,5
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	11,0
Faktisk endring av posten	-15,5

Ut over tekniske og reelle budsjettmessige endringer kommer effekter av interneffektivisering, og innsparinger på reise- og kursvirksomheten, slik at den faktiske reduksjonen av kapitlet vil være 15,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Men i dette ligger at posten er midlertidig redusert med 50 mill. kroner som følge av forsert utrangering av EBA.

Forsvarsstaben

Forsvarsstaben har på vegne av forsvarssjefen gjennomførings- og oppfølgingsansvaret for de oppdrag etaten pålegges av Forsvarsdepartementet. Forsvarsstaben har også operative funksjoner for å kunne ivareta evnen til helhetlig gjennomføring, styring og oppfølging av operativ virksomhet. I 2011 skal Forsvarsstaben forestå gjennomføringen av den vedtatte fornyelsen av Forsvarets organisasjon og den overordnede styringen og utviklingen av Forsvarets felles integrerte forvaltningssystem. Videre skal arbeidet med å forbedre Forsvarets styrings- og kontrollmekanismer prioriteres.

Avdelinger under Forsvarsstaben

Vernepliktsverket (VPV) har det koordinerende ansvaret for rekrutteringsvirksomheten i Forsvaret og rekrutterer kvinner og menn til tjeneste og utdanning i hele totalforsvaret. I tillegg har VPV ansvaret for å forvalte alle vernepliktige mannskaper og befal. VPV gjennomfører innledende søknadsbehandling og har ansvar for felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanninger. VPV vil også i 2011 prioritere arbeidet med implementering og kvalitetssikring av ny, todelt sesjonsordning og pliktig sesjon for kvinner.

Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA) har i 2010 endret navn fra Forsvarets sikkerhetstjeneste (FOST). FSA er underlagt sjef Forsvarsstaben. FSA innehar bl.a. en sentral stabsfunksjon for forebyggende sikkerhetstjeneste i Forsvaret og ivaretar det overordnede ansvar for utøvelsen av forbyggende sikkerhetstjeneste i Forsvaret i medhold av sikkerhetsloven med underliggende forskrifter. Forsvarsdepartementet har fastsatt en instruks for sikkerhetstjenesten i Forsvaret. Instruksen fastsetter FSAs oppgaver nærmere. Forsvarsdepartementet har gitt Forsvarssjefen i oppdrag å implementere instruksen.

Regional støttefunksjon i Oslo var tidligere en del av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og

ble overflyttet til Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT) 1. mai 2010. Budsjettildelingen er lagt til kapittel 1725 slik at kapittel 1795 kun omhandler kulturvirksomheten i Forsvaret.

For øvrige fellesinstitusjoner under kapitlet, vil aktiviteten i 2011 videreføres på 2010-nivå.

NATO-stillinger

NATO har de senere årene gjennomført en endring av strukturen, herunder ved en viss reduksjon i størrelsen. Tilnærmet alle de norske stillingene i NATOs reviderte struktur ble bemannet i løpet av sommeren 2010. Norge har, i tillegg til de andre stillingene i NATO, også konkurrert seg til stillingen som leder for *NATO Defence College* i Roma, og er nå bredt representert på alle nivå i organisasjonen.

Særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastninger

Kompensasjonsordningen for personell som har pådratt seg psykiske belastningsskader etter ope-

rasjoner i utlandet i perioden 1978 og frem til 1. januar 2010, jf. pkt. 1.4 Personellpolitikk, videreføres i 2011.

Post 50 Overføringer Statens Pensjonskasse

Posten gjelder utgifter til førtidspensjonering av sivile før Folketrygden overtar ansvaret. Korrigert for priskompensasjon foreslås posten redusert med 59 mill. kroner i 2011 ift. saldert budsjett 2010. Reduksjonen skyldes at et større antall førtidspensjonerte sivile kommer inn under folketrygdsordningen grunnet alder.

Post 70 Renter låneordning

Posten gjelder utgifter til rentestønad for å dekke differansen mellom utlånsrenten i Befalets låneordning og markedsrenten, samt utbetalinger av garantiansvar. Posten foreslås videreført på 2010-nivå.

Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	66 905	30 113	49 451
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	41		
16	Refusjon av foreldrepenger	6 362		
17	Refusjon lærlinger	2 535		
18	Refusjon av sykepenger	8 677		
70	Renter låneordning		36	36
90	Lån til boligformål		648	648
	Sum kap. 4725	84 520	30 797	50 135

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for tekniske endringer knyttet til endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon er

posten reelt videreført ift. saldert budsjett for 2010.

Kap. 1731 Hæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelsen	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	4 295 751	4 561 305	5 288 514
	Sum kap. 1731	4 295 751	4 561 305	5 288 514

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 727,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. For å bedre den operative virksomheten er Hæren betydelig styrket siden 2006. En del av denne styrkingen nyttes til forbedret operasjonsspesifikk trening forut for opera-

sjoner i utlandet. Regjeringen legger opp til å videreføre det styrkede nivået på øving og en ytterligere styrking av bemanningen tilknyttet brigaden i Nord-Norge.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.9 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	727,2
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-158,0
Endringer justert for kompensasjoner	569,2
Overføring av ansvaret for «Felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanning» til kap. 1725	3,9
Avvikling av overordnet horisontal samhandel og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-436,3
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonsværn Orlogsstasjon	-0,2
Overføring av budsjettansvar for FISBasis H/NS fra kap. 1720	-1,6
Trening forut for operasjoner i utlandet	33,8
Overføring av midler fra brukerne ifm. Finansiering av <i>Conduct After Capture</i>	1,6
Reell endring av posten	170,4
Interneffektivisering og innsparing på reise- og kursvirksomhet	35,2
Faktisk endring av posten	205,6

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet på 170,4 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010, kommer effekter av interneffektivisering, base- og strukturtiltak i tråd med langtidspanen og innsparinger på reise- og kursvirksomheten, slik at den faktiske styrkingen av kapitlet vil være 205,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Overordnede oppgaver

Hæren produserer avdelinger og trener personell for å bidra med styrker både nasjonalt og i utlandet i fred, krise og krig. I 2011 vil Hæren være engasjert i løpende oppdrag nasjonalt og stille bidrag til pågående operasjoner i utlandet, hovedsakelig i Afghanistan. Hærens styrkebidrag til operasjoner i utlandet løser hele spennet av oppgaver fra regulære stridsoppdrag til vakt og sikring, overvåking, opplæring, mentorering og utfø-

relse av støttefunksjoner. Ambisjonene videreføres på 2010-nivå. Operasjonene i Afghanistan har utviklet seg til mer høyintensiv, og de norske styrkene er for tiden i stridskontakt flere ganger i uken. Dette kan forventes å vedvare i tiden som kommer. Hæren er en vesentlig bidragsyter til operasjoner i utlandet. Pga. operasjonenes art har deler av Hærens personell over tid hatt en større belastning enn personell fra de øvrige styrkeproducentene. Av den grunn vil Forsvaret benytte personell fra de øvrige styrkeproducentene til å ivareta stillinger og funksjoner som ikke stiller de samme krav til landmilitær kompetanse. Dette bidrar til en bedre spredning av så vel kompetanse som belastning. Dette vil også understøtte behovet for å gjenoppbygge kompetanse og styrke brigaden personellmessig.

Kjernen i Hærens virksomhet er evnen til å gjennomføre taktiske samvirkeoperasjoner i hele konfliktspekteret i en fellesoperativ ramme. Brigaden er rammeverket for å levere bidrag til pågående operasjoner i utlandet, og samtidig utdanne og stille godt trent styrker tilgjengelig for nasjonal innsats, og i beredskap for krise og krig. Hæren ivaretar også grensevakt og vakt og sikring av kongehuset.

Organisasjon og styrkestruktur

Hovedtrekkene i Hærens organisasjon vil bli videreført i 2011. Hæren videreutvikles bl.a. som følge av de omorganiseringer som har vært gjennomført de siste to år og en personellmessig styrking knyttet til brigadesystemet i Nord-Norge.

Hæren vil i hovedsak være konsentrert til Indre Troms, Østerdalen og på Sessvollmoen.

Brigaden utvikles mot en robust struktur basert på enheter med vervede mannskaper og mannskaper inne til førstegangstjeneste. Videreutviklingen av brigadekommandoen som det høyeste taktiske kommandonivå i Hæren, videreføres.

Panserbataljonen og Telemark bataljon videreføres som mekaniserte bataljoner. 2. Bataljon på Skjold fortsetter utviklingen mot en lett pansret oppsetning.

Grensevakten videreutvikles som en moderne, effektiv organisasjon for grenseovervåking, herunder for å bidra til å dekke de krav som stilles til

Schengenavtalens yttergrense og Norges forpliktelser iht. Grenseavtalen av 1949.

Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte (FKL) videreutvikles på Sessvollmoen for å kunne levere felleskapasiteter innenfor operativ logistikk, forvaltningssystemer og virksomhetsprosesser.

Investeringer innenfor Hæren vil fortsatt primært være rettet mot moderniseringen av brigadens avdelinger, jf. kapittel 1760, post 45. Prosessen for anskaffelse av *Archer* rørartilleri er igangsatt. Samlet vil anskaffelsene bidra til å styrke Hærens evne til forflytning og egenbeskyttelse.

Hæren overtok i 2010 vedlikeholds- og støttefunksjoner fra Forsvarets logistikkorganisasjon, og ble dermed gitt et mer helhetlig ansvar for sin virksomhet. Den landbaserte logistikkbasen vil bli videreutviklet for å kunne vektlegge de fellesoperative aspekter, slik at ressursene i størst mulig grad benyttes på tvers av styrkeproducentene.

Personell, utdanning og kompetanse

Hærens omstilling fortsetter i 2011. Hovedutfordringen blir å implementere endringer i ledelses-, støtte- og styringsstrukturen samtidig som omstillingsprosessen videreføres og leveranser opprettholdes. I 2011 vil Hæren arbeide videre med å tilpasse organisasjon og personelloppsett til de oppgaver og oppdrag Hæren skal løse. For å sikre en bærekraftig balanse mellom ressurser og oppgaver fokuseres det på rekruttering av nytt personell og tidligere ansatte, samt på å beholde eksisterende personell. Innfasing av strukturerte karriere- og tjenesteplaner er et viktig element for å gi forutsigbarhet og trygghet for de ansatte, deres familier og pårørende. Hæren vil også intensivere arbeidet for å systematisere erfaringslæringen. Rekrutteringsarbeidet bygger videre på de gode resultatene fra 2010, og det er særlig viktig å motivere personell til videre tjeneste og utdanning i Forsvaret for å kunne realisere fremtidig vekst.

Arbeidet med å sikre en bedre samordning av utdanningsinstitusjonene mellom de ulike nivåene vil fortsette. I 2011 vil Hæren prioritere å kvalitets sikre utdanning og kompetanseheving gjennom å evaluere grunnleggende befalsutdanning, evaluere seleksjonskriterier og prioritere sertifisering og dokumentasjon.

Kap. 4731 Hæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	13 093	3 625	45 605
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	72		
16	Refusjon av foreldrepenger	10 826		
17	Refusjon lærlinger	867		
18	Refusjon av sykepenges	9 582		
	Sum kap. 4731	34 440	3 625	45 605

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for tekniske endringer knyttet til endret innretning av Forsvarets logistikkvirksomhet er

posten reelt videreført ift. saldert budsjett for 2010.

Kap. 1732 Sjøforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	3 107 426	3 158 848	3 282 481
	Sum kap. 1732	3 107 426	3 158 848	3 282 481

Kapitlet dekker Sjøforsvaret utenom Kystvakten som er budsjettert over kapittel 1790.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 123,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010, og regjeringen følger opp innfasing av Sjøforsvarets nye struktur.

Innfasing av Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer gir et svært moderne og styrket sjøfor-

svar med betydelig operativ slagkraft og bedret evne til tilstedeværelse i nord. Budsjettøkningen vil muliggjøre en styrking av Sjøforsvarets samlede aktivitet i Nord-Norge ift. 2010-nivå, med prioritet til innfasingen av nye fregatter og Skjold-klasse fartøyer.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.10 Budsjettekniske endringer

(i mill. kr)

Nominell endring 2010–2011	123,6
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-95,4
Endringer justert for kompensasjoner	28,2
Overføring av ansvaret for «Felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanning» til kap. 1725	1,3

Tabell 4.10 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Avvikling av overordnet horisontal samhandel, og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	20,6
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonssvern orlogsstasjon	9,2
Overføring av budsjettansvar for FISBasis H/NS fra kap. 1720	-2,2
Overføring av midler fra brukerne ifm. finansiering av <i>Conduct After Capture</i>	0,2
Reell endring av posten	57,3
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	23,4
Faktisk endring av posten	80,7

Ut over den reelle budsjettmessige endringen av kapitlet på 57,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010, kommer effekten av interneffektivisering i tråd med langtidsplanen og innsparinger på reise- og kursvirksomheten, slik at den faktiske styrkingen av kapitlet vil være 80,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Overordnede oppgaver

Sjøforsvaret skal styrkeprodusere og stille maritime kapasiteter til beredskap og innsats nasjonalt og i utlandet i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Sjøforsvarets kapasiteter skal hevde suverenitet og suverene rettigheter, utøve myndighet og støtte opp om ivaretagelsen av norske interesser. Tilstedeværelse av Sjøforsvarets styrker bidrar til å skape stabilitet, troverdighet og forutsigbarhet. Aktiviteten i Sjøforsvaret vil også i 2011 understøtte regjeringens nordområdesatsing.

Gjennom trening og deltakelse i øvelser, nasjonalt og internasjonalt, bygges kompetanse for effektivt å utnytte Sjøforsvarets kapasiteter i løsning av gitte oppgaver, selvstendig eller i samarbeid med andre.

Andre halvår 2011 vil ett mineryddingsfartøy stå på beredskap som del av *NATO Response Force* (NRF). Økt aktivitet i Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer vil øke den samlede øvings- og seilingsaktiviteten i Sjøforsvaret ift. 2010.

Organisasjon og styrkestruktur

Sjøforsvarets utvikling frem mot 2012 vil preges av fortsatt innfasing av Fridtjof Nansen-klassen, Skjold-klassen og NH-90 maritime helikoptre. De fire første Fridtjof Nansen-klasse fartøyer er

levert, og det siste fartøyet er planlagt overtatt i begynnelsen av 2011. Tre fartøyer av Skjold-klassen er planlagt levert i 2010. De tre siste fartøyene forventes levert i 2011. Oppdatering av minerydderfartøyer og Ula-klasse undervannsbåter fortsetter i 2011. Videre er Sjøforsvarets struktur planlagt styrket med anskaffelse av nytt logistikkfartøy etter inneværende langtidsperiode, jf. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009) «Om investeringar i Forsvaret.»

Som ledd i oppfølgingen av langtidsplanen for perioden 2009–2012 vil *Task Group*-konseptet videreutvikles rundt det taktiske, sjøbaserte ledelselementet (*Commander Norwegian Task Group* – CNORTG), kampsystemene og integrert logistikk. Marinejegerkommandoen organiseres med ledelse og innsatsstyrker lokalisert til Haakonssvern. Avdelingen for styrkeproduksjon med tilhørende stabs- og støtteelement videreføres i Ramsund.

Med økningen i antall overflatefartøyer styrkes Sjøforsvarets operative kapasitet i løpet av 2011, men prioritering av innfasingen av den nye strukturen vil gi noe lavere aktivitet innenfor enkeltvåpen. De nye fartøyene vil oppnå full operativ kapasitet med en betydelig slagkraft når de er fullt utrustet, testet og besetningene ferdig utdannet. I den forbindelse er innfasing av NH-90 helikoptre og nytt sjømålsmissil spesielt viktig. Det vises i denne sammenheng til etableringen av et detasjement med NH-90 fra helikopterhovedbasen på Bardufoss, jf. del III, 5. Informasjonssaker.

Sjøforsvaret overtok i 2010 vedlikeholds- og støttefunksjoner fra Forsvarets logistikkorganisasjon, og ble dermed gitt et mer helhetlig ansvar for sin virksomhet. Logistikkbasen vil bli videreutviklet for å kunne vektlegge fellesoperative hen-

syn slik at ressursene i størst mulig grad skal kunne benyttes på tvers av styrkeprodusentene.

Regjeringen foreslår at vedtak fra Innst. S. nr. 318 (2007–2008) om å flytte Sjøforsvarets rekruttutdanning til Bergen og nedlegge Madla leir blir omgjort og at Sjøforsvarets rekruttutdanning videreføres på Madla, jf. omtale i Del I, 1. Hovedmål og prioriteringer.

Personell, utdanning og kompetanse

Sjøforsvaret vil i 2011 fokusere på rekruttering, kompetanseutvikling og omskolering, samt målrettede tiltak for å beholde stadig tjenestegjørende personell for å bygge opp den kapasiteten de nye fartøyene som mottas representerer. I den nye strukturen øker behovet for spesial- og fagkompetanse, og Sjøforsvaret vil i 2011 prioritere å heve erfarings- og kompetansenivået, og styrke kontinuiteten på lavere nivå.

Sjøforsvarets skoler ivaretar det grunnleggende utdanningsbehovet til sentrale deler av Sjøforsvaret, inkl. Kystvakten. Virksomheten er moder-

nisert, rettet inn mot ny struktur, og tilpasset gjeldende befalsordning. Samlingen av utdanningsvirksomheten i Bergen har økt Sjøforsvarets muligheter til å skape og opprettholde et moderne utdanningstilbud basert på et solid kompetansegrunnlag innenfor alle relevante områder.

Trening og øving i Sjøforsvaret skal i 2011 videreutvikle alle våpnene i Sjøforsvaret. Evnen til å lede og operere i en sammensatt maritim styrke vil bli vektlagt med fortsatt fokus på *Norwegian Task Group* (NORTG). Konseptet skal videreutvikles rundt ledelseelementet, kampsystemene og integrert logistikk. Dette vil øke NORTGs evne til å understøtte nasjonal krisehåndtering og øke evnen til å understøtte relevante maritime styrkebidrag til operasjoner i utlandet. Trening og øving av nye og oppgraderte strukturelementer vil være et viktig bidrag til å etablere og opprettholde fartøyene på et tilfredsstillende operativt nivå, herunder spesielt øving og trening tilknyttet testing og kvalifisering av Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer.

Kap. 4732 Sjøforsvaret

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	37 469	24 205	37 229
16	Refusjon av foreldrepenger	7 810		
17	Refusjon lærlinger	3 004		
18	Refusjon av sykepenger	6 492		
	Sum kap. 4732	54 775	24 205	37 229

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for tekniske endringer knyttet til endret innretning av Forsvarets logistikkvirksomhet er

posten reelt videreført ift. saldert budsjett for 2010.

Kap. 1733 Luftforsvaret

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	3 718 910	3 725 002	3 968 358
	Sum kap. 1733	3 718 910	3 725 002	3 968 358

Kapitlet dekker Luftforsvaret utenom Redningshelikoptertjenesten som er budsjettert over kapittel 1791.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 243,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Aktiviteten med kampfly, maritime overvåkingsfly og fly for bl.a. elektronisk krigføring (DA-20) videreføres, med nordområdene som hovedfokus for den flyoperative

virksomheten. Luftforsvaret vil ferdigstille innføringen av C-130J transportfly, fortsette testprogrammet av NH-90 maritime helikoptre og gjennomføre pågående oppgraderinger av P-3 maritime overvåkingsfly.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.11 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	243,3
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-110,6
Endringer justert for kompensasjoner	132,7
Overføring av ansvaret for «Felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanning» til kap. 1725	1,3
Avvikling av overordnet horisontal samhandel, og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-87,8
Overføring av budsjettansvar for FISBasis H/NS fra kap. 1720	-1,3
Overføring av midler fra brukerne ifm. finansiering av <i>Conduct After Capture</i>	0,3
Reell endring av posten	45,2
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	43,3
Faktisk endring av posten	88,5

Ut over den reelle budsjettmessige endringen av kapitlet på 45,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010 kommer effekten av interneffektivisering i tråd med langtidsplanen og innsparinger på reise- og kursvirksomheten, slik at den faktiske styrkingen av kapitlet vil være 88,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Overordnede oppgaver

Luftforsvarets hovedoppgave er å styrkeprodusere luftmilitære kapasiteter til egen og Forsvarets fellesoperative styrkestruktur, og å stille styrker på beredskap for luftovervåking, myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse, nasjonalt og i utlandet. Deler av den luftoperative strukturen er tilgjengelig på kort varsel for operasjoner hjemme og ute. Luftforsvaret bidrar også i 2011 til pågående operasjoner i utlandet, bl.a. med helikopterbidraget (*Norwegian Aeromedical Detachment – NAD*) i Afghanistan. Luftforsvaret viderefører

også i 2011 oppdrag mht. ressurs- og miljøoppsyn over havområdene, samt søke- og redningsoperasjoner.

Trening og øving i Luftforsvaret i 2011 vil fortsatt ha betydelig fokus på løsning av oppdrag i nordområdene, der evnen til bl.a. å håndtere evt. krenkelser på en troverdig måte opprettholdes, samt operasjoner i utlandet. Luftforsvaret prioriterer derfor ressurser til kampflysystemene og maritime overvåkingsfly. I tillegg prioriterer Luftforsvaret oppbemanning til de nye C-130J transportflyene frem mot full operativ kapasitet, samt mottak av nye maritime helikoptre (NH-90).

Organisasjon og styrkestruktur

Den fremtidige lokaliseringen av generalinspektøren for Luftforsvaret med tilpasset stab, som midlertidig er lokalisert til Rygge flystasjon, vil bli vurdert og sett i sammenheng med Luftforsvarets

fremtidige basestruktur. Denne vil bli vurdert ifm. gjennomføring av kampflyprosjektet.

Gjennom oppgraderinger vil F-16 fortsatt videreutvikles som kampflysystem, inntil fremtidige kampfly er operative. Innfasingen av nye transportfly av typen C-130J vil ferdigstilles med full operativ kapasitet i 2011. Med dette styrkes evnen til taktisk luftmobilitet både nasjonalt og i operasjoner i utlandet. Innfasingen av de nye transportflyene og de nye maritime helikoptrene av typen NH-90, som skal understøtte Fridtjof Nansen-klasse fartøyer og Kystvakten, er sentrale oppgaver i 2011. Operativ testing og evaluering av NH-90-helikoptrene blir gjennomført ved Bardufoss flystasjon. Dagens Lynx-helikoptre utfases ifm. innføringen av nye kystvakthelikoptre.

Et detasjement med NH-90 fra helikopterhovedbasen på Bardufoss etableres på Haakonsværn. Se omtale i del III, 5. Informasjonssaker.

Oppgraderingen av de maritime patruljeflyene P-3 fortsetter i 2011. Kontroll- og varslingssystemet videreutvikles, og må ses i sammenheng med NATOs plan for integrasjon av det moderne og enhetlige kommando- og kontrollsystemet, ACCS (*Air Command and Control System*).

Luftforsvaret overtok i 2010 vedlikeholds- og støttefunksjoner fra Forsvarets logistikkorganisasjon, og ble dermed gitt et mer helhetlig ansvar for sin virksomhet. Logistikkbase Luft vil bli videre-

reutviklet for å kunne vektlegge fellesoperative hensyn, slik at ressursene i størst mulig grad benyttes på tvers av styrkeproduzentene.

Personell, utdanning og kompetanse

I 2011 vil Luftforsvaret fokusere på arbeidet innenfor ledelse og lederutvikling med utgangspunkt i Helhetlig lederutviklingskonsept, Forsvarets grunnsyn på ledelse, samt den reviderte handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse. I tillegg vil en mer systematisk og profesjonell tilbakemelding på den enkeltes lederskap implementeres i hele organisasjonen, sammen med en ny og utvidet prosess for lederutvelgelse. I 2011 vil luftvernet videreutvikles og styrkes gjennom tilførsel av personell. Dette vil øke den operative tilgjengeligheten. Videre skal omorganisering, økning av antall årsverk og bedre nyttiggjøring av kompetansen blant personell som er inne til førstegangstjeneste, bidra til at eksisterende materiellpark blir utnyttet mer effektivt, samt øke Luftforsvarets reaksjonsevne. For å sikre utvikling av nødvendig teknisk kompetanse og tilgang på personell for å understøtte driften av C-130J og NH-90, vil det i 2011 satses videre på utdanning av teknisk og operativt personell til disse systemene, samt til Bell 412 transporthelikoptre.

Kap. 4733 Luftforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Driftsinntekter	111 856	97 662	161 552
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	72		
16	Refusjon av foreldrepenger	4 100		
17	Refusjon lærlinger	635		
18	Refusjon av sykepenger	6 469		
	Sum kap. 4733	123 132	97 662	161 552

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for tekniske endringer knyttet til endret innretning av Forsvarets logistikkvirksomhet på

ca. 21,0 mill. kroner er posten reelt økt med 40 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2010. Inntektene relateres til samhandlingen med Rygge sivile lufthavn og samhandlingsavtale med AVINOR.

Kap. 1734 Heimevernet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2009	Saldert budsjett 2010	2011
01	Driftsutgifter	1 052 236	1 001 921	1 048 559
	Sum kap. 1734	1 052 236	1 001 921	1 048 559

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 46,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Heimevernet (HV) bygger videre på kvalitetsreformen med vekt på godt trente og utstyrte styrker. Prioriteringen av øvingsaktivitet for innsatsstyrkene videreføres. Regjeringen legger, i tråd med den opptrappingen

som er forutsatt i langtidsplanen, opp til å trene om lag 38 pst. av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene i 2011. Kurs- og kompetansevirksomhet for befal og spesialister tilpasses øvrig aktivitet i 2011.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.12 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	46,6
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-31,2
Endringer justert for kompensasjoner	15,4
Overføring av ansvaret for «Felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanning» til kap. 1725	0,5
Avvikling av overordnet horisontal samhandel, og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-9,3
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonssvern orlogsstasjon	-3,2
Overføring av budsjettansvar for FISBasis H/NS fra kap. 1720	-2,1
Reell endring av posten	1,3
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	6,8
Faktisk endring av posten	8,1

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet på 1,3 mill. kroner kommer interneffektivisering og effekter av base- og strukturtiltak i tråd med langtidsplanen, slik at den faktiske styrkingen av kapitlet vil være 8,1 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Interne kostnadsreduserende tiltak i HV vil samtidig gjøre det mulig å styrke prioritert aktivitet, herunder ved betydelig økt budsjettildeling til HVs fortsterknings- og oppfølgingsstyrker.

Overordnede oppgaver

Heimevernet skal ha evne til å beskytte viktig infrastruktur, støtte nasjonal krisehåndtering, forsterke militær tilstedeværelse i landet etter behov og støtte det sivile samfunnet basert på det moderniserte totalforsvarskonseptet. HV har et territorielt ansvar og skal kunne forsterke annen militær virksomhet i utsatte områder. Videre skal HV ivareta andre typer spesielle oppdrag, så som forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker og mottak av allierte forsterkninger. HV har også en rolle ifm. sivil samfunns-

sikkerhet og bistand ved sivile kriser, og skal etter anmodning kunne yte bistand til sivile myndigheter iht. bistandsinstruksen. Bistanden omfatter i første rekke vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur.

Trening og øving i HV skal danne grunnlag for konsept- og organisasjonsutvikling og materiellanskaffelser. HV skal videreføre det høye nivået på treningen av innsatsstyrken og styrke treningen av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Gjennom implementering av forutsetningen i kvalitetsreformen legger regjeringen med dette budsjettforslaget til rette for trening av 38 pst. av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene i 2011. Regjeringens ambisjon i langtidsplanen om 50 pst. årlig trening av områdestrukturen fra og med 2012 ligger fast, slik at den samlede områdestrukturen fra da av skal trenes over en to-årsperiode.

Organisasjon og styrkestruktur

HV vil fortsatt være mobiliseringsbasert og organisert i distrikter med innsatsstyrker, forsterkningsstyrker og oppfølgingsstyrker. Styrkene vil ha høy reaksjonsevne. En styrke på totalt 45 000 personell videreføres. Styrken vil bestå av inntil 5 000 i innsatsstyrken, ca. 25 000 i forsterkningsstyrken og ca. 15 000 i oppfølgingsstyrken.

Heimevernet gjør justeringer i sin organisasjon for å frigjøre ressurser til høyere prioritert aktivitet, herunder opptrening av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. HVs skole og kompetansesenter videreføres på Dombås, og HVs seks måneders befalsutdanning på Porsangmoen videreføres og videreutvikles innenfor de rammer som er gitt i langtidsplanen, jf. Stortingets behandling

av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008).

Luftheimevernet videreføres som en integrert del av baseforsvaret ved Luftforsvarets baser, men kan i tillegg benyttes til å løse det samme oppgavespekter som styrkene i landheimevernet. Sjøheimevernet videreføres og videreutvikles med en gruppe i hver landsdel. Fartøyene av Reineklassen videreføres som en kapasitet for styrkeproduksjon og operativ evne med en betydelig seilingsaktivitet.

HV overtok i 2010 støttefunksjoner fra Forsvarets logistikkorganisasjon, og ble dermed gitt et mer helhetlig ansvar for sin virksomhet.

Flytting av Generalinspektøren for Heimevernet omtales i del III, 5. Informasjonssaker.

Personell, utdanning og kompetanse

Produksjon av befall i forsvarsgrenene skal tilfredsstillende HVs behov for befall i den operative strukturen. Kompetanseutvikling i HV fortsetter som tidligere i regi av HVs skole- og kompetansesenter på Dombås. For å opprettholde kompetansenivået og videreføre kvalitetsreformen i HV videreutvikles trening og øvelser. Krisehåndtering er et prioritert område i 2011. Samarbeidet med sivile myndigheter, som politi, fylke og kommuner, er i denne sammenhengen viktig. Regjeringen vil fortsette ordningen med frivillige heimevernssoldater for deltakelse i operasjoner i utlandet. Rekruttering av frivillige HV-soldater til enheter som kan løse oppdrag i utlandet, vil bidra til å redusere slitasjen på personell i forsvarsgrenene, og gi HV verdifull kompetanse.

Kap. 4734 Heimevernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Driftsinntekter	7 975	1 878	8 381
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	8		
16	Refusjon av foreldrepenger	1 097		
17	Refusjon lærlinger	234		
18	Refusjon av sykepenger	2 803		
	Sum kap. 4734	12 117	1 878	8 381

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for tekniske endringer knyttet til endret innretning av Forsvarets logistikkvirksomhet er

posten reelt videreført ift. saldert budsjett for 2010.

Kap. 1735 Etterretningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
21	Spesielle driftsutgifter	931 318	913 339	966 010
	Sum kap. 1735	931 318	913 339	966 010

Post 01 Driftsutgifter

Posten er nominelt økt med ca. 52,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Korrigert for tekniske endringer er den reelle økningen 22,5 mill. kroner. Utover den reelle budsjettmessige økningen kommer effekter av interneffektivisering i tråd med langtidsplanen på kapitlet på 4,2 mill. kroner, slik at den faktiske styrkingen av kapitlet vil være 26,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Etterretningstjenesten (E-tjenesten) er regulert ved Lov av 20. mars 1998 nr. 11 om Etterretningstjenesten. Oppgavene omfatter innsamling av relevant og oppdatert etterretningsinformasjon og gjennomføring av analyser til støtte for utforming av norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik, samt å opprettholde et godt situasjonsbilde som grunnlag for norske myndigheters beslutninger. For å kunne løse denne oppgaven, i tillegg til å støtte forsvarsplanleggingen og norske styrker som deltar i operasjoner i utlandet, har E-tjenesten blitt styrket de senere årene, og foreslås ytterligere styrket i 2011.

E-tjenesten skal betjene militære brukere og støtte oppdrag i utlandet der Norge er engasjert. I tillegg skal tjenesten holde Forsvarsdepartementet og andre berørte departementer orientert om relevante endringer i den militære og politiske situasjonen i norsk interesseområde. Bidrag til kampen mot internasjonal terrorisme og spred-

ning av masseødeleggelsesvåpen utgjør en sentral del av E-tjenestens aktiviteter.

For å ivareta oppdragene som er tillagt tjenesten vektlegges høy faglig kompetanse tilpasset det nye trusselbildet, samt videreutvikling av tjenestens tekniske nivå. Det sammensatte og til dels uklare trusselbildet, sammen med en rask teknologisk utvikling spesielt på kommunikasjonssiden, vil også i fremtiden være en utfordring for å tilfredsstille kravene til en moderne og effektiv tjeneste. Dette gjør det nødvendig å iverksette og videreføre tiltak for å modernisere tjenesten, samt foreta en videre forskyvning av ressurser fra lavere til høyere prioriterte oppgaver.

Som et ledd i arbeidet med å styrke og formalisere samarbeidsmekanismene mellom E-tjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) ble det ved årsskiftet 2007/2008 etablert en felles analyseenhet mellom tjenestene, i første omgang for en prøveperiode på to år. Evalueringen av felles analyseenhet er utsatt til årsskiftet 2010/2011 etter anbefaling fra Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene (KRU). Årsaken ligger i behovet for å vinne mer erfaring med felles utarbeidelse av dyptgående temarapporter. I tillegg er det ønskelig at de nye sjefene ved de to tjenestene skal få virke en tid før evalueringen foretas. Som følge av dette forlenges prøveperioden til evalueringen er foretatt.

Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Driftsutgifter	3 439 181	3 081 345	2 377 209
	Sum kap. 1740	3 439 181	3 081 345	2 377 209

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 704,1 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. I all hovedsak reduseres kapitlet som resultat av tekniske endringer mot andre kapitler ifm. avviklingen av overordnet horisontal samhandel og omorganiseringen av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Reelt er kapitlet redusert med 104,4 mill. kroner bl.a. for å styrke annen prioritert aktivitet i Forsvaret. FLO vil i 2011 levere operative kapasiteter iht. de kravene

som er satt. Reduksjonen innenfor kapitlet inkluderer avvikling av, og reduksjoner i, ordninger hvor personell i Forsvaret kan reise gratis. Denne tilpasningen bringer Forsvaret mer i tråd med de generelle ordningene i staten for øvrig. Ingen rettighetsreiser berøres. I tillegg reduseres kapitlet også mht. utrangering av eiendomsmasse og endringer i personellstrukturen.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010.

Tabell 4.13 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	-704,1
Lønns, soldat- og priskompensasjon	-63,0
Endringer justert for kompensasjoner	-767,1
Avvikling av overordnet horisontal samhandel, og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	489,1
Tilbakejustering av horisontal samhandel med kap. 1760	177,5
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonssvern orlogsstasjon	-2,5
Overføring av budsjettansvar for FISBasis H/NS fra kap. 1720	-1,4
Reell endring av posten	-104,4
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	50,9
Faktisk endring av posten	-53,5

Ut over den reelle budsjettmessige reduksjonen på kapitlet med 104,4 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010 kommer effekter av interneffektivisering og innsparinger på reise- og kursvirksomheten, slik at den faktiske reduksjonen av kapitlet vil være 53,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Kapittel 1740 omfatter den bevilgningsfinansierte delen av FLO og dekker utgifter til konsernstab, drift av eiendommer, bygg og anlegg (EBA), oppdrag knyttet til forvaltning av Forsvarets materiell (fagmyndighet), Forsvarets uniformsutvalg

og FLO/Transport inkl. rettighetsreiser for samtlige soldater og befal i sektoren.

FLO vil overfor styrkeprodusentene i tillegg fakturere logistikkjenester for omlag 2,75 mrd. kroner på bakgrunn av inngåtte leveranseavtaler. Dette er i hovedsak tungt vedlikehold og forsyningstjenester i direkte tilknytning til den daglige styrkeproduksjonen i Forsvaret. Tjenestene finansieres som horisontal samhandel med andre kapitler hvor driftsutgifter utgiftsføres hos brukerne og inntektsføres på utgiftskapitlet 1740. FLO om-

setter også hovedtyngden av investeringsmidlene som tildeles over kapittel 1760.

Overordnede oppgaver

Sjef FLO ivaretar på vegne av forsvarssjefen fagmyndighetsrollen innenfor logistikk. FLOs hovedoppgaver er å ivareta eierskapsforvaltning av Forsvarets materiell, prosessforvaltning og logistikkberedskap. Videre skal FLO fremskaffe materiellkapasiteter gjennom investeringsprosjekter og gjennomføre driftsanskaffelser samt levere vedlikeholds-, forsynings- og rådgivningstjenester.

Organisasjon og styrkestruktur

Det er i 2010 gjort store endringer i FLOs organisering, jf. behandlingen av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008), samt Budsjettinnst. S. nr. 7 (2008–2009) til St.prp. nr. 1 (2008–2009) og Innst. 7 S (2009–2010) til Prop. 1 S (2009–2010). Dette gjelder drifts- og produksjonsmiljøer innenfor FLO/IKT, FLO/Produksjon og de regionale støttefunksjoner, samt tilbakeføring av første til tredje linjes vedlikehold (bruker- og avdelingsvedlikeholdet) til største bruker. Etter omorganiseringen er FLO organisert i sju divisjoner, hhv. Landkapasiteter, Maritime kapasiteter, Luftkapasiteter, IKT-kapasiteter, Felleskapasiteter, Vedlikehold og Forsyning. I tillegg til FLO/Stab støttes sjef FLO av en dedikert investeringsstab.

Personell, utdanning og kompetanse

FLOs behov for kompetanse og utdanning vil som følge av omstruktureringen, i langt større grad være rettet mot personell med høyere utdanningsnivå, og dermed rekruttering av militære og sivile arbeidstakere med gjennomført høgskoleutdanning eller tilsvarende. Dette for bedre å kunne ivareta behov for profesjonalitet, investeringssevne,

fagmyndighet og ivaretagelse av eierskapsforvaltning. FLO vil i 2011 fortsette arbeidet med å tilpasse den nye organisasjonen, også som en følge av intern omfordeling av årsverk i Forsvaret for å nå målsettingene i langtidsplanen om et forsvar i langsiktig balanse.

Som personellmessige satsingsområder vil FLO understøtte arbeidet med oppfølgingen av handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse, forsterkning av familiepolitikken og økt kvinneandel. Familiepolitikken i FLO skal videreføres og forsterkes slik at man sikrer at personell og deres familier følges opp før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner. Bl.a. budsjetteres det med skolering av FLOs familiekoordinatorer.

Avhending av langtidslagret stasjonært kystartilleri

Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001) til St.prp. nr. 45 (2000–2001) vedtok Stortinget å utfase 15 kystartillerianlegg. Forutsetningen var at strukturen foreløpig skulle videreføres til 2010, basert på langtidslagring for mobiliseringsforsvaret, og anleggene ble lagt i «møllpose».

Ved behandling av Budsjettinnst. S. nr. 7 (2005–2006), jf. St.prp. nr. 1 (2005–2006) besluttet Stortinget at langtidslagret kystartilleri (LLKA) skulle demilitariseres og tas ut av strukturen fra 1. januar 2006. Avhendbart materiell og eiendom, bygg og anlegg er i det alt vesentlige ute av strukturen.

Avhending av langtidslagret kystartilleristruktur startet opp i 2010, jf. Prop. 125 S (2009–2010). Prosjektet skal være avsluttet innen utgangen av 2013. Kostnadsrammen for totalprosjektet er 207,2 mill. kroner, hvorav 118,1 mill. kroner er materiellrelaterte kostnader som skal dekkes på kapittel 1740, post 01. For 2011 foreslås det avsatt 33,6 mill. kroner til avhending av LLKA.

Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	532 175	236 627	108 046
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	781		
16	Refusjon av foreldrepenger	14 081		
17	Refusjon lærlinger	11 159		
18	Refusjon av sykepenger	58 877		
	Sum kap. 4740	617 073	236 627	108 046

Post 01 Driftsinntekter

posten reelt videreført ift. saldert budsjett for 2010.

Korrigert for tekniske endringer knyttet til endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon er

Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	944 188	1 027 627	1 006 530
44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	131 272	80 000	51 680
45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 474 913	7 668 947	8 131 884
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	151 623	209 000	134 000
75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap 1760, post 44</i>	100 137	90 000	99 790
	Sum kap. 1760	8 802 133	9 075 574	9 423 884

I 2011 legger regjeringen vekt på gjennomføring av materiellinvesteringer for å videreføre modernisering og utvikling av Forsvaret.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker gjennomføringskostnader til materiellanskaffelsesprosjekter i Forsvaret, og gjenspeiler den prosjektporteføljen som til enhver tid

er til gjennomføring. Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt redusert med 22 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2010. Ut over den reelle budsjettmessige endringen kommer effekter av interneffektivisering, og innsparinger på reise- og kursvirksomheten, slik at den faktiske reduksjonen av kapitlet vil være 8,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Post 44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel

Posten dekker de nasjonale utgiftene knyttet til gjennomføring av NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge og til forhåndsfinansiering av NATO-prosjekter når dette er nødvendig. Posten er reelt redusert med 30 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2010. Reduksjonen skyldes i hovedsak at arbeidene knyttet til informasjonsinfrastruktur ved *Joint Warfare Centre* (JWC) nærmer seg ferdigstillelse.

Post 45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold

Posten omfatter utgifter knyttet til investeringer i materiell til Forsvaret. I tillegg omfatter posten utgifter til markedsføring av norskprodusert materiell som Forsvaret anvender eller planlegger å anskaffe overfor utenlandske myndigheter, samt bidrag fra Forsvarets personell med brukerinnsikt og som referanse kunder.

Posten er reelt økt med 302 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2010. Dette bringer materiellinvesteringsnivået nærmere det nivået som er lagt til grunn i langtidsplanen.

Materiellinvesteringer generelt

Investeringsaktiviteten i 2011 vil bli rettet inn mot investeringer som understøtter strukturen vedtatt ved behandlingen av langtidsplanen for 2009–2012, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008).

Regjeringen vektlegger også i 2011 gjennomføringen av en rekke store investeringer for å videreføre moderniseringen av Forsvaret. Hoveddelen av investeringsmidlene vil i 2011 gå med til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt.

Innenfor *landssystemer* vil det i 2011 bli utbetalinger ifm. anskaffelsen av landbasert, indirekte ildstøtte (artilleri). For øvrig vil det fortsatt være aktivitet knyttet til å forbedre sikkerheten for personell i operasjoner i utlandet og landstyrkenes evne til å operere under ulike forhold.

Programområdet *sjøsystemer* vil også i 2011 kreve betydelige midler, særlig i tilknytning til leveranse av Fridtjof Nansen- og Skjold-klasser fartøyer, nye helikoptre til Kystvakten og fregattene, samt videre oppdatering av ULA-klassen. Det er

videre planlagt vesentlige utbetalinger til sjømålsmissiler og lettvektstorpedoer.

Anskaffelsen av nye transportfly vil også i 2011 bli den største investeringen innenfor program *luftsystemer*. Oppgraderingen av F-16 kampfly og forberedelsene knyttet til anskaffelse av F-35 kampfly fortsetter.

Den største investeringen for programområde *nettverksbasert forsvar* er prosjektet Sikker tilgang til romsegment for satellittkommunikasjon for Forsvaret.

Investeringer innenfor programområdet *logistikksystemer* vil også i 2011 omfatte anskaffelse av etableringsmateriell og sanitetsutstyr, hovedsakelig til operasjoner i utlandet. Videre vil vesentlige utbetalinger i 2011 være knyttet til anskaffelse av bergingsmateriell, vann- og drivstoffdistribusjonsmateriell samt flysikkerhetsmateriell til de flyplassene Forsvaret har operatøransvar for. I tillegg oppgraderes ABC søke- og påvisningspanservognene for å bedre vognenes kapasitet og beskyttelse.

Innenfor programområdet *spesialstyrker og soldatsystemer* utgjør anskaffelse av bekledning og utrustning de klart største investeringene.

I 2011 planlegges det oppstart av et prosjekt for anskaffelse av et nytt forskningsfartøy til Forsvaret.

For en ytterligere gjennomgang av de største investeringene (kategori 1) henvises til omtale i påfølgende tekst.

Totalporteføljen (post 45)

Prosjektene er organisert innenfor ulike programområder. Innenfor det enkelte programområde vil omsetningen variere fra år til år i takt med at prosjekter avsluttes og nye igangsettes. Det vil også bli brukt midler på tilrettelegging av fremtidige investeringer. Her er aktiviteter som internasjonalt materiellsamarbeid, forprosjektering og forskning og utvikling viktige. En oversikt er gitt i tabell 4.14.

Ila. budsjettåret kan det bli nødvendig å endre leverings- og betalingsplaner som følge av usikkerhet som alltid vil være til stede i den årlige gjennomføringen. Oversikten over kontrakter og utbetalinger i 2011 er derfor foreløpig, og vil kunne bli justert gjennom budsjettåret. Regjeringen legger til grunn at endringer i rammen for prosjektene som forårsakes av pris- og valutaendringer, ikke krever særskilt godkjenning av Stortinget.

Tabell 4.14 Formålstabell

Område:	Økonomisk omfang	Anslått utbetaling 2011	Anslått behov for bestillingsfullmakter
Landsystemer	15 566	1 070	1 510
Sjøsystemer	42 647	3 250	4 082
Luftsystemer	18 224	730	754
Nettverksbasert forsvar	13 420	878	1 275
Logistikksystemer	8 611	525	1 566
Spesialoperasjoner og soldatsystemer	11 705	611	361
LOS-programmet i Forsvaret	1 102	215	210
Kampflyprogrammet	4 107	852	62
Totalt	115 382	8 131	820

Tabell 4.15 Kategori 1-prosjekter

Evt. endring	Formål/prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	Forventet gjenstående 1. januar 2011	Anslått utbetaling 2011 (post 45)
Ny	0007 Forskningsfartøy	1 246	1 246	27
	2513 Logistikk- og støttefartøy	1 622	1 622	0
	2765 Taktisk Data-Link 16			
	2814 Logistikkprosjektet	551	527	215
	5026 Pansrede spesialkjøretøyer – brukt materiell	1 082	21	8
	5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde	1 057	397	0
	5060 Brukte Leopard 2-stridsvogner	1 539	386	46
	5439 Landbasert, indirekte ildstøtte	1 905	1 386	188
	6027 Nye sjømålsmissiler (NSM) – anskaffelse	3 666	1 556	550
	6088 Nye fregatter	18 350	3 517	843
	6300 Skjold-klasse MTB	5 412	696	402
Endring	6345 Videre oppdatering av ULA-klassen undervannsbåter	1 336	1 265	201
	6401 Erstatning av Stingray Mod 0	1 763	1 216	153
	7017 Strategisk lufttransportkapasitet – anskaffelse	1 030	163	62
	7102 Nye kortholdsmmissiler og hjelmontert sikte	1 539	657	8
	7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkingsfly	991	418	84

Tabell 4.15 Kategori 1-prosjekter

Evt. endring	Formål/prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	Forventet gjenstående 1. januar 2011	Anslått utbetaling 2011 (post 45)
	7512 F-16 elektronisk krigføringsmateriell	974	52	51
	7611 NASAMS II	1 142	56	3
	7660 Enhetshelikopter til Forsvaret	6 274	3 796	742
	7806 Nye transportfly – anskaffelse	3 993	911	200
	8007 Sikker tilgang til romsegment (satellitt) for satellittkommunikasjon for Forsvaret	1 028	1 028	80

Kategori 1-prosjekter – nye prosjekter for godkjenning

0007 Forskningsfartøy

Forsvaret har i en årrekke benyttet fartøy til overvåking av militær aktivitet, innhenting av informasjon og til militær forskning i nordområdene.

Fartøyoperasjonene har alltid vært utført i internasjonalt farvann. Fartøyene bemannes kun med norsk personell.

Over tid har totalt tre fartøy, alle med navn F/S Marjata, vært benyttet. Det eksisterende forskningsfartøyet ble satt i operasjon i 1995. Fartøyet opererer i Barentshavet mesteparten av året.

Det er nå behov for å erstatte fartøyet.

Prosjektets anbefalte kostnadsramme (post 45) er på 1 246 mill. kroner. I tillegg kommer Forsvarets gjennomføringskostnader (post 01) på 26 mill. kroner. Ekstern kvalitetssikring av prosjektet er gjennomført iht. retningslinjer fra Finansdepartementet, og konklusjonen er at beslutningsdokumentet er av tilfredsstillende kvalitet for å starte prosjektet.

Kategori 1-prosjekter – godkjenning av endring av omfang og kostnadsrammer

6345 Videre oppdatering av Ula-klassen undervannsbåter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2008–2009) til St.prp. nr. 1 (2008–2009), og omfatter oppdatering og oppgradering av bl.a. sensor- og våpensystemer på Ula-klassen. Dette har til hensikt å gjøre Ula-klassen operativt tilgjengelig til etter 2020. Prosjektet skal forbedre sikkerheten under dykking, forbedre navigasjonssikkerhet, forbedre sikkerheten om bord generelt for å kunne tilfredsstille gjeldende krav i samsvar med nasjonale og internasjonale regelverk, samt oppfylle sentrale NATO-krav.

Prosjekt 6345 er planlagt gjennomført i perioden 2010–2016.

Det er gjennomført en fornyet vurdering av behovet for LOFAR-kapasitet¹ på Ula-klassen. Dette er i tråd med de overordnede prioriteringskriteriene som er gitt i St.prp. nr. 48 (2007–2008). I proposisjonens pkt. 9.4.3 fremgår det bl.a.: «... prosjekter der hovedformålet er kapasitetsøkning og forbedring ift. en allerede etablert kapasitet, vil måtte prioriteres lavere.»

LOFAR-kapasitet er allerede etablert som en viktig del av utrustningen om bord i P-3 maritime overvåkingsfly, og denne utrustningen er planlagt oppgradert. De nye helikoptrene til fregattene får også denne kapasiteten som en del av anti-ubåt-systemene. På denne bakgrunn foreslås denne delen av oppgraderingen av ULA ikke gjennomført. Dette medfører en reduksjon i prosjektets kostnadsramme på 195 mill. kroner.

Prosjektet ble godkjent med ramme i 2008-kroner, og oppjustert til 2011-kroner er prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45), inkl. reduksjonen, på 1 336 mill. kroner.

Kategori 1-prosjekter – status og fremdrift

2513 Logistikk- og støttefartøy

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009) «Om investeringar i Forsvaret». Prosjektet omfatter anskaffelse av et nytt logistikk- og støttefartøy til understøttelse av Forsvarets maritime kapasiteter. Et havgående logistikk- og støttefartøy vil gi Forsvarets maritime kapasiteter en

¹ LOFAR står for *Low Frequency Analysis and Recording*. Systemet er primært utviklet for bruk mot undervannsbåter og kan passivt detektere og klassifisere undervannsbåter, men også overflatefartøy, på til dels store avstander. Systemet benyttes av maritime patruljefly, anti-ubåt helikoptre, undervannsbåter og enkelte andre marinefartøy.

betydelig økt operativ tilgjengelighet og evne til tilstedeværelse over tid. Fartøyet er planlagt levert tidligst i 2016. Med innfasing av nytt logistikk- og støttefartøy vil dagens to logistikkfartøyer, KNM Tyr og KNM Valkyrien, fases ut. Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 622 mill. kroner.

2765 Taktisk Data-Link 16

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 220 (2003–2004) til St.prp. nr. 54 (2003–2004). Prosjektet omfatter anskaffelse av Taktisk Data-Link 16 (Link 16) til overføringer av felles situasjonsbilde mellom Forsvarets taktiske enheter. Anskaffelsen er sentral i utviklingen av et nettverksbasert forsvar. Anskaffelsen omhandler Link 16-terminaler til F-16 kampfly og NASAMS luftvernsystem.

Videre anskaffes det et antall mobile og deployerbare kommunikasjonsmoduler med Link 16-kapasitet som kan benyttes av Hærens avdelinger i Norge og Forsvarets avdelinger i operasjoner i utlandet. Det etableres i tillegg et fast Link 16 bakkenettverk i tilknytning til Ørland hovedflystasjon for trening på nettverksbaserte operasjoner, også i samarbeid med allierte. Hovedleveransen av Link 16-terminaler er avsluttet.

Kontrakt for etablering av Link 16 bakkeinfrastruktur (bakkenettverk) ble inngått i april 2006 med THALES Norway. Bakkenettverket skal etter planen være operativt ultimo 2010. Kontrakt for integrasjon av Link 16 til Hæren, samt andre beslutningsstøttesystemer, ble inngått primo 2009, med leveranse andre kvartal 2011.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 071 mill. kroner.

2814 Logistikkprosjektet i LOS-programmet i Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 317 (2007–2008), jf. St.prp. nr. 55 (2007–2008). Logistikkprosjektet skal gi Forsvaret en fullstendig logistikkløsning for prosesser innenfor materiellinvestering, konfigurasjonsstyring, vedlikehold og avansert forsyning. Forsvaret er etter gjennomføringen av prosjektet forutsatt å skulle ha en komplett elektronisk basert løsning (benevnt FIF 3.0) for virksomhetsstyring innenfor økonomi og logistikk.

Regjeringen informerte i St.prp. nr. 70 (2008–2009) om nødvendigheten av å utsette gjennomføringen av prosjektet med bakgrunn i innføringen av FIF 2.0, samt at relevante erfaringer fra Økono-

miprosjektet vil bli brukt ifm. planlegging og gjennomføring av Logistikkprosjektet. I Prop. 1 S (2009–2010) ble det informert om at det skal avholdes ny konkurranse om levering av prosjektets løsning. Gjennomføringstiden øker med ca. ni-tolv måneder ift. tidligere planer, som følge av at det avholdes konkurranse og at erfaringen fra innføringen av FIF 2.0 tilsier at det må settes av mer tid til innføring av løsningen. LOS-programmet har gjennom en prekvalifiseringsprosess våren 2010 kommet frem til at tre leverandører er kvalifisert for videre deltakelse i konkurransen. Leverandørene mottok konkurransegrunnlaget for anskaffelsen i juni 2010. En av leverandørene har etter dette meddelt Forsvaret at de ikke ønsker å delta i konkurransen. Kontrakt med valgt leverandør forventes inngått tidlig i 2011. Prosjektet planlegges avsluttet i 2013.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 551 mill. kroner. Gjennomføringskostnadene (post 01) for prosjekter er forventet å bli 288 mill. kroner.

5026 Pansrede spesialkjøretøy – brukt materiell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1995–1996) til St.prp. nr. 1 (1995–1996). Prosjektet skulle tilføre Hærens mekaniserte avdelinger brukte pansrede spesialkjøretøy av typen M-113 innen 2007. Leveransene er imidlertid forsinket grunnet tekniske utfordringer og lang leveringstid på hovedkomponenter. Vognleveransene er dermed planlagt avsluttet medio 2011. Det er så langt produsert og levert 262 vogner i prosjektet, mens 26 vogner gjenstår.

Prosjektets justerte kostnadsramme (post 45) er 1 082 mill. kroner.

5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Panserbekjempelse middels rekkevidde er et supplement til eksisterende panserbekjempende våpensystemer med kort og lang rekkevidde. Prosjektet er forsinket ift. opprinnelig fremdriftsplan. Forsinkelsen skyldes forhold hos leverandøren. Dialog med leverandør er avsluttet, og Forsvaret mottar ammunisjon som tilfredsstiller justerte krav. Prosjektet er planlagt avsluttet i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 057 mill. kroner.

5060 Brukte stridsvogner av typen Leopard 2

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001) til St.prp. nr. 1 (2000–2001).

Prosjektet omfatter anskaffelse av 52 brukte stridsvogner av typen Leopard 2 fra Nederland. Vognene har bedre ytelse mht. beskyttelse og ildkraft enn de Leopard 1-stridsvognene som Hæren hittil har disponert, og skal erstatte et tilsvarende antall eldre vogner av denne typen. Avtale ble inngått med Nederland i 2001. Vognene er levert, og har vært under innfasing fra 2003. Det har vært forsinkelser i leveransene av delsystemer. Prosjektet er planlagt avsluttet i 2013. Inntil alle leveransene i prosjektet er fullført benyttes enkelte vogner av typen Leopard 1 som en midlertidig løsning.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 539 mill. kroner.

5439 Landbasert, indirekte ildstøtte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009). Prosjektet omfatter anskaffelse av inntil 24 hjulgående, selvdrevne artilleriskyts, ammunisjonshåndteringssystemer, logistikk og en viss mengde moderne ammunisjon. De nye skytsene skal erstatte eldre og vedlikeholdskrevende materiell av typen M-109. Anskaffelsen gjennomføres i samarbeid med Sverige. Prosjektet er et viktig foregangsprosjekt i det forsterkede nordiske materiellsamarbeidet. Leveranser er planlagt i perioden 2011–2013.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 905 mill. kroner.

6027 Nye sjømålsmissiler (NSM) – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007) til St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av nye sjømålsmissiler (NSM) med tilhørende utstyr. Dette systemet vil utgjøre Forsvarets hovedvåpen for overflate-krigføring på Fridtjof Nansen-klasse og Skjold-klasse fartøyer. Hovedkontrakt og interim vedlikeholdskontrakt er inngått med *Kongsberg Defence & Aerospace AS* (KDA). Missilene er planlagt levert i perioden 2010 til 2014. Pga. utfordringer med levering av nye GPS-er til missilene er første leveranse noen måneder forsinket. Det er forventet at forsinkelsen vil bli tatt inn igjen slik at alle missilene leveres innen 2014 iht. planen.

Ifm. at Polen har valgt å anskaffe NSM vil Forsvaret støtte leverandøren med å gjennomføre testskyting av et polsk missil. Ved terminering av prosjekt 6026 Nye sjømålsmissiler (NSM) – utvikling, er noen restaktiviteter overført til 6027 Nye sjømålsmissiler – anskaffelse. Aktivitetene er knyttet til videre test av missilene og i den forbindelse planlegges det med å anskaffe ny testutrustning til bruk ved Andøya Test Center. Restaktivitetene gjennomføres innenfor prosjektets allerede godkjente kostnadsramme. Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 3 666 mill. kroner.

6088 Nye fregatter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 207 (1998–1999) til St.prp. nr. 65 (1998–1999) «Om Forsvarets investeringer». Hovedkontrakt for utvikling, design og levering av fem fartøyer med tilhørende våpensystem og kommando- og kontrollsystem ble inngått med spanske *Empresa Nacional Bazan* (senere *Izar*, nå *Navantia*). De fire første fartøyene er overtatt, og det siste fartøyet, KNM Thor Heyerdahl, er planlagt overlevert tidlig i 2011. Videre forberedes fartøyene for å ta i bruk de nye sjømålsmissilene (NSM), nye lettvektstorpedoer og satellittkommunikasjonsutstyr.

Fregattprosjektet går mot sin avslutning, og fokus rettes nå mot nedskalering av prosjektorganisasjonen frem mot planlagt terminering i slutten av 2012. I den forbindelse overføres kompetanse til driftsorganisasjonen for å kunne ivareta fartøyene i levetiden. Første store overhaling av første fregatt, KNM Fridtjof Nansen, er planlagt i 2011.

Fregattprosjektet ble opprinnelig vedtatt med en kostnadsramme på 12 240 mill. kroner. Rammen er økt flere ganger, ut over det som lå i det opprinnelige anskaffelsesvedtaket, gjennom Stortingets godkjenning av tilleggskapasiteter til fregattene. Prosjektet er også kompensert årlig som følge av prisjusteringer.

Forsvaret er nå i forhandlinger med leverandøren, *Navantia*, om kompensasjon for forsinket levering.

Fregattprosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 18 138 mill. kroner, og gjennomføringskostnadene (post 01) er 777 mill. kroner.

6300 Skjold-klasse missiltorpedobåter

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandling av Innst. S. nr. 11 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 82 (2002–2003) «Bygging av Skjold-klasse missiltorpedobåter.» Prosjektet omfatter anskaffelse av

fem nye Skjold-klasse fartøyer og tilpasning av forseriefartøyet KNM Skjold, samt anskaffelse av våpensystemer, løsninger for logistikk og opplæring. Fartøyene var opprinnelig planlagt levert i 2008 og 2009. Pga. utfordringer med bl.a. fremdriftsmaskinen er prosjektet blitt forsinket. Første fartøy ble overlevert i september 2010, og det er planlagt leveranse av ytterligere to fartøy i 2010 og de resterende tre i 2011. Etter at fartøyene er levert, vil de bli utrustet med nytt sjømålsmissil (NSM) og satellittkommunikasjon.

Forsvaret er nå i forhandlinger med leverandøren, *Skjold Prime Consortium*, om kompensasjon for forsinket levering.

Som en del av regjeringens tiltakspakke for verftsindustrien vil Forsvarsdepartementet prioritere bruk av markedsføringsstøtte til å markedsføre Skjold-klassen og den teknologien fartøyet er bygget på overfor andre land. Det er i Forsvarets interesse at flere land anskaffer Skjold-klassen. Dette kan føre til samarbeid og reduserte kostnader knyttet til vedlikehold og fremtidige oppgraderinger. I tillegg er det besluttet at fremtidig vedlikehold av Skjold-klassen, ut over det Forsvaret selv utfører, i størst mulig grad skal utføres av industrien i Norge.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 5 403 mill. kroner.

6401 Erstatning av *Stingray Mod 0*

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 62 (2007–2008) til St.prp. nr. 22 (2007–2008), og omfatter anskaffelse av nye lettvektstorpedoer. Kontrakt ble inngått tidlig i 2009, og samarbeidsavtale mellom Norge og Storbritannia om vedlikehold og lagring av torpedoene er utarbeidet. Torpedoene skal iht. kontrakt leveres i perioden 2010–2012, og første leveranse er planlagt rundt årsskiftet 2010/11. Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 763 mill. kroner.

7017 Strategisk lufttransportkapasitet – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 317 (2007–2008) til St.prp. nr. 55 (2007–2008). Prosjektet innebærer norsk deltakelse i et multinasjonalt program for strategisk lufttransportkapasitet som anskaffer tre C-17 transportfly. Flyene anskaffes gjennom en avtale mellom deltakernasjonene og amerikanske myndigheter (*Foreign Military Sales*). Alle tre fly ble levert i 2009. Prosjektet vil gi Norge tilgang på

strategisk lufttransportkapasitet for frakt av personell og stor/tung last over store avstander ifm. støtte til operasjoner i utlandet og humanitære oppdrag.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 030 mill. kroner.

7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmmontert sikte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet skal anskaffe nye kortholdsmissiler og et hjelmbasert siktesystem til F-16 kampfly. Våren 2003 ble det europeiske missilet IRIS-T valgt. Missilene skal benyttes med et avansert hjelmbasert siktesystem som inngår i prosjektet. Integrasjon og testing av IRIS-T er gjennomført, og våpenet inngår nå som en del av bestykningen på våre F-16 kampfly. Leveransene vil etter planen fortsette i 2011. Prosjektet er planlagt avsluttet innen 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 539 mill. kroner.

7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkingsfly

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Innst. S. nr. 226 (2005–2006) til St.prp. nr. 72 (2005–2006), og endret ved behandlingen av Innst. S. nr. 121 (2006–2007) til St.prp. nr. 37 (2006–2007). Prosjektet omfatter utskifting av vinger og horisontale haleflater på de seks maritime overvåkingsflyene av typen P-3C/N. Kontrakt ble inngått i 2007, og utskifting av vinger og haleflater på det første flyet ble igangsatt i 2009. Det er beregnet at siste fly er ferdig oppdatert primo 2014.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 991 mill. kroner.

7512 F-16 elektronisk krigføringsmateriell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1997–1998) til St.prp. nr. 1 (1997–1998), og omfatter elektronisk krigføringsmateriell (EK) til alle F-16 kampfly med nødvendige støtte- og kontrollsystemer. Leveranser av jammepod og opphengsmekanismer ble sluttført i 2005, mens styringssystemet er under levering. Prosjektet planlegges avsluttet i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 974 mill. kroner.

7611 NASAMS II

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1999–2000) til St.prp. nr. 1 (1999–2000), og omfatter en systemteknisk oppgradering av NASAMS. Prosjektet gjennomgikk senere en fornyet vurdering av omfang og kostnader, for å bli bedre tilpasset struktur og materiell som blir brukt av våre allierte. Det reviderte prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002) til St.prp. nr. 55 (2001–2002). Nødvendige kontrakter er inngått. Både levering og kostnader er iht. plan, og materialet er overført til bruker. Prosjektet planlegges avsluttet i 2011.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 142 mill. kroner.

7660 Enhetshelikopter til Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001) til St.prp. nr. 1 (2000–2001). Prosjektet omfatter levering av 14 NH-90-helikoptre til Kystvakten og Fridtjof Nansen-klasse fregatter. Kontrakt ble inngått med franske *NATO Helicopter Industries* (NHI) gjennom et felles nordisk anskaffelsesprogram – *Nordic Standard Helicopter Programme* (NSHP). Helikoptrene skulle opprinnelig vært levert i perioden 2005–2008, men er blitt vesentlig forsinket. Forsinkelsen er i hovedsak leverandørbetinget og skyldes forsinkelse i utvikling og sertifisering av helikopteret i det europeiske NH-90-programmet. Regjeringen informerte i forrige budsjettproposisjon om at Forsvaret vil ta imot fire helikoptre i en såkalt *Initial Operational Capability* (IOC)-versjon fra høsten 2010, med opsjon på ytterligere to. Opsjonen er nå innløst, og det planlegges levert seks helikoptre i IOC-versjonen innen utgangen av 2011. Det første helikopteret vil kunne bli levert før årsskiftet 2010/2011. De helikoptrene (IOC) som nå leveres, oppfyller ikke alle kontraktuelle krav, men tilfredsstillende oppstart av initiell operativ og teknisk evaluering, samtidig som Forsvaret starter trening av mannskaper på helikoptrene og på de aktuelle fartøyene. Operativ test og evaluering vil pågå i ca. to år og gjennomføres på Bardufoss. Det første helikopteret i endelig versjon er planlagt levert i 2012.

Forsvaret er nå i forhandlinger med leverandøren, NHI, om kompensasjon for forsinket levering.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 6 274 mill. kroner.

7806 Nye transportfly – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007) til St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av fire nye transportfly av typen C-130J. Forsvaret har inngått avtale med amerikanske myndigheter om en såkalt *Foreign Military Sales*-anskaffelse. Det er etablert en avtale om industrielt samarbeid (gjenkjøpsavtale) med leverandøren, *Lockheed Martin Aeronautics*. Avtalen sikrer industrien i Norge verdiskapning tilsvarende anskaffelseskostnaden, og er allerede oppfylt. I tillegg sikrer avtalen gjenkjøp for alle tilleggsanskaffelser, oppgraderinger, vedlikehold mv. knyttet til transportflyflåten i en 20-årsperiode, såkalt livsløpsavtale. Første fly ble levert i november 2008, andre fly i juni 2009, og de to siste ble levert sommeren 2010. Prosjektets prisjusterte kostnadsramme er 3 993 mill. kroner.

8007 Sikker tilgang til romsegment (satellitt) for satellittkommunikasjon for Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 188 S (2009–2010) til Prop. 56 S (2009–2010) «Framskaffing av en kommunikasjonssatellitt til Forsvaret». Prosjektet omfatter fremskaffelse av en kommunikasjonssatellitt i et bilateralt materiellsamarbeid med Spania. Samarbeidet vil gi Forsvaret en kapasitet av en felleseid militær kommunikasjonssatellitt og full kontroll over den norske delen av satellitten. Prosjektet vil gi Forsvaret tilgang til sikker og robust bredbåndskommunikasjon over satellitt i hele satellittens levetid. Samarbeidspartene vil være Forsvaret og det spanske satellittselskapet *Hispasat*. Prosjektets prisjusterte kostnadsramme er 1 028 mill. kroner.

Prosjekter som avsluttes**2812 Økonomiprojektet i LOS-programmet i Forsvaret**

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 87 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 20 (2006–2007), med formål å gi Forsvaret en komplett elektronisk basert løsning for virksomhetsstyring, herunder full understøttelse for forsyningsstjeneste, inkl. horisontal samhandel, lagerhold og materiellregnskap. Prosjektets leveranser gir Forsvaret elektronisk understøttelse av et fullstendig intern- og eksternregnskapssystem iht. økonomiregelverket i staten, og legger grunnlaget for en mer effektiv vertikal styring og horisontal samhandel.

Prosjektets løsning ble i hovedsak implementert i juni 2008, og regnskapet for 2008 ble avlagt ved bruk av det nye elektroniske systemet benevnt FIF 2.0. Planen var å implementere de utestående delene av prosjektet i løpet av høsten 2008. Som det ble informert om i St.prp. nr. 70 (2008–2009) og Prop. 1 S (2009–2010) måtte imidlertid Forsvaret utsette disse leveransene til 2009 for å løse utfordringer knyttet til innfasingen av ny løsning. Aktuelle restleveranser er ferdigstilt og satt i drift, termineringsrapport er utarbeidet og prosjektet er avsluttet. FIF 2.0 ble av Forsvaret erklært driftsstabil i desember 2009.

Det har vært en stor utfordring for Forsvaret å innføre den nye elektroniske forvaltningsløsningen. Teknisk sett fungerer løsningen tilfredsstillende, men det er fremdeles behov for å kvalitets sikre data i systemet, øke kompetansen hos brukerne slik at systemet brukes iht. intensjonen, samt gjøre endringer i virksomhetsprosessene basert på de erfaringer man får gjennom driften. Disse forholdene ivaretas under systemets driftsfase. Erfaringer fra prosjektgjennomføringen har også gitt nyttig lærdom som vil brukes i gjennomføringen av fremtidige prosjekter. Dette gjelder f.eks. prosjektorganisering, incentivmekanismer i kontrakter, opplæring av personell og fokus på datakvalitet.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) var 575 mill. kroner, og rammen for gjennomføringskostnader (post 01) var, korrigert for prisjustering, 198 mill. kroner (2009-kroneverdi). Prosjektet ble gjennomført til en kostnad (post 45) på 533,6 mill. kroner (2009-kroneverdi). Gjennomføringskostnadene (post 01) ble 190,2 mill. kroner (2009-kroneverdi). Forsvarsdepartementet vil terminere prosjektet.

6026 Nye sjømålsmissiler (NSM) – utvikling

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1994–1995) til St.prp. nr. 1 (1994–1995). Prosjektet omfatter utvikling av et missilsystem for Fridtjof Nansen-klasse og Skjold-klasse fartøyer. Utviklingsfasen av NSM har vist at det er mulig å produsere et unikt fremtidsrettet missil til bruk mot overflatefartøyer. Etter innledende leverandørstyrte tester synes missilet å ha egenskaper som på noen områder er vesentlig bedre enn det som var krav satt. Utviklingsfasen er avsluttet, og enkelte restaktiviteter overføres til prosjekt 6027 Nye sjømålsmissiler – anskaffelse. Prosjektets kostnadsramme (post 45) var 2 144 mill. kroner (2010-kroneverdi). Prosjektet ble gjennomført til en kostnad på 2 121 mill. kroner

(2010-kroneverdi). Forsvarsdepartementet vil terminere prosjektet.

Forskning og utvikling

Ugiftene til de fleste av Forsvarsdepartementets forsknings- og utviklingsaktiviteter knyttet til utvikling av nye kapasiteter dekkes over materielinvesteringsskapitlet. En vesentlig del av forsknings- og utviklingsaktivitetene er direkte knyttet til gjennomføringen av materielle prosjekter. Aktivitetenes innretning og omfang følger derfor av de investeringsbeslutninger som treffes. Den øvrige forskning og utvikling styres i hovedsak direkte av Forsvarsdepartementet, i faglig dialog med kompetansemiljøer i de underliggende etater.

Fremtidige prosjekter

Modernisering av Hæren

Regjeringen informerte Stortinget i St.prp. nr. 1 (2007–2008), St.prp. nr. 1 (2008–2009) og St.prp. nr. 70 (2008–2009) om flere prosjekter for modernisering av Hæren.

I prosjektene *Middelstungt, enhetlig panserkjøretøy*, som omfatter ombygging av eksisterende CV-90 stormpanservogner og en begrenset nyan-skaffelse av samme type kjøretøy, og *Pansret stridsoppklaringsystem*, som omfatter en anskaffelse av oppklaringskjøretøy med ulike sensorer til manøverbataljonene i Hæren, står Forsvaret overfor en tilnærmet eneleverandørsituasjon. Ut fra hensynet til statens kommersielle interesser vil regjeringen først gjennomføre kontraktsforhandlinger, for deretter å legge frem et forslag til Stortinget om godkjenning av omfang og kostnadsramme etter at forhandlingene er avsluttet.

Kontraktsforhandlinger for prosjektene pågår, men har vært mer tidkrevende og komplisert enn forutsatt. Forsvarsdepartementet planlegger nå å legge prosjektene frem for Stortinget for godkjenning i 2011.

Saker til informasjon

Nye kampfly

Stortinget ga ved behandlingen av Innst. S. nr. 299 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 36 (2008–2009) «Nye kampfly til Forsvaret» den 8. juni 2009 sin tilslutning til at det skal innledes en forhandlingsprosess om kjøp av nye kampfly til Forsvaret av typen *Lightning II Joint Strike Fighter* (F-35) i tråd med ambisjonsnivået for kampflyvåpenet slik dette er

omtalt i langtidsproposisjonen for Forsvaret (St.prp. nr. 48 (2007–2008)).

Status i F-35-programmet

Norge undertegnet 31. januar 2007 produksjonsavtalen for F-35. Også de åtte andre partnerlandene som deltar i utviklingen av flyet, Australia, Canada, Danmark, Italia, Nederland, Storbritannia, Tyrkia og USA, har undertegnet denne avtalen. Avtalen legger grunnlaget for en fremtidig anskaffelse, drift og videreutvikling av F-35. I avtalen står det eksplisitt at et eventuelt kjøp av fly er gjenstand for en egen nasjonal beslutning, og deltakelsen i produksjonsavtalen er således ingen bindende avtale om kjøp. Flere av nasjonene vurderer nå tilpasninger i sine respektive nasjonale planer når det gjelder antall fly som planlegges anskaffet og tidspunktet for anskaffelsen, men partnerskapsforholdet er ikke endret. Forsvarsdepartementet følger og vurderer kontinuerlig utviklingen i de andre partnernasjonene, og hvilke eventuelle implikasjoner dette kan få for det norske programmet.

Det ble gjennom våren og sommeren 2010 besluttet endringer i det amerikanskledete flernasjonale F-35-programmet som også vil påvirke de norske planene for kampflyanskaffelsen. For å redusere risikoen for ytterligere forsinkelser og kostnadsøkninger, ble det fra den amerikanske administrasjonen våren 2010 startet en omlegging av F-35-programmet. Omleggingen innebærer en sterkere vektlegging av testing før full produksjon igangsettes, og medfører at utviklingsfasen forlenges med 19 måneder. De avsluttende testene før full produksjon igangsettes forskyves da tilsvarende, og planlegges å være avsluttet i 2016. Videre legger de justerte planene opp til at 122 fly av i alt 483 fly planlagt anskaffet til det amerikanske Forsvaret i perioden 2011–2015 forskyves til senere år. Den planlagte amerikanske anskaffelsen av totalt 2443 fly opprettholdes. Ytterligere risikoreduerende tiltak er anskaffelse av et ekstra testfly av hangarskipsversjonen, økt fokus på flyets programvare og en ekstra lavrateproduksjonsserie (den niende), før fullproduksjonen skal starte opp i 2016. Alle direkte kostnader knyttet til disse endringene i programmet blir dekket av amerikanske myndigheter.

Hensikten med den amerikanske omleggingen og påfølgende resertifisering av programmet opp mot Kongressen i juni i år var å få F-35-programmet opp på et solid, realistisk fundament for

den gjenværende utviklingen, som basis for produksjon og fremtidig vedlikehold. Det er fra den amerikanske administrasjonen nå fokusert enda mer på risikohåndtering, kostnadskontroll, bemanning av kritiske posisjoner, testplaner samt en enda tettere oppfølging av hovedleverandøren *Lockheed Martin*. I resertifiseringsprosessen av programmet mot Kongressen konkluderte amerikanske myndigheter med at en videreføring av F-35-programmet er helt essensielt for den nasjonale sikkerheten, og at det ikke finnes noen alternativer til F-35 som skaffer til veie tilsvarende akseptabel kapasitet som møter de operative kravene til en lavere kostnad.

Den forlengede utviklingsfasen planlegges nå ferdigstilt våren 2016, og skulle det oppstå ytterligere forsinkelser vil det være en risiko for at fly som blir levert i 2016 vil kunne ha noe manglende operativ kapasitet og/eller at denne kapasiteten ikke er ferdig uttestet. I tillegg er det en risiko for at den forlengede utviklingsfasen kan medføre en noe høyere enhetskostnad for fly levert tidlig i perioden 2016–2020, enn fly levert senere i samme periode.

I St.prp. nr. 36 (2008–2009) ble det blant annet redegjort for anbefalt utfasingsperiode for dagens F-16 fly. Det ble her lagt til grunn at optimal utfasingsperiode av F-16 er mellom 2016–2020, noe som fortsatt er gjeldende. Sett i sammenheng med restruktureringen og de mulige konsekvensene som er skissert over, vurderes det som mest hensiktsmessig å anskaffe et begrenset antall treningsfly i 2016, mens start på hovedleveransen av norske F-35 fly planlegges justert fra 2016 til 2018. Dette for å redusere usikkerheten knyttet til vår egen anskaffelse i lys av restruktureringen av utviklingsfasen av det flernasjonale F-35-programmet som redegjort for over. Ved å anskaffe et begrenset antall treningsfly i 2016 kan vi starte nødvendig utdanning og opplæring av personell.

Regjeringen tar derfor sikte på, innen utgangen av 2011, å innhente fullmakt fra Stortinget for å anskaffe inntil fire treningsfly med leveranse fra 2016. Eventuelle ytterligere endringer i det amerikanskledete flernasjonale F-35-programmet med konsekvenser for den norske anskaffelsen vil kunne påvirke tidspunkt for fremleggelse for Stortinget. Regjeringen tar videre sikte på å legge frem helheten i anskaffelsesprogrammet, herunder antall fly, lokalisering av flyene, industriutviklingsprosjekter, plan for inndekning av utgifter og fullmakt for kontraktsforhandlinger, for Stortinget i vårsesjonen 2012.

Industrielle muligheter

Regjeringen legger stor vekt på etableringen av industrisamarbeidet i tilknytning til anskaffelsen av nye kampfly og viderefører aktivitetene for å sikre oppdrag til norsk industri. Dette arbeidet bygger på den helhetlige strategien som ble omtalt i St.meld. nr. 38 (2006–2007) for å realisere næringspolitiske målsetninger i forbindelse med Forsvarets anskaffelser. Regjeringens målsetting om å sikre en nasjonal verdiskapning som er i samme størrelsesorden som anskaffelseskostnadene ble også bekreftet gjennom Stortingets behandling av Innst. S. nr. 299 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 36 (2008–2009).

Regjeringen har i nært samarbeid med norsk industri arbeidet aktivt overfor amerikanske myndigheter og industri for å få etablert et langsiktig industrisamarbeid. Det er hittil inngått kontrakter på 350 mill. US dollar. Kontraktverdien overstiger klart Norges finansielle bidrag på 125 mill. US dollar til utviklingsfasen av F-35-programmet. *Lockheed Martin* og de to motorleverandørene har presentert et samlet potensial for norsk industri på om lag 6 mrd. US dollar. En betydelig del av potentialet er knyttet til komposittproduksjon. For å bidra til etableringen av den nye komposittfabrikken på Kongsberg for deleproduksjon til F-35 er det gitt tilsagn til en statlig garanti, jf. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 142 (2007–2008) til St.prp. nr. 27 (2007–2008). *Kongsberg Defence and Aerospace AS* og Nærings- og handelsdepartementet har nå ferdigforhandlet garantiavtalen, jf. Prop. 1 S (2010–2011) for Nærings- og handelsdepartementet.

Ettersom Norge foretok et tidlig valg av F-35 har det vært mulig å få på plass gode og langsiktige industrielle relasjoner med amerikansk industri. Flere bedrifter har fått oppdrag om sentrale leveranser til produksjonen av selve flyet og flymotoren hvor det stilles særdeles høye krav til teknologi, kvalitet og pris. Disse leveransene omfatter både komposittmaterialer, elektronikk og mekaniske deler.

Produksjonen av flyet trappes nå raskt opp mot forventet full produksjon fra 2016. Det vil derfor være særdeles viktig at norsk industri i løpet av de neste to-tre årene får inngått tilstrekkelig med kontrakter som gjør at de er posisjonert for å konkurrere om de større og mer langsiktige kontraktene. Hvis bedriftene ikke lykkes nå, vil det neppe være mulig å komme inn med større leveranser til programmet på et senere tidspunkt. Mulighetene knyttet til den industrielle satsingen

henger også nært sammen med den videre fremdriften i det norske kampflyprogrammet.

Kostnader

I 2011 vil de samlede norske kostnadene for deltakelsen i produksjonsavtalen for F-35 beløpe seg til i underkant av 29 mill. US dollar. I tillegg vil det påløpe kostnader knyttet til den daglige driften av programmet, iverksetting av nødvendige studier knyttet til operative og logistikkmessige spørsmål, og til videre arbeid med integrasjon av bremse-skjerm på F-35. Disse kostnadene ligger i størrelsesorden 260 mill. kroner. Kostnadene og de aktivitetene som her omtales er alle inkludert i det underlaget (levetidskostnadene) som regjeringen og Stortinget har basert sine beslutninger på.

Lokalisering

Det er ikke konkludert når det gjelder lokaliseringen av de nye kampflyene. Alternativene Bodø, Ørland og Evenes samt kombinasjoner av disse, utredes fortsatt. Våren 2010 ble der gjennomført høring om saken. Høringen har gitt mange meget gode og relevante høringsinnspill. Samtidig gjenstår det fortsatt forhold knyttet til lokaliseringen der nødvendig utredning og analyser ikke er sluttført. Dette gjelder særlig knyttet til støy og miljøhensyn samt kostnadsanalyser. Sammen med kompletterende utredningsarbeid vil resultatene fra høringen inngå i grunnlaget for en endelig behandling av lokaliseringssaken.

For å ha tilstrekkelig tid til å gjennomføre de nødvendige utbedringer og byggearbeider innen de første flyene skulle leveres til Norge, var det med utgangspunkt i tidligere fremdriftsplan, nødvendig å ta stilling til lokalisering i løpet av 2010. De ovenfor skisserte planlagte endringene i innfasingen innebærer imidlertid at lokaliseringsbeslutning i 2010 ikke lenger vil være like kritisk. Den kan nå forskyves inntil to år, til 2012. En slik forskyvning vil legge til rette for ytterligere styrking av beslutningsgrunnlaget, samt å slutføre pågående analyser og vurderinger. Regjeringen legger nå opp til å legge frem anbefaling om lokaliseringsløsning, som en del av en mer helhetlig fremleggelse av kampflysaken i en ny langtidsplan for forsvarssektoren, våren 2012.

Post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel

Posten dekker utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. For autoriserte pro-

sjekter forskutteres utgifter på grunnlag av prognoser for forbruk. Utgiftene refunderes fra NATO og inntektsføres på kapittel 4760, post 48. Refusjon fra NATO på prosjekter som er prefinansiert over kapittel 1760, post 44, vil også bli inntektsført på kapittel 4760, post 48. Posten er reelt redusert

med 75 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2010. Reduksjonen skyldes i hovedsak at arbeidene knyttet til informasjonsinfrastruktur ved *Joint Warfare Centre* (JWC) nærmer seg ferdigstillelse.

Tabell 4.16 Fellesfinansierte prosjekter (postene 44, 48 og 01)

Sted	Prosjektnavn	Kostnads- ramme NATO finansiert (post 48)	Kostnads- ramme nasjonal andel (post 44)	Forventet utbetaling i 2011 (post 48)	Forventet utbetaling i 2011 (post 44)	Forventet utbetaling i 2011 (post 01)
Senja	Luftvarslingsradar Sindre II	409	152	9,3	0,8	0,1
Njunis	Luftvarslingsradar Sindre II	592	188	9,3	0,8	0,1
Honningsvåg	Luftvarslingsradar Sindre II	242	97	9,3		
Stavanger	<i>Joint Warfare Centre</i> (JWC)	704	174	40,5	10	
Sørreisa	ACCS til CRC (ARS)	245	158	38,5	21,9	
Hele landet	Øvrige prosjekter			27,1	18,2	1,8
Totalt				134,0	51,7	2,0

Sørreisa – etablering av nytt IKT-system for utøving av luftkommando og kontroll ved CRC Sørreisa

NATO-prosjektet for å etablere et *Air Control Centre – Recognized Air Picture Centre – Sensor Fusion Post* (ARS) på Sørreisa går inn i siste fase med anskaffelse av nytt kommando- og kontrollsystem. De bygningstekniske arbeidene er tidligere fullført. NATO-prosjektet skal erstatte *NATO Air Defence Ground Environment System* (NADGE) gjennom etablering av et moderne IKT-system kalt *Air Command and Control System* (ACCS). Prosjektet har tidligere vært omtalt i St.prp. nr. 1 (2004–2005). Kontrakten for IKT-leveransen ble signert sommeren 2009 og utløser økonomiske forpliktelser for deltakernasjonene frem til 2016. Leveransen til ARS Sørreisa vil tidligst starte i 2011–2012.

Stavanger – etablering av Joint Warfare Centre (JWC)

Våren 2006 ble første trinn i byggearbeidene for det permanente nybygget til JWC godkjent av NATO. Grunnarbeidene startet sommeren 2006,

og hele bygget (13 000 kvm) ble ferdig i mai 2009. Inkludert grunnleggende IKT-systemer, der Norge er prosjektansvarlig, forventes bygget å være klart til drift i 2011. Prosjektet er høyt prioritert av NATO, og alliansen stiller derfor store forventninger til fremdriften. Hele prosjektet er kostnadsberegnet til 815 mill. kroner. Av dette beløpet er den nasjonalfinansierte andelen (post 44) 170 mill. kroner. Disse utgiftene skal i hovedsak dekke merverdiavgift til Norge.

Post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Norges utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet er blitt gradvis redusert frem til 2009 som følge av en økning i antall medlemsland og at den totale budsjetttrammen har vært tilnærmet uendret de siste år. Den finansielle situasjonen i NATO, der rammen for 2011 forventes økt vesentlig, medfører imidlertid at posten økes med 7 mill. kroner for 2011.

Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	1 807		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 936		
18	Refusjon av sykepenger	2 219		
45	Store nyanskaffelser	85 691		
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter	188 136	209 000	134 000
	Sum kap. 4760	280 789	209 000	134 000

Post 48 Fellesfinansiert bygg- og anleggsinntekter

Posten er redusert med 75 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2010. Posten gjelder refusjoner fra NATO ifm. NATOs investeringspro-

gram for sikkerhet i Norge. Inntektene blir justert hvert år ift. fremdrift og forbruk i autoriserte prosjekter i Norge. Inntektene på post 48 er i hovedsak knyttet til refusjon av utgifter til arbeidene med nytt bygg til *Joint Warfare Centre* (JWC).

Kap. 1790 Kystvakten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	873 711	945 090	977 565
	Sum kap. 1790	873 711	945 090	977 565

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 32,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Som et ledd i nordområdesatsingen og vektleggingen av evne til suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse, er bevilningene til Kystvakten økt gjennom flere år. Fartøystrukturen er modernisert, og Kystvakten vil i 2011 disponere 14 moderne fartøyer. For å sikre utnyttelse av de nye fartøylene i ytre kystvakt, og ivareta regjeringens nordområdesatsing, vil ett

lavere prioritert fartøy i den indre kystvakten i Sør-Norge ikke patruljere neste år.

Kystvaktens kapasitet er forbedret som følge av moderniseringen, bl.a. ved at de nye fartøylene løser hele spennet av Kystvaktens oppgaver. Ivaretakelsen av disse oppgavene må også ses i sammenheng med Forsvarets øvrige kapasiteter som overvåking og etterretning, maritim luftovervåking og andre fartøyer.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.17 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	32,5
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-25,3
Endringer justert for kompensasjoner	7,2
Avvikling av overordnet horisontal samhandel, og overføringer ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	2,0
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonssvern orlogsstasjon	-0,9
Reell endring av posten	8,3
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	5,9
Redusert merverdiavgift Kystvakten	33,0
Faktisk endring av posten	47,2

Ut over den reelle budsjettmessige økningen av kapitlet på 8,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010 kommer effekten av bl.a. interneffektivisering i tråd med langtidsplanen, innsparinger på reise- og kursvirksomheten og endringer i merverdiavgiftskostnadene, slik at den faktiske styrkingen av kapitlet vil være 47,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Overordnede oppgaver

Kystvaktens hovedfunksjon er suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. I tråd med regjeringens nordområdesatsing prioriteres Kystvaktens aktivitet til de nordlige havområdene. Gjennom flere år er bevilgningene til Kystvakten vesentlig styrket, både til økt drift og for å kunne gjennomføre en betydelig modernisering av strukturen. Satsingen videreføres i 2011, samtidig som det forventes resultater av moderniseringen i form av økt tilstedeværelse og ivaretagelse av Kystvaktens primæroppgaver, spesielt i nordområdene.

For fiskeriene innebærer Kystvaktens bidrag til ressursforvaltningen kontroll gjennom effektiv overvåking, relevant tilstedeværelse og jevnlig inspeksjoner i områder der det foregår fangst og fiske. «Nasjonal strategisk risikovurdering», utarbeidet av Fiskeridirektøren, gir rammer for og prioritering av innsats og ressurskontroll tilknyttet fiskeriene. Disse kommer også til anvendelse for Kystvakten, som prioriterer tiltak mot overfiske i Barentshavet, dumping av fisk, uregistrerte landinger og problemer tilknyttet bi-fangst. I tillegg yter Kystvakten viktige bidrag til redningsbered-

skap, sjøsikkerhet, oljevernberedskap og til andre sivile oppgaver.

Organisasjon og styrkestruktur

Kystvaktens moderniserte struktur videreføres i 2011. For å sikre utnyttelse av de nye fartøyene i ytre kystvakt, og ivareta regjeringens nordområdesatsing, vil ett lavere prioritert fartøy i den indre kystvakten i Sør-Norge ikke patruljere i 2011. Kystvakten vil i 2011 ha en struktur på 14 fartøyer. Ytterligere ett havgående fartøy planlegges fremskaffet for å nå målsettingen om en struktur på 15 fartøyer. Fire av de ni havgående fartøyene er helikopterbærende og har derfor potensial for et betydelig dekningsområde. Potensialet vil først kunne utnyttes fullt ut når de nye NH-90 maritime helikoptrene er innfaset og operative. Fartøy som opererer i kystnære farvann, er utstyrt med mindre, hurtiggående patruljefartøy som kan operere ut fra moderfartøy for å øke fleksibilitet og rekkevidde, samt redusere reaksjonstid når hendelser inntreffer.

Fornyelsen av kystvaktfartøyene gir multi-rolle-fartøyer som samlet og hver for seg har betydelig bedre egenskaper og kapasiteter enn fartøyene som erstattes, særlig økt overvåkingskapasitet og mobilitet, noe som vil forsterkes ytterligere ved innføring av NH-90 på de helikopterbærende fartøyene. Denne moderniseringen anses nødvendig for at Forsvarets og Kystvaktens primære oppgaver innenfor suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse i havområdene under norsk jurisdiksjon skal kunne ivaretas.

Kystvakten vil fortsatt bidra til den nasjonale beredskapen gjennom deltakelse i kystberedskap og aksjonsledelse (KYBAL).

Flytting av sjefen for Kystvakten omtales i del III, 5. Informasjonssaker.

Personell, utdanning og kompetanse

Sjøforsvarets utdanningssystem ivaretar også Kystvaktens personellbehov. Det foregår utveksling av personell mellom Kystvakten og andre deler av Sjøforsvaret, slik at Kystvakten innenfor utdanning, trening og øving må ses i sammenheng med kapittel 1732 Sjøforsvaret. Utdanning,

trening og øving i Kystvakten vil også i 2011 fokusere på å videreutvikle kompetansen med tanke på å håndheve norsk jurisdiksjon og løse Kystvaktens oppgaver. Kystvaktens kompetanse er også etterspurt når det gjelder engasjement utenfor landets grenser.

Kystvakten gjennomfører jevnlig øvelser for å opprettholde en tilfredsstillende kompetanse i løsning av oppdrag i fredstid, og for beredskap for kriser og krig nasjonalt og i utlandet. Derfor deltar og bidrar Kystvakten også i fellesoperative øvelser og annen trening med enheter i og utenfor Forsvaret for øvrig.

Kap. 4790 Kystvakten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	3 459	393	400
16	Refusjon av foreldrepenger	1 477		
17	Refusjon lærlinger	2 433		
18	Refusjon av sykepenger	2 069		
	Sum kap. 4790	9 438	393	400

Post 01 Driftsinntekter

Posten er reelt videreført ift. saldert budsjett 2010.

Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	42 642	478 322	491 502
	Sum kap. 1791	42 642	478 322	491 502

Post 01 Driftsutgifter

Posten er, for Forsvarets andel av budsjettet for Redningshelikoptertjenesten, reelt videreført på samme nivå ift. saldert budsjett for 2010. Kostnader til drift av Redningshelikoptertjenesten fordeles etter en fastlagt fordelingsnøkkel mellom Jus- og politidepartementet (JD) og Forsvarsdepar-

tementet, og er formalisert i en driftsavtale mellom de to departementene. Dette innebærer for 2011 at JD dekker i overkant av 90 pst. av de budsjetterte utgiftene til operativ og teknisk drift, mens Forsvaret dekker resterende drift, i tillegg til utgiftene knyttet til utdanning av personellet. Forsvaret har driftsansvaret for eiendom, bygg og anlegg.

Oppdrag og organisering

Luftforsvaret utdanner, trener og bemanner nødvendige besetninger for å sikre en tilfredsstillende redningshelikoptertjeneste. Tolv *Sea King*-helikoptre er organisert i 330 skvadron og støtter redningstjenesten på permanent basis. Hovedoppgaven for 330 skvadron i fredstid er å utføre søke- og redningsoppdrag så hurtig og sikkert som mulig.

I tillegg til ivaretagelse av redningstjeneste skal helikoptrene også i 2011 inngå i statens luftambulansetjeneste og kunne yte transportstøtte ifm. krisehåndtering i norske områder.

Faglig og budsjettmessig ansvar for tjenesten tilligger JD, som setter krav til beredskap og tilgjengelighet. JD fastlegger, sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, rammene for bruk av 330 skvadron til luftambulansetjenester.

Søke- og redningsoppdrag innenfor norsk myndighetsområde utføres etter oppdrag fra hovedredningssentralene. Det samme gjelder for luftambulansoppdrag. Militære oppdrag utføres etter oppdrag fra Forsvarets operative hovedkvarter og koordineres ved behov med hovedredningssentralene eller JD.

Tilstedevakt

Det er tilstedevakt på redningshelikopterbasene Banak, Bodø, Ørland, Sola og Rygge, samt ved detasjementet i Florø. Tilstedevakt betyr at mannskap og lege er til stede døgnet rundt ved basene, og således økes redningsberedskapen vesentlig. Forsvaret har på vegne av JD etablert og påtatt seg driftsansvaret for tilstedevakten, mens kostnadene i sin helhet dekkes over JDs budsjett.

Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter		434 997	449 001
16	Refusjon av foreldrepenger	101		
18	Refusjon av sykepenger	11		
	Sum kap. 4791	112	434 997	449 001

Post 01 Driftsinntekter

Forsvarets inntekter på kapitlet vil balanseres mot de utgifter som belastes Justis- og politidepartementet.

Kap. 1792 Norske styrker i utlandet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	1 573 316	1 277 049	1 187 463
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	60 105		
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	23 574		
	Sum kap. 1792	1 656 995	1 277 049	1 187 463

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 89,6 mill. kroner.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.18 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	-89,6
Lønns- og priskompensasjon	-27,3
Endringer justert for kompensasjoner	-116,9
Trening forut for operasjoner i utlandet	-33,8
Reell endring av posten	-150,7
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	3,0
Avvikling EU-operasjon utenfor Somalia (<i>Atalanta</i>)	25,0
Hjemtrekking av feltsykehus i Tsjad (MINURCAT)	200,0
Faktisk endring av posten	77,3

Ut over den reelle budsjettmessige reduksjonen av kapitlet på 150,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010, kommer effekten av interneffektivisering, avvikling av bidraget utenfor Somalia (*Atalanta*) og hjemtrekking av feltsykehuset i Tsjad (MINURCAT), slik at den faktiske endringen av kapitlet er en styrking på 77,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Overordnete målsettinger

Deltakelse med militære bidrag i flernasjonale operasjoner i utlandet er et sentralt element i vår sikkerhets- og forsvarspolitik og tjener flere målsettinger. For det første demonstrerer det vår vilje til å ta medansvar for å sikre stabilitet og sikkerhet i konfliktrammede områder. Videre tjener det vår egen sikkerhet ved å hindre at konflikter sprer seg og evt. utvikler seg til trusler i våre nærområder. Dette bidrar dessuten til at vi støtter opp om FN, opprettholder et godt samarbeid med sentrale NATO-allierte og andre nærstående land, og styrker viktige internasjonale institusjoner. Dette styrker også Norges sikkerhet. Slik deltakelse vil videre bidra til å utvikle Forsvarets operative evne, herunder evne til militært samvirke med allierte og andre samarbeidspartnere. Styrkeproduksjon til flernasjonal krisehåndtering og bidrag til NATO er utfordrende. Særlig logistikk, sambandsstøtte og sanitet er nødvendige, men sårbare kapasiteter. Det vil også i 2011 være fokus på å tilpasse vilkårene for personell i operasjoner i utlandet, slik at tjenesten er attraktiv og innebæ-

rer minst mulig belastning for personellet og deres familier. Dette innebærer i større grad å fordele rekrutteringen til utenlandsoperasjoner på alle forsvarsgrener og fellesinstitusjoner, i den hensikt å redusere den høye belastningen på Hæren.

Afghanistan

Hovedtyngden av Norges militære innsats i Afghanistan er i Faryab-provinsen, hvor Norge har hatt lederansvaret for *International Security Assistance Force (ISAF)* sitt stabiliseringslag (*Provincial Reconstruction Team – PRT*) i Meymaneh siden høsten 2005. PRT Meymaneh består i dag hovedsakelig av norsk (ca. 300) og latvisk (ca. 120) militært personell. Den norske militære kontingentledelsen, samt hoveddelen av støtteelementet for de norske styrkene, er lokalisert i Mazar-e Sharif. Deler av det norske støtteelementet ligger i Kabul. Norge stiller også med offiserer til det regionale ISAF-hovedkvarteret i Mazar-e Sharif (*ISAF Regional Command North*), samt med offiserer til de tre ISAF-hovedkvarterene i Kabul.

Norge har siden våren 2006 bidratt med personell til et flernasjonalt treningslag (*Operational Mentor and Liaison Team – OMLT*) på korps- og brigadenivå for å støtte treningen av den afghanske hærledelsen i Nord-Afghanistan. Norge har også bidratt med et treningslag til støtte for en afghansk infanteribataljon i Faryab siden begynnelsen av 2009. Denne enheten har hittil operert ho-

vedsakelig i Ghowrmach-distriktet, hvor sikkerhetssituasjonen er spesielt utfordrende. Et norsk militært treningslag for afghanske politistyrker (*Police Operational Mentor and Liaison Team – POMLT*) har operert i Faryab siden sommeren 2010. Norge stiller også personell til ulike fagskoler for den afghanske hæren.

Helikoptre for medisinsk evakuering er fortsatt helt avgjørende for sikkerheten til norske styrker, samt afghanske og andre allierte styrker som opererer i det samme området som Norge. Regjeringen planlegger derfor å videreføre det norske helikopterbidraget (*Norwegian Aeromedical Detachment – NAD*) i 2011.

Norge er en stor bidragsyter til støttefondet for den afghanske hæren (*ANA Trust Fund*). Det tas sikte på at Norge i perioden 2011–2013 vil bidra med totalt 40 mill. US dollar (omlag 260 mill. kroner) til fondet.

Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan er i løpet av 2010 blitt stadig mer utfordrende, og vi har sett en økning i opprørsaktivitet også i Nord-Afghanistan. Den økte aktiviteten er delvis et resultat av at afghanske sikkerhetsstyrker og ISAF har økt sin tilstedeværelse og virksomhet i områder hvor opprørerne tidligere ikke har vært utfordret.

En gradvis overføringen av sikkerhetsansvaret til afghanske myndigheter vil være en sentral del av ISAFs innsats i tiden fremover. Som beskrevet i regjeringens Faryab-strategi (utgitt juni 2009), vil regjeringen aktivt legge til rette for en gradvis overføring av ansvaret for sikkerheten i Faryab provins til afghanske sikkerhetsstyrker så snart situasjonen tillater det. Det er aktuelt å starte denne prosessen allerede i 2011. I tråd med ISAFs strategi og NATOs prioriterte styrkebehov vil Norge fokusere den militære innsatsen mot kapasitetsbygging av de afghanske sikkerhetsstyrkene slik at overføring av ansvar kan finne sted. Det langsiktige målet er å vri dagens innsats på partnering og mentorering over på mer institusjonell opplæring av det afghanske forsvaret.

Norsk militær innsats i Afghanistan vil videreføres på omtrent samme nivå i 2011 som i 2010. Det vil samtidig være viktig at Norge har tilstrekkelig fleksibilitet til å tilpasse den militære innsatsen i takt med det pågående arbeidet for å overføre sikkerhetsansvaret til afghanske sikkerhetsstyrker. Norsk militær innsats må også tilpasses den øvrige allierte innsatsen i området. I løpet av 2010 er det gjennomført en betydelig oppbygging av afghanske og amerikanske styrker i Faryab. Hovedkvarteret til en afghansk brigade er flyttet fra Mazar-e Sharif til Meymaneh, og det forventes at denne brigaden i stor grad vil operere i Faryab i

tiden fremover. I tillegg er nå en amerikansk hær bataljon, som hovedsakelig driver trening og opplæring av afghansk politi, samt et antall amerikanske helikoptre for transport og medisinsk evakuering, stasjonert i Faryab. Det vil i tiden fremover pågå en prosess for å avklare hvordan det norske militære bidraget bør tilpasses for å bidra til en mest mulig effektiv samlet alliert innsats i Nord-Afghanistan.

Balkan

Norge har bidratt med betydelige styrkebidrag til NATOs operasjoner på Balkan. I løpet av de senere år er bidragene kraftig redusert i takt med nedtrappingen av NATOs nærvær i regionen. *Kosovo Force* (KFOR) er NATOs eneste operasjon på Balkan. NATOs påbegynte reduksjon av KFOR forventes å fortsette i 2011. Norge bidrar med et mindre antall stabsoffiserer til operasjonen. Dette bidraget videreføres, men vil gradvis trappes ned i takt med reduksjonen av styrken. Regjeringen vil vurdere ytterligere økonomiske bidrag til NATOs støttefond for oppbyggingen av *Kosovo Security Force* (KSF). Norge vil også videreføre et antall stabsoffiserer ved NATOs hovedkvarter i Sarajevo, Bosnia Hercegovina.

Afrika og FN

Regjeringen har i løpet av de siste årene styrket Norges deltakelse i FN-ledete fredsoperasjoner. I 2011 vil Norge videreføre deltakelse i FN-operasjonen *United Nations Mission in Sudan* (UNMIS) i Sør-Sudan med et antall stabsoffiserer og militærobservatører. UNMIS vil i tiden fremover få en meget viktig oppgave med å overvåke partenes etterlevelse av fredsavtalen frem mot folkeavstemning i 2011 om Sør-Sudans fremtidige status. Norge vil også videreføre mindre bidrag til *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO), *United Nations Mission in Kosovo* (UNMIK), *United Nations Mission in DR Congo* (MONUC) og *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA), på tilsvarende nivå som i 2010. Forsvarsdepartementet vurderer også muligheten for å kunne stille ytterligere styrkebidrag til FN-ledete operasjoner.

Deltakelse i flernasjonale stående beredskapsstyrker

Forberedelser, trening og øvelser forut for deltakelse i flernasjonale beredskapsstyrker (*NATO Response Force – NRF* og *Nordic Battle Group –*

NBG) dekkes innenfor forsvarsgrenenes driftskapitler. Innsetting av norske styrker vil alltid forutsette en politisk behandling. Det vil i den forbindelse også tas stilling til finansiering.

NATOs hurtigreaksjonsstyrke (NRF)

NATO har startet implementeringen av det nye konseptet for NRF som ble vedtatt av forsvarsmi-
nisterne i 2009. Det nye konseptet skal forbedre NRFs evne til hurtig innsetting av forhåndsut-
pekte NATO-styrker ved oppdukkende kriser. NRF skal også i større grad enn tidligere bidra til å ivareta og uttrykke solidaritet ift. NATOs kjerne-
oppgaver gjennom økt synlighet og tilstedevæ-
relse i medlemslandene. NRF-strukturen består nå av tre deler:

- Operasjonell kommando og kontrollelement med utgangspunkt i et felles permanent hovedkvarter (*Joint Force Commanders*), f.eks. fra det regionale hovedkvarteret i Brunssum (Nederland),
- Hurtig utrykningsstyrke (*Immediate Response Force – IRF*) bestående av et forhåndsutpekt taktisk kommando og kontrollelement samt

utvalgte styrker. Denne styrken er på totalt ca. 12 000 soldater,

- Styrkebrønn for nominerte utrykningsstyrker (*Response Forces Pool – RFP*). Denne styrkebrønnen er ikke tallfestet og vil ha en lavere beredskap og treningsstandard enn den hurtige utrykningsstyrken.

I 2011 vil Norge delta i NRF med et Ro-Ro (*Roll on-Roll off*) transportskip for hele året, samt et mineryddingsfartøy andre halvår.

Nordisk innsatsstyrke i EU

EU har opprettet et antall innsatsstyrker for militær krisehåndtering. EUs innsatsstyrkekonsept er utarbeidet i nært samarbeid med FN, og EU tar sikte på å benytte styrkene til aktivt å støtte opp under FNs krisehåndteringsevne. Innsatsstyrkene ble erklært fullt operative fra 1. januar 2007, med to innsatsstyrker på beredskap til enhver tid. Norge skal delta i den svensk ledete *Nordic Battle Group* (NBG) første halvår 2011. Bidraget vil være på 150 soldater, hovedsaklig knyttet til ulike støt-tefunksjoner.

Kap. 4792 Norske styrker i utlandet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	91 794	10 177	10 368
16	Refusjon av foreldrepenger	17		
18	Refusjon av sykepenges	649		
	Sum kap. 4792	92 460	10 177	10 368

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt ift. saldert budsjett 2010.

Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgode formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	328 626	274 023	239 877
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	1 500	1 564	1 647
72	Overføringer til andre	1 614	1 766	2 055
	Sum kap. 1795	331 740	277 353	243 579

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon, herunder Forsvarets musikk, Forsvarets museer og Forsvarets kommandantskap. Forsvarets musikk styrkes med 1 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010 når det tas hensyn til at *Norsk*

Military Tattoo gjennomføres annet hvert år, og ikke i 2011. De seremonielle aktivitetene internt i forsvarssektoren prioriteres og det er satt av midler i 2011 til planlegging av *Norsk Military Tattoo 2012*.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2010:

Tabell 4.19 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	-34,1
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-6,9
Endringer justert for kompensasjoner	-41,0
Overføring av midler til brukerne av regionale støttefunksjoner ved Haakonvern orlogsstasjon	-0,1
Overføring av budsjettansvar for Forsvarets veteransenter på Bæreia til kap. 1725	6,0
Overføring av budsjettansvar for nasjonale festningsverk til kap. 1710	31,0
Reell endring av posten	-4,1
Effekt av interneffektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og andre forhold	1,6
Faktisk endring av posten	-2,5

Posten reduseres nominelt med 34,1 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010. Endringen skyldes hovedsakelig overføring av nasjonale festningsverk og Forsvarets veteransenter på Bæreia til andre budsjettkapitler. Ut over den reelle budsjettmessige reduksjonen av kapitlet på 4,1 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010 kommer effekter av interneffektivisering i tråd med langtidsplanen og andre forhold på 1,6 mill. kroner, slik at den faktiske reduksjonen av kapitlet vil være ca. 2,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2010.

Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon

Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT) skal koordinere og styrke kulturvirksomheten under forsvarssjefen og er et av forsvarssjefens virkemidler for å ivareta, utvikle og synliggjøre det moderne Forsvaret og den militære profesjonsidentiteten. FAKT skal, gjennom kommandantskapene, museene og musikken, tilby et bredt spekter av tiltak og aktiviteter. FAKT overtok i 2010 ansvaret for tjenesteproduksjon til støtte for virksomheten på Akershus festning, der budsjetttildelingen er lagt til kapittel 1725. Som ledd i det helhetlige ansvaret som er tillagt sjef

FAKT for å koordinere og styre kulturvirksomheten, vil styret i Forsvarets bevarings- og museumsvirksomhet bli endret til et rådgivende organ for sjef FAKT og gis betegnelsen råd for Forsvarets bevarings- og museumsvirksomhet.

Forsvarets kommandantskap

De nasjonale festningsverkene er viktige minnesmerker og formidlere av forsvarshistorie og har en viktig militær symbolverdi. Det er et potensial for økt militær bruk av festningene, eksempelvis ved seremonier og offisielle markeringer. Dette skal videreføres i 2011 bl.a. gjennom å videreføre ordningen med et plasskommandantskap og en festningskommandant ved enkelte festninger. Gjennom samarbeid med Forsvarsbygg som har forvaltningsansvaret og det koordinerende ansvaret for de ulike kulturelle aktiviteter og næringsvirksomhet på festningene, skal festningskommandantene bidra til å holde festningene i militærhistorisk hevd. Hovedoppgaven er å være Forsvarets kontaktpunkt lokalt, og å profilere Forsvaret ved seremonier og offisielle markeringer.

Forsvarets musikk

Forsvarets musikk er en viktig tradisjonsbærer og representerer den historiske kulturarven som Forsvaret vil videreføre. Forsvarets musikk er også en viktig kulturbygger som gjennom sine opptredener, både i innland og utland, bidrar til å skape, vedlikeholde og utvikle kulturen i Forsvaret. Hovedoppgaven til Forsvarets musikk er å styrke samholdet innad og profilere Forsvaret utad, og anses gjennom sin opptreden som en sentral bidragsyter i byggingen av Forsvarets identitet. I 2011 fortsetter planleggingen av *Norsk Military Tattoo* i 2012 og grunnlovsjubileet 2014. Forsvarets musikk har ansvaret for alle musikkleveranser ifm. den seremonielle virksomheten for Forsvaret. I 2009 var aktivitetsnivået og forbruket høyere enn de tildelte midler ga rom for, og det var derfor nødvendig med en innsparring i 2010 for å ta igjen overforbruket fra foregående år. I 2011 videreføres satsingen på militærmusikken, med en prioritering av de seremonielle kapasitetene internt i sektoren.

Forsvarets museer

Forsvarets museumsvirksomhet har en sentral rolle i å synliggjøre Forsvarets betydning i samfunnet, og Forsvarets museer er samlet sett blant de fem mest besøkte museer i Norge. Det er behov for å modernisere museets militærhistoriske utstillings- og formidlingsvirksomhet. Det vil i 2011 fokuseres på en samtidsmessig forsvarsformidling gjennom ytterligere digitalisering og fortsatt samarbeid med sivile museer, for å gjøre museets samlinger mer tilgjengelig.

Post 60 Tilskudd til kommuner

Tilskuddet forvaltes av Kommunal- og regionaldepartementet, og bidrar til omstillingsprosjekter i tidligere typiske forsvarskommuner, men hvor Forsvaret nå har trappet ned eller nedlagt sin virksomhet. For 2011 videreføres tilskuddet til Porsanger kommune på 1,6 mill. kroner.

Post 72 Overføringer til andre

Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur

Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur gjennomfører en rekke kulturarrangementer på Akershus festning. Stiftelsen arbeider kontinuerlig med å utvikle nye program, bl.a. innenfor rammen av «den kulturelle skolesekken». Stiftelsen vil bidra i videreutviklingen av bruken av utearealer på Akershus festning for rekreasjon og opplevelse med innovativ kunst og kulturhistorie for barn, ungdom og voksne. Forsvarsdepartementets støtte til stiftelsen for 2011 er 1,8 mill. kroner.

Nordland Røde Kors Krigsmuseum

Som nasjonalt og internasjonalt opplærings- og dokumentasjonssenter utvikler og formidler Nordland Røde Kors Krigsmuseum i Narvik kunnskap om krigen 1940–1945, med særlig vekt på Nord-Norge. Forsvarsdepartementet viderefører støtten på 0,3 mill. kroner også for 2011.

Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgode formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsinntekter	12 683	2 369	2 413
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	75		
16	Refusjon av foreldrepenger	1 361		
17	Refusjon lærlinger	41		
18	Refusjon av sykepenger	1 346		
	Sum kap. 4795	15 506	2 369	2 413

Post 01 Driftsinntekter

Posten er reelt videreført på samme nivå som sal-
dert budsjett 2010.

Kap. 4799 Militære bøter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
86	Militære bøter	855	500	500
	Sum kap. 4799	855	500	500

Post 86 Militære bøter

Inntektene gjelder militære bøter.

Del III
Omtale av særlige tema

5 Informasjonssaker

5.1 Den videre utvikling av forsvarssektoren – Ny langtidsplan

Langtidsplaner vedtatt av Stortinget har i hele etterkrigstiden dannet basis for Forsvarets utvikling. Den siste langtidsplanen (St.prp. nr. 48 (2007–2008) – «Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier») ble vedtatt av Stortinget i 2008. Denne representerte på mange måter avslutningen på den dyptgripende forsvarsreformen som ble innledet med St.prp. nr. 45 (2000–2001) – «Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005». En grunnleggende omstilling til et moderne innsatsforsvar er nå gjennomført, og det er lagt et bærekraftig fundament som åpner for at den videre utviklingen kan foregå gjennom mer gradvise justeringer, fremfor hyppige og altomfattende reformer. Det vises også her til regjeringens redegjørelse om videreutvikling av langtidsplanleggingen jf. St.prp. nr. 48 (2007–2008) kapittel 10.6.

Regjeringen tar sikte på å legge frem en ny langtidsplan for forsvarssektoren for Stortinget våren 2012. Den vedtatte langtidsplanen har først og fremst fokus på perioden 2009–2012, men trekker også opp hovedlinjer, tiltak og mål som strekker seg ut over denne perioden. Det legges derfor opp til at den nye langtidsplanen for forsvarssektoren skal bygge videre på de hovedlinjer som det er bred enighet om på Stortinget, og i større grad enn i tidligere langtidsplaner fokusere på konkrete områder der det foreligger særlige utfordringer og behov.

De store og viktige strukturelle grepene i forsvarsstrukturen er etter regjeringens syn i stor grad gjennomført. Samtidig er det, etter ti år med omfattende reformer, viktig å bygge videre på de løsningene som har vist seg vellykkede og rette fokus mot områder der man ikke fullt ut har oppnådd den ønskede effekt. Videre er den sikkerhetspolitiske situasjonen i rask utvikling. NATO er i endring og sentrale allierte samarbeidspartnere har startet planleggingsarbeidet for nye omfattende reformer i sine forsvar. Dette vil ha stor betydning for Norge og utviklingen av det norske forsvaret. I dag løser Forsvaret svært krevende

oppgaver ute. Samtidig har Forsvaret store og strategisk viktige oppgaver i våre nærområder. På begge områder er utfordringene i kontinuerlig utvikling.

En annen utfordring er å sikre effekt av den omfattende moderniseringen av Forsvarets materielle. Dette krever helhetlig tenkning, og her er en langtidsplan erfaringsmessig et egnet verktøy for å bidra til bred politisk forankring av hovedprioriteringer og valg. Det legges derfor bl.a. opp til at innfasing av de nye kampflyene vil utgjøre et sentralt tema i en ny langtidsplan, herunder ambisjonsnivå/antall fly, lokalisering, totalramme for anskaffelsen og en plan for inndekning av anskaffelses- og driftskostnader. Det tas også sikte på å fremlegge en oppdatert og helhetlig redegjørelse av forsvarspolitikken og grunnlaget for denne, i tillegg til samlede mål for forsvarssektorens utvikling på midlere og lengre sikt, herunder strukturelle og økonomiske rammer, samt operativt ambisjonsnivå.

5.2 Utflytting av organisasjonselementer i Forsvaret

I tråd med regjeringens strategi for å styrke lokale og regionale kompetansemiljøer i Forsvaret gjennom å lokalisere sentrale staber og funksjoner ved operative baser ute i landet, er det besluttet utflytting av tre stabelementer som i dag er lokalisert i Oslo.

Sjefen for Forsvarets informasjonsinfrastruktur (sjef INI) med tilhørende stabsfunksjoner flyttes til Jørstadmoen ved Lillehammer og samlokaliseres med Forsvarets kompetansesenter for kommando-, kontroll- og informasjonssystemer (FK KKIS). Flyttingen til Jørstadmoen vil, gjennom ledelsens tilstedeværelse og nærhet til underlagt fagutdanning og operativ styrkeproduksjon, bidra positivt til å styre utviklingen mot et nettverksbasert forsvar, og til å øke Forsvarets operative evne. Denne samlokaliseringen vil legge til rette for en mer effektiv og mer hensiktsmessig innretning av sjef INIs virksomhet. Tiltaket bidrar til ytterligere

samling av Forsvarets IKT-ressurser ved Jørstadmoen i tråd med Innst. S. nr. 318 (2007–2008) jf. St.prp. nr. 48 2007–2008). Sjef INIs ansvarsområder, slik disse er omtalt i Prop. 1 S (2009–2010), videreføres som i dag.

Generalinspektøren for Heimevernet (GIHV) med tilhørende stabsfunksjoner flyttes til Terningmoen på Elverum der nærheten til Østerdal garnison og Hærens kompetansesenter, med et betydelig militærfaglig miljø, vil legge til rette for en styrking av HV-stabens faglige virke.

Sjefen for Kystvakten (sjef KV) med tilhørende stabsfunksjoner flyttes og samlokaliseres med én samlet operativ kystvaktledelse til Sortland i Nordland. En helhetlig kystvaktledelse på Sortland, herunder avvikling av Kystvaktens skvadronsledelse ved Haakonsvern, vil legge til rette for synergier innenfor operative, administrative og økonomiske områder. Dette vil gi en enhetlig og effektiv ledelsesstruktur der kystvaktfaglige råd og beslutninger kan foretas i et sterkt faglig miljø, og bidra til regjeringens satsing i nordområdene. Fartøyenes operative aktiviteter vil ikke bli påvirket av tiltaket.

Utflyttingene vil styrke lokale fag- og kompetansemiljøer og legge til rette for økte karrieremuligheter innenfor avgrensede geografiske områder der Forsvaret allerede er etablert. Utflyttingen av de sentrale stabselementene fra Oslo er også i samsvar med en desentralisert lokalisering av tilsvarende sjefs nivåer på samme nivå i Forsvaret, og vil bidra til at Forsvarets ledelselementer blir tydelige, synlige og til stede i større deler av landet.

Samlokalisering og effektivisering forventes å frigjøre årsverk som kan omdisponeres til andre viktige satsingsområder. Utflyttingen fra Oslo vil også frigjøre lokaler i et presset område, og avdelinger som i dag sitter i leide kontorlokaler kan flytte inn i Forsvarets egne bygg.

Det legges til grunn at flyttingene gjennomføres snarest mulig, og senest innen utgangen av 2012.

5.3 Nasjonalt kompetansesenter for helikoptre

Regjeringen informerte i forrige budsjettproposisjon om forstudien for mulig etablering av et nasjonalt kompetansesenter i Norge. Studien er utarbeidet av industrien med støtte fra Nærings- og handelsdepartementet og Forsvarsdepartementet, etter et initiativ fra Thales Norge AS. Hensikten er å få til et forpliktende samarbeid mellom

helikoptermiljøene i Norge for å bygge kompetanse og for å få økt verdiskapning. Det er utarbeidet flere delrapporter, men det er spesielt innenfor simulatorentrening og logistikk at industrien ser for seg å etablere ny virksomhet.

Arbeidet med forstudien er sluttført og overlevert Forsvarsdepartementet. Forsvarsdepartementet vil vurdere funn og anbefalinger i forstudien opp mot andre muligheter nasjonalt og internasjonalt før det tas endelig stilling til videre oppfølging. Forsvarsdepartementets og Forsvarets deltakelse i en eventuell neste fase vil også bli vurdert.

Forsvarsdepartementet vil informere Stortinget på egnet måte så snart vurderingene er gjennomført.

5.4 Lokalisering av helikopterdetasjement NH-90 i Sør-Norge

Stortinget har gjennom behandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) lagt til grunn at Bardufoss flystasjon skal utvikles som hovedbase for Forsvarets fremtidige helikopterstruktur. Det ble videre forutsatt at det skulle etableres et detasjement i Sør-Norge med nødvendig geografisk nærhet for å understøtte Kystvakten og fregattvåpenet.

Et helikopterdetasjement med lokalisering på Sola, Flesland eller Haakonsvern orlogsstasjon har vært vurdert opp mot operative behov, styrkeproduksjon, personell, flytekniske forhold, logistikk og vedlikehold, EBA, miljø (inkl. støy) og økonomi. Det er også vurdert eventuelle synergieffekter med en mulig etablering av et nasjonalt kompetansesenter for helikopter i Norge. Et evt. samarbeid med det tunge helikoptertekniske miljøet på Sola og med det planlagte nasjonale kompetansesenteret for helikoptre, forutsetter ikke at NH-90 detasjementet samlokaliseres.

Operasjoner med NH-90 fra fregatter og kystvaktfartøyer er avhengig av et detasjement med en funksjonell geografisk lokalisering ift. fartøyene. Tett og fortløpende samvirke mellom NH-90 og fartøy vil gi optimal styrkeproduksjon, og anses helt nødvendig for å kunne hente ut optimal effekt av helikopterets integrering i fregattens våpensystem.

Haakonsvern er valgt som beste alternativ for lokalisering av detasjement. Foruten å være det beste styrkeproduksjonsmessige alternativet, vil Haakonsvern i særlig grad redusere behovet for dublering av teknisk utrustning og delerlager.

Nødvendig infrastruktur for etablering av detasjementet på Haakonsværn er beregnet å koste ca. 280 mill. kroner. Etableringen på Haakonsværn vil ha de klart laveste driftskostnadene grunnet nærheten til fartøyene, og gi de laveste totalkostnadene i et 20-årsperspektiv. Både detasjement og hovedbase kan etableres innenfor den avsatte investeringsrammen. Samfunnsøkonomisk anses Haakonsværn å være tilnærmet likt som for de alternative lokaliseringene.

Detasjementet på Haakonsværn vil operere seks NH-90 med total bemanning på ca. 60 personer. Fra hovedbasen på Bardufoss vil det opereres åtte NH-90 med total bemanning på ca. 340 personer.

Helikopterdetasjementet på Haakonsværn planlegges operativt i løpet av 2014.

5.5 Nordisk samarbeid

Det nordiske forsvarssamarbeidet er inne i en positiv utvikling. Etableringen av samarbeidsstrukturen *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO) i november 2009 er et uttrykk for dette. Innenfor denne rammen ser de nordiske landene på muligheter for samarbeid innenfor hele spekteret av militære aktiviteter. Nordisk forsvarssamarbeid er et supplement, og ikke et alternativ, til landenes medlemskap i NATO og EU, og de nordiske lands ulike sikkerhetspolitiske forankring fremstår ikke som noen hindring for et tettere samarbeid. Formålet er å styrke landenes forsvar gjennom samarbeid som gir merverdi i form av mer effektiv ressursutnyttelse og økt operativ evne. Dette vil styrke de nordiske lands evne til å bidra til FN, NATO og EU.

Den geografiske nærheten til våre nordiske naboland, og likhet i språk og kultur, innebærer at samarbeid på mange områder er formålstjenelig både hjemme og ute. Felles materiellanskaffelser vil kunne redusere kostnadene og samtidig danne grunnlaget for besparelser innenfor drift og vedlikehold. En høyere grad av materiell- og systemlikhet vil også gjøre samarbeid innenfor utdanning, trening og øving mer hensiktsmessig og lette samarbeid i operasjoner i utlandet. De nordiske land vil sammen kunne stille mer substansielle bidrag til operasjoner i utlandet i regi av FN, NATO eller EU enn det som vil være tilfelle om hvert land bidrar hver for seg.

Norge har formannskapet i NORDEFECO i 2010. Formannskapet overtas av Sverige i 2011. En sentral målsetting er å styrke det nordiske samarbeidet i operasjoner. Det arbeides med å

styrke det eksisterende samarbeidet i ISAF i Afghanistan. Norge, Sverige og Finland samarbeider også i en av EUs stridsgrupper. Videre arbeides det med å stille et mulig felles militært styrkebidrag til en FN-operasjon, primært i Afrika. Det pågår også et nordisk samarbeid for å støtte afrikansk kapasitetsbygging i Øst-Afrika, jf. pkt. 5.6.

Det arbeides også med å styrke kapabilitets-samarbeidet. Med basis i erfaringer høstet i ISAF arbeides det med å utvikle felles nordiske logistikkløsninger. Det søkes aktivt etter nye muligheter for å styrke det allerede omfattende nordiske materiell- og industrisamarbeidet. Fellesprosjektet mellom Norge og Sverige for utvikling og anskaffelse av et nytt artillerisystem (*Archer*) er et eksempel på dette. I tillegg til selve materiellanskaffelsen legges det opp til et samarbeid om utdanning, trening og logistikk. Den finske anskaffelsen av det norske, bakkebaserte luftvernssystemet NASAMS II gir gode muligheter for samarbeid også på disse områdene.

Sverige og Finland vil innen kort tid knytte seg opp til NATOs felles luftovervåkingssystem via Norge. Dette samarbeidet kommer også NATO til gode og legger grunnlaget for et utvidet luftoperativt samarbeid mellom Norge, Sverige og Finland. Allerede i dag utnyttes den geografiske nærheten mellom landene for felles kampflytrening. I mai 2010 ble det undertegnet en nordisk sikkerhetsavtale som gjør det mulig å utveksle gradert nasjonal informasjon. Det arbeides med en avtale som skal regulere opphavsrettigheter ifm. forsknings- og utviklingssamarbeid, og forenklede prosedyrer for grensekryssing av militært personell og materiell mellom de nordiske land.

5.6 African Capacity Building

I løpet av de senere årene har det oppstått en økt erkjennelse av den klare sammenhengen mellom utvikling, stabilitet og sikkerhet i land og samfunn der det er behov for demokratisering og økonomisk utvikling. Varig stabilitet og utvikling forutsetter sikkerhet. Som en konsekvens blir sikkerhetssektorreform (SSR) og kapasitetsbygging viet stadig større oppmerksomhet. Helhetlig tilnærming gjennom kompletterende sivile og militære bidrag, slik det fokuseres på i Afghanistan, anses hensiktsmessig også i andre regioner hvor Norge er involvert.

De nordiske forsvarsministrene vedtok i mai 2008 å innlede et samarbeid om støtte til kapasitetsbygging i Øst-Afrika. Kapasitetsbygging omfatter tiltak for å bistå mottakerlandene med å byg-

ge opp egne operative kapasiteter innenfor sikkerhetssektoren (forsvar, politi, kystvakt, osv.). Bakgrunnen for samarbeidet er et felles ønske om å støtte oppbygningen av afrikansk sikkerhetsinfrastruktur i regi av Den afrikanske union (AU). AU har etablert en regional sikkerhetsstruktur med fem regionale underorganisasjoner (nord, øst, sør, sentrum og vest). De regionale organisasjonene har bl.a. som ambisjon å bygge opp reaksjonsstyrker på brigadenivå, som etter hvert skal dekke behovet for styrkebidrag til fredsoperasjoner i egen region eller i andre deler av Afrika i regi av FN og AU. De regionale organisasjonene har både sivile og militære komponenter, og er satt opp iht. prinsipper om helhetlig tilnærming til krisehåndtering og konfliktforebyggende arbeid. Det nordiske samarbeidet fokuserer på støtte til Øst-Afrika og den østlige brigaden, *Eastern African Standby Brigade* (EASBRIG) og *EASBRIG Coordination Mechanism* (EASBRICOM).

Siden august 2009 har de nordiske land hatt militære rådgivere stasjonert ved EASBRICOM i Nairobi i Kenya. Her har man opprettet det nordiske senteret *Nordic Advisory and Coordination Staff* (NACS). Norge stiller i denne sammenheng med en maritim rådgiver som bistår EASBRICOM i utviklingen av regionale løsninger for å møte utfordringer i utøvelsen av suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse, samt trusler knyttet til den østafrikanske kystsonen og Det indiske hav. Piratvirksomhet, smugling, menneskehandel og illegalt fiske er blant de utfordringene man ønsker å håndtere gjennom å bygge kapasitet og samarbeid regionalt. Norge bistår også med sivile komponenter gjennom programmet *Training for Peace* i regi av UD, og har norsk politi stasjonert ved EASBRICOM. De øvrige nordiske landene leder tilsvarende tiltak for kapasitetsbygging innenfor landstyrker, utdanning og trening, samt logistikkstøtte.

Det nordiske samarbeidet om kapasitetsbygging i Afrika er forankret i regjeringens politiske plattform. Gjennom dette ønsker regjeringen å styrke det nordiske samarbeidet, samtidig som den norske innsatsen for konfliktforebygging og konfliktløsning styrkes.

5.7 Industrielt samarbeid

Regjeringen fører en bred og aktiv næringspolitikk for å øke den nasjonale verdiskapningen. Forsvaret investerer årlig for om lag 7 mrd. kroner i materiell, og foretar omfattende kjøp av varer og

tenester fra norsk næringsliv. Det er derfor viktige næringspolitiske aspekter ved Forsvarets virksomhet.

Regjeringen la i 2007 frem en egen strategi for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser (St.meld. nr. 38 (2006–2007) «Forsvaret og industrien – strategiske partnere»). Blant tiltakene i strategien er økt fokus på industrielt samarbeid i tilknytning til forsvarsanskaffelser. Ved anskaffelser fra utlandet skal det industrielle samarbeidet bidra til at oppdrag som går til bedrifter utenfor landet, også kommer norsk forsvarsindustri til gode. Dette skal hjelpe forsvarsbedrifter i Norge til markedsadgang på det internasjonale forsvarsmarkedet. I tillegg skal det bidra til å opprettholde kompetanse på forsvarsteknologi gjennom avtaler om industrisamarbeid mellom norske og utenlandske leverandører.

I perioden 2005 og frem til i dag er det inngått kontrakter med utenlandske leverandører med gjenkjøpsforpliktelser for til sammen 9 mrd. kroner. Som følge av gjenkjøpsordningen mottar norske bedrifter nærmere 3 mrd. kroner årlig fra utenlandske leverandører, enten i form av bidrag til industrielle samarbeidsprosjekter eller som kjøp av produkter og tjenester. Ordningen omfatter årlig om lag 130 bedrifter i de fleste av landets fylker. En stor andel av disse bedriftene er små- og mellomstore bedrifter. Sammenlignet med andre støtteordninger for industrien i Norge, er tilskuddene gjennom gjenkjøpsordningen den viktigste næringslivsstøtten for den forsvars- og sikkerhetsrelaterte industrien i Norge.

Gjenkjøpsavtalene, eller avtaler om industrielt samarbeid, bidrar således til å opprettholde og styrke industriens kompetanse, kapasitet og markedsmuligheter, og er blitt et betydelig industripolitisk virkemiddel som gjennom en målrettet innretting har ført til varig verdiskapning for industrien i Norge, bl.a. gjennom økte eksportmuligheter. I perioden 2005 og frem til i dag har verdien av norsk eksport av forsvarsmateriell økt fra 2,9 mrd. kroner (2005) til 4,8 mrd. kroner (Utenriksdepartementets eksportstatistikk for 2009), dvs. en økning på 64 pst.

En grunnleggende premisse for regjeringens strategi for å styrke samarbeidet mellom industrien og Forsvaret, er at samarbeidet skal baseres på Forsvarets behov for materiell, varer og tjenester. Anskaffelsene til modernisering av Forsvaret skal således både ivareta Forsvarets behov og bidra til videreutvikling av norsk forsvarsindustri og -teknologi. Dette vil igjen bidra til å sikre virksomheter og øke vår nasjonale verdiskapning.

5.8 Avinor AS og Forsvaret

Avinor AS og Forsvaret er i ferd med å inngå en ny overordnet samarbeidsavtale, jf. Prop. 1 S (2009–2010). Den nye samarbeidsavtalen vil bidra til å videreføre det langsiktige og strategiske samarbeidet mellom Forsvaret og Avinor AS, samt sikre effektiv bruk av felles samfunnsmessige ressurser innenfor gjeldende regelverk. Forsvaret trenger ikke lenger eie så store areal på lufthavnene som tidligere, samtidig som Avinor AS trenger mer areal som følge av økt trafikk og nye myndighetspålagte krav. Regjeringen vil derfor vurdere nærmere om areal som Forsvaret ikke lenger har behov for å eie, og som er viktig for at Avinor skal kunne drive lufthavnene, bør selges eller leies ut direkte til Avinor.

5.9 Forskning på HR-området

Forsvarsdepartementet igangsatte i 2008 forskning på *Human Resources* (HR)-området for å rekruttere og beholde flere kvinner i Forsvaret, jf. St.meld. nr. 36 (2006–2007). Pågående forskningsprosjekter vedrørende årskull og kultur og holdninger vil fra 2011 være integrert i et forskningsprogram innenfor militærsosiologi, med vekt på økt personell- og kompetansemessig mangfold i forsvarssektoren. Dette programmet innebærer at det i tiden fremover, i tillegg til at den igangsatte forskningen videreføres, vil bli identifisert og igangsatt ny forskning på HR-området. Denne forskningen skal systematiseres, formidles og på sikt omsettes til tiltak. Med bakgrunn i Stortin-

gets behandling av Innst. S. nr. 298 (2008–2009) til St.meld. nr. 34 (2008–2009) om ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner, skal det også utvikles et forskningsprogram som skal gi økt kunnskap om området. Et forskningsprosjekt som skal gi økt innsikt i veteraners helse- og livssituasjon er påbegynt i 2010 og vil bli utvidet fra 2011.

Forskningsprogrammene på HR- og veteranområdene ledes fra Forsvarsdepartementet med involvering fra underlagte etater.

5.10 Økt mangfold i Forsvaret

Forsvarssektoren er avhengig av et styrket mangfold blant sitt personell for å utvikle organisasjonen ytterligere, og for å skape nødvendig fleksibilitet i oppgaveløsningen. Mangfoldsbegrepet skal forstås bredt. I utviklingen mot styrket mangfold kan det være mye å lære av praksis fra andre samfunnssektorer, og det er viktig å få perspektiver fra personer og organisasjoner som representerer et slikt mangfold, f.eks. organisasjoner som representerer etniske minoriteter. Arbeidet for å bedre kompetansen og sette inn effektive tiltak vil intensiveres. Det holdningsskapende arbeidet vil fortsette, bl.a. gjennom Handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse (HEL). Spesielt styrkes arbeidet mot mobbing og trakassering. Gode eksempler på ledere som bidrar til mangfold og sunne holdninger i sektoren, skal fremheves. En ledelse som ivaretar mangfold i praksis, legger grunnlaget for en bedret oppgaveløsning i Forsvaret.

6 Sektorovergripende miljøpolitikk

Forsvarssektorens system for miljøstyring skal bidra til at miljø- og samfunnsansvar veier tungt i alle plan- og beslutningsprosesser. Sentralt i miljøstyringssystemet er forpliktelse til kontinuerlig forbedring av miljøpåvirkningen. Miljøvernarbeidet i forsvarssektoren omfatter både forebygging av forurensning og opprydding etter tidligere tiders forurensning. Det skal tas hensyn til det ytre miljøet ved alle deler av virksomheten i Norge og ved operasjoner i utlandet. Forsvarssektoren skal ha god oversikt og kontroll med virksomheten, herunder innsatsfaktorer og produkter som kan føre til større miljøpåvirkninger. Det skal årlig utarbeides en miljøreddegjørelse og et miljøregnskap som beskriver sektorens utfordringer på miljøområdet og gjennomførte og planlagte tiltak.

Miljø- og samfunnsansvar i forsvarssektorens anskaffelser

Det er økende oppmerksomhet i sektoren på etiske og miljømessige krav ved alle kategorier anskaffelser. Sektoren skal, som en stor og krevende kunde av varer og tjenester, stimulere leverandører til å utvikle og prioritere løsninger som er miljøvennlige og etisk forsvarlige. Det skal derfor stilles krav til miljø og etiske forhold ved alle anskaffelser. Det er gjennomført tiltak for å forbedre sektorens kompetanse om miljø- og samfunnsansvar ved anskaffelser. Kompetansen innenfor dette området videreutvikles. Etiske krav til handel med forsvarssektoren er innarbeidet i anskaffelsesregelverket, noe som innebærer at krav til grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettigheter skal ivaretas av leverandører til forsvarssektoren i alle ledd av produksjonen. Det skal ved anskaffelser legges vekt på å fremme miljø- og energieffektivitet, og forsvarssektoren skal være en aktiv bruker av miljømessige gode løsninger. Forsvaret har fem Debio-godkjente kjøkken for økologisk mat, og arbeidet med å øke andelen økologisk mat til 15 pst. i Forsvarets spisesmesser skal videreføres.

Bevaring av naturens mangfold og friluftsliv

Forsvaret påvirker naturen i de områdene som brukes, og virksomheten må derfor bygge på en kunnskapsbasert forvaltning der integrering av hensynet til naturverdiene inngår i planlegging, utvikling og drift. Forsvarssektorens forvaltningsområder er kartlagt for biologisk mangfold, og årlig overvåking og oppdatering gjennomføres etter en systematisk metode gjennom oppsynssystem for biologisk mangfold. Kartlegging og overvåking skal bidra til å danne et godt grunnlag for kunnskapsbasert forvaltning. Prosjekter for tilbakeføring og miljøsanering av Hjerkinns skytefelt og 14 andre skyte- og øvingsfelt videreføres. Det skal gjennomføres tiltak i skyte- og øvingsfeltene for bl.a. å sikre avløp av tungmetaller, fjerning av infrastruktur og revegetering av naturskade.

Bevaring og bruk av kulturminner

Kulturminnevern skal reflekteres ved planlegging og gjennomføring av militære aktiviteter, og ved utbyggings-, videreutviklings- og oppryddingstiltak. Ved større øvelser utarbeider Forsvaret øvingskart med informasjon om bl.a. sårbare områder og kulturminner slik at skade på kulturminner unngås. Arbeidet med arkeologiske registreringer og skjøtselstiltak i skyte- og øvingsfelt, herunder innspill til forvaltningsplaner for ivaretagelse av kulturminner, videreføres.

Rent hav og vann og et giftfritt samfunn

Arbeidet med å redusere avrenning av farlige stoffer til vann og vassdrag og tiltak for miljøsanering av forurenset grunn og i forurensete sjøsedimenter videreføres.

Tidligere virksomheter har medført forurensning til sjø, og det gjennomføres omfattende opprydding av forurensete bunnsedimenter ved Forsvarets tidligere marinebaser. I Marvika er det de siste årene gjennomført omfattende miljøsanering av sjøsedimenter. I Ramsund har kilder på land medført utlekking av miljøgifter til sjø. Kildene er enten fjernet eller sikret mot videre utlekking, og

det forberedes oppstart av opprydding av sjøbunnen i 2011. Tiltaket er ventet å gå over en periode på to år, med påfølgende overvåkingsperiode på ti år. Tiltaket vil medføre en betydelig forbedring av miljøtilstanden,

Tilbakeføring av Hjerkinns skytefelt til sivile formål ble videreført i 2010 med fjerning av skyteanleggene for kavaleriet ved Haukberget og eksplosivrydding. Tiltakene med tilbakeføring av skyteanleggene og rydding av eksplosivrester videreføres i 2011. Som følge av Forsvarets endrede behov for skyte- og øvingsfelt, gjennomføres nødvendig miljøsanering av 14 utrangerte skyte- og øvingsfelt for å klargjøre disse for avhending. Miljøsaneringen startet i 2009 og planlegges gjennomført i perioden frem til 2013. Det er i tillegg et større antall utrangerte skyte- og øvingsfelt som må klareres for mulige blindgjengere før de kan miljøsaneres og avhendes.

Forsvarssektorens virksomheter skal ha kontroll med bruk, håndtering og avhending av helse- og miljøfarlige kjemikalier. Det skal fortsatt arbeides aktivt for å erstatte helse- og miljøfarlige kjemikalier med mindre farlige stoffer.

Kildesortering av alle typer avfall skal forbedres med målsetting om å redusere andelen blandet avfall kombinert med målsettingen om å øke andelen avfall som går til gjenvinning. Forsvaret ble medlem i Grønt Punkt i 2010, og vil gjennom medlemskapet arbeide for bruk av riktig og tilstrekkelig emballasje og økt grad av innsamling og gjenvinning.

Et stabilt klima og ren luft

Klimautfordringene har høy oppmerksomhet i forsvarssektoren. Hovedutfordringen er å oppnå betydelige og samtidig kostnadseffektive reduksjoner i utslipp av klimagasser. Arbeidet med energiledelse, iverksetting av energiøkonomiserende tiltak og en planmessig overgang fra bruk av fossil energi til fornybar energi i bygningsmassen har siden 2006 medført en målt reduksjon i energiforbruket på om lag 80 GWh. Det planlegges med et samlet redusert forbruk på 15 pst. i perioden 2006–2010. Det er identifisert et ytterligere effektiviseringspotensial på 90 GWh i energiforbruket frem til 2014. Arbeidet med å redusere energiforbruket og konvertere til fornybar energi videreføres. Det skal planlegges for innfasing av bygg som tilfredsstiller standarder til lavenergibygg og passivbygg.

Det skal stilles skjerpede krav til sektorens administrative kjøretøyer for redusert drivstofforbruk, utslipp av klimagasser og lokal forurensning. Arbeidet med aktiv tilrettelegging for innfasing av ladbare kjøretøyer skal intensiveres parallelt med økt tilbud i markedet av kjøretøyer med lavt og/eller ingen utslipp. Det skal stilles krav til energibruk og utslipp av klimagasser og lokal forurensning ved alle anskaffelser.

7 Oppfølging av § 1a i likestillingsloven

Rapporteringen i Forsvarsdepartementet og underliggende etater er i dag noe ulik. Forsvarsdepartementet vil derfor utarbeide spesifikke krav til rapporteringen med virkning fra rapporteringsåret 2010, som tilfredsstillende de ulike rapporteringskrav og gir sammenlignbar rapportering for hele sektoren.

7.1 Forsvarsdepartementet

Likestillingsarbeid i Forsvarsdepartementet inngår som en naturlig del av, og integreres i, departementets daglige virksomhet. Pr. 31. desember 2009 var 313 personer tilsatt i Forsvarsdepartementet. Totalt sett har det vært en økning i andelen av kvinner i departementet fra 31,6 pst. i 2008 til 33,9 pst. i 2009.

Kvinneandelen på sivil side utgjorde 43,6 pst. i 2009, mot 45,3 pst. i 2008. På militær side utgjorde kvinneandelen 9,1 pst. i 2009 mot 5,4 pst. i 2008. De militære utgjør ca. en tredjedel av de ansatte i Forsvarsdepartementet. Samlet sett har kvinneandelen steget med 2,3 prosentpoeng selv om prosentandelen på sivil side har gått noe ned.

Det var 15 pst. kvinner i lederstillinger i Forsvarsdepartementet i 2009 mot 14 pst. i 2008. Det er imidlertid ingen kvinner på toppledernivå pr. 31. desember 2009.

For å øke kvinneandelen i Forsvarsdepartementet ønsker Forsvarsdepartementet å rekruttere og beholde kvinner på alle nivåer og funksjoner i organisasjonen, med spesielt fokus der kvinneandelen er lav. Departementet benytter moderat kvotering av kvinner til lederstillinger. Alle ledere med personalansvar har ansvar for å påse at likestillingsaspektet vurderes ved rekruttering til Forsvarsdepartementet og ved interne tilsetninger.

Departementet har utarbeidet en livsfasepolitikk som gjelder alle ansatte. Denne viser at arbeidsgiver gir rom for at arbeidstaker har ulike behov i ulike faser av sitt yrkesaktive liv. Det blir gitt individuell tilrettelegging, i særlig grad for småbarnsforeldre, gravide, langtidssyke og eldre arbeidstakere.

Økt mangfold gir ny og variert kompetanse, samt bredere erfaringsgrunnlag. For å fremstå troverdig i dagens samfunn er det viktig at Forsvarsdepartementet er en inkluderende arbeidsplass hvor ingen diskrimineres. Forsvarsdepartementet som arbeidsgiver forholder seg til gjeldende lover og regler vedrørende diskriminering i arbeidslivet og samfunnet generelt. Ved utlysning av ledige stillinger blir det opplyst om at Forsvarsdepartementet er en IA-bedrift, som vil legge til rette for personer med nedsatt funksjonsevne ved behov. Personer med flerkulturell bakgrunn oppfordres til å søke. Ledige stillinger blir også lyst ut på nettstedet www.inkludi.no.

7.2 Forsvaret

Forsvaret har som mål å øke kvinneandelen blant tilsatt personell, herunder befal, vervede og sivile, og få flere militære og sivile kvinner inn i ledende stillinger. Det er også en målsetting å øke andelen kvinner i førstegangstjenesten som et virkemiddel for økt rekruttering. Ved utgangen av 2009 var kvinneandelen blant tilsatt militært personell 8,3 pst., det samme som ved utgangen av 2008. Blant sivilt personell var kvinneandelen 30,2 pst. ved utgangen av 2009 mot 30,7 pst. ved utgangen av 2008.

Program for karriere- og personlig utvikling for kvinner som ble iverksatt i 2009 fortsetter og følges opp i 2011, bl.a. i programmene *Kvinnetopp* og *Lederutviklingsprogram for sivile* (LUPRO). Kvinnetopp er hovedsakelig rettet mot militært personell, men har også åpning for sivile lederkandidater.

Pliktig sesjon for kvinner er innført i 2010, og er blant de viktigste tiltakene for å øke kvinneandelen i Forsvaret. Sesjon skal stimulere til rekruttering både til førstegangstjeneste, lærlingordning og befalsutdanning. Dette vil sikre at alle kvinner i aktuelle årskull får informasjon om Forsvaret, og gir dermed mulighet for at de best skikkede og mest motiverte kan rekrutteres. Det forventes at pliktig sesjon for kvinner vil medføre økt kvinneandel også i førstegangstjenesten, noe som på len-

gre sikt kan bidra til å øke kvinneandelen i Forsvaret generelt gjennom førstegangstjenestens funksjon som rekrutteringsmekanisme. Dette vil kunne bidra til at Forsvaret i større grad gjenspeiler mangfoldet og likestillingen i samfunnet for øvrig.

Regjeringens handlingsplan for gjennomføring av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet ble lagt frem i 2006. Handlingsplanen har som mål å styrke kjønnsperspektivet i Forsvarets virksomhet, og det arbeides med å innarbeide dette i evaluering og planlegging av operasjoner, trening og utdanning. Norge har med oppstart i 2010 bemannet stillingen som *Gender Advisor* i ISAF HQ i Afghanistan, og en funksjon som *Gender Field Advisor* er etablert i den norske PRT i Meymaneh. I 2011 vil begge kontingentsjefer til det norske styrkebidraget til Afghanistan være kvinner.

En egen stilling som koordinator for mangfold og likestilling ble etablert i Forsvarsstaben i 2009 for å styrke arbeidet for mangfold og likestilling, og denne stillingen er også tillagt ansvaret for å innføre et kjønnsperspektiv i alle aspekter av Forsvarets virksomhet. Skoleplasser ved Forsvarets skoler er reservert for kvalifiserte kvinnelige søkere, og opptaksprøvene til Forsvarets skoler er under løpende vurdering. Kvinner som gjennomfører en befalsutdanning skal få tilbud om systematiske lederutviklingsprogrammer og personlige utviklingsprogrammer tidlig i karrieren, og det skal også gis tilbud om leder- og utviklingsprogrammer for sivile kvinner i Forsvaret. Flere kvinner i Forsvaret vil gi et bedre Forsvar. Økt kvinneandel gjør også at Forsvaret i større grad skal kunne dra nytte av de talenter og evner som finnes i den kvinnelige delen av befolkningen.

7.3 Forsvarets forskningsinstitutt

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) sitt primære arbeid er teknologisk forskning, og instituttet rekrutterer en stor del tilsatte fra tradisjonelt mannsdominerte fag. Kvinneandelen er lav, men stigende. Det praktiseres moderat kjønnskvoteering ved tilsetting. I arbeidet med sommerstudenter, ca. 50 studenter hver sommer, legges det stor vekt på å rekruttere en stor andel kvinnelige studenter.

FFI har økt kvinneandelen i ledelsen merkbart. FFI fikk i 2009 kvinnelig plansjef og for første gang en kvinnelig forskningssjef. Dette økte andelen kvinner i FFIs ledelse fra tolv pst. til 19 pst. Det er ikke påvist lønnsdifferanser mellom

kvinner og menn dersom man sammenstiller utdanning, erfaring, kjønn og alder.

Tallet for kvinnelige forskere med doktorgrad er 21 pst., mens tilsvarende tall for de mannlige forskerne er 33 pst. Kvinnelige forskere har i gjennomsnitt lavere årslønn enn mannlige forskere. Dette tilskrives lavere gjennomsnittsalder og erfaringsnivå. I ingeniørgruppen har kvinnene høyere årslønn enn mennene.

I støttevirksomheten og servicefunksjoner utgjør kvinnene et flertall, og det er også flere kvinner i deltidsstillinger enn menn. Ingen er tilsatt i deltidsstillinger uten etter eget ønske. I støttevirksomheten er kjønnsfordelingen kvinner 62 pst. og menn 38 pst. Arbeidstiden blir tilrettelagt ved spesielle behov iht. FFIs livsfasepolitikk.

Det er svært få ansatte med utenlandsk statsborgerskap. Medarbeidere med innvandrerbakgrunn blir godt ivaretatt og integrert.

FFI benytter moderat kjønnskvoteering ved nyttilsetting av vitenskapelig ansatte. Rekrutteringen skjer fra tradisjonelt mannsdominerte teknologiske fag, men de senere år har det vært en positiv utvikling med økt kvinneandel av vitenskapelige ansatte.

Ved rekruttering av sommerstudenter er det benyttet kjønnskvoteering. FFI markedsfører seg bevisst ved universiteter og høyskoler ved profilering på studiestedene, og bruker ofte kvinnelige informanter fra FFI for å synliggjøre kvinnelige forskere og evt. vekke kvinnelige studenters interesse for FFI.

7.4 Forsvarsbygg

Forsvarsbygg har utformet og praktiserer en HR-strategi og policy som legges til grunn for alle HR-tiltak i virksomheten. Det dreier seg om rekruttering, kompetanseutvikling, praktisering av IA, ledelsesutvikling, seniortiltak m.m.

Ved utgangen av 2009 var kvinneandelen blant Forsvarsbyggs 1 530 tilsatte på 43 pst. Av 119 ledere var 14 pst. kvinner.

Forsvarsbyggs HR-strategi og policy bygger på de grunnleggende prinsippene som gjelder for likestillingsloven, diskrimineringsloven og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Forsvarsbyggs fokus på likestilling og antidiskriminerings tiltak gjenspeiles i Forsvarsbyggs verdier – der bl.a. følgende verdier finnes: helhetlig mangfold, gjensidig tillit og respekt. Forsvarsbygg har en rekrutteringspolitikk som sterkt understreker Forsvarsbyggs målsetting om tverrfaglighet, mangfold og likestilling. Denne intensjonen er uttrykt i

alle Forsvarsbyggs stillingsannonser. Det er også tatt inn avsjekkingpunkter i mal for innstilling til stillinger (funksjonsevne, kjønnsaspektet, etnisitet).

Forsvarsbygg har gjennomført mentorprogrammer dedikert for kvinner. Forsvarsbygg har gjennomført to talentprogrammer – og det tredje igangsettes høsten 2010 – med særlig vekt på kjønnsbalanse, dvs. at det vil bli lagt vekt på å få kvinnelige kandidater i de roller og faggrupper som er underrepresentert med kvinner.

Forsvarsbygg var i 2009 en av 12 statlige virksomheter som deltok i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets forsøksprosjekt for rekruttering av flerkulturelle medarbeidere.

Forsvarsbygg har iverksatt tiltak for å holde seniorene lenger i aktivt arbeid og tiltak som skal hindre aldersdiskriminering.

7.5 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Pr. 31. desember 2009 arbeidet det 106 menn og 33 kvinner i Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Dette tilsvarer en kvinneandel på 23,7 pst. Det tilsvarende tallet i 2008 var 23,0 pst.

Det var to kvinner blant ledergruppens syv medlemmer ved årsskiftet 2009/2010. Blant de 17 mellomlederne var det imidlertid ingen kvinner. Andelen kvinner blant øvrige ansatte var 26,9 pst. NSM hadde ved årsskiftet 2009/2010 16 militære ansatte. Ingen av disse var kvinner.

Mange av direktoratets fagmiljøer er svært teknisk orientert, og innenfor disse miljøene har det tradisjonelt vært en lav kvinneandel. De to fagavdelingene med mest fokus på teknologi hadde ved årsskiftet 2009/2010 en samlet kvinneandel på 8,6 pst. I de to øvrige fagavdelingene var det 34,2 pst. kvinner. I støtteavdelingene (administrasjon og ledelsens sekretariat) var det 48,1 pst. kvinner.

NSM utlyste 14 stillinger i 2009, og samlet sett var det 52,2 pst. kvinner som søkte stillingene. Det var imidlertid relativt få kvinnelige søkere til de tekniske stillingene.

Likestillingsarbeid inngår som en naturlig del av, og integreres i den daglige virksomheten i NSM. Direktoratet arbeider aktivt med å få til en jevnere kjønnsfordeling.

NSM er en IA-bedrift, og følger de retningslinjer dette medfører.

Samtlige stillingsannonser NSM utlyser inneholder følgende formulering: «Det er et sentralt personalpolitisk mål i NSM at medarbeidere skal ha variert erfaringsbakgrunn. Mangfold i personalet (mht. innvandringsbakgrunn, balansert kjønnsammensetning og alder) ses som et viktig virkemiddel for at virksomheten skal inneha den rette kompetansen.»

NSM søker å legge til rette for personer med nedsatt funksjonsevne. Tiltak iverksettes basert på individuell vurdering. NSM har nylig ansatt en medarbeider med 50 pst. nedsatt funksjonsevne.

Forsvarsdepartementet

t i l r å r :

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2011 føres opp de summene som er nevnt i et fremlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 1700–1795	Kr	39 248 552 000
b. Sum inntekter under kap. 4700–4799	Kr	4 664 865 000

Forslag

til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2011, 1700–1795, 4700–4799

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
1700	Forsvarsdepartementet			
	01	Driftsutgifter	324 472 000	
	73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	17 446 000	341 918 000
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 608 550 000	
	46	Ekstraordinært vedlikehold, <i>kan overføres</i>	60 239 000	
	47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 512 049 000	4 180 838 000
1716	Forsvarets forskningsinstitutt			
	51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	163 794 000	163 794 000
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet			
	01	Driftsutgifter	229 483 000	
	43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i>	18 000 000	
	71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	66 267 000	
	78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	265 000 000	578 750 000
1720	Felles ledelse og kommandoapparat			
	01	Driftsutgifter	2 592 246 000	2 592 246 000
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet			
	01	Driftsutgifter	141 985 000	141 985 000
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben			
	01	Driftsutgifter	1 913 817 000	
	50	Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	73 984 000	
	70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	6 096 000	1 993 897 000
1731	Hæren			
	01	Driftsutgifter	5 288 514 000	5 288 514 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
1732	Sjøforsvaret			
	01	Driftsutgifter	3 282 481 000	3 282 481 000
1733	Luftforsvaret			
	01	Driftsutgifter	3 968 358 000	3 968 358 000
1734	Heimevernet			
	01	Driftsutgifter	1 048 559 000	1 048 559 000
1735	Etterretningstjenesten			
	21	Spesielle driftsutgifter	966 010 000	966 010 000
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon			
	01	Driftsutgifter	2 377 209 000	2 377 209 000
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg			
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	1 006 530 000	
	44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	51 680 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 131 884 000	
	48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	134 000 000	
	75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap 1760, post 44</i>	99 790 000	9 423 884 000
1790	Kystvakten			
	01	Driftsutgifter	977 565 000	977 565 000
1791	Redningshelikoptertjenesten			
	01	Driftsutgifter	491 502 000	491 502 000
1792	Norske styrker i utlandet			
	01	Driftsutgifter	1 187 463 000	1 187 463 000
1795	Kulturelle og allmenntnyttige formål			
	01	Driftsutgifter	239 877 000	
	60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	1 647 000	
	72	Overføringer til andre	2 055 000	243 579 000
		Sum alle		39 248 552 000
		Sum departementets utgifter		39 248 552 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
4700	Forsvarsdepartementet			
	01 Driftsinntekter		223 000	223 000
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	01 Driftsinntekter	3 448 250 000		
	47 Salg av eiendom	153 150 000		3 601 400 000
4720	Felles ledelse og kommandoapparat			
	01 Driftsinntekter	53 011 000		53 011 000
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet			
	01 Driftsinntekter	2 601 000		2 601 000
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben			
	01 Driftsinntekter	49 451 000		
	70 Renter låneordning	36 000		
	90 Lån til boligformål	648 000		50 135 000
4731	Hæren			
	01 Driftsinntekter	45 605 000		45 605 000
4732	Sjøforsvaret			
	01 Driftsinntekter	37 229 000		37 229 000
4733	Luftforsvaret			
	01 Driftsinntekter	161 552 000		161 552 000
4734	Heimevernet			
	01 Driftsinntekter	8 381 000		8 381 000
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon			
	01 Driftsinntekter	108 046 000		108 046 000
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg			
	48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter	134 000 000		134 000 000
4790	Kystvakten			
	01 Driftsinntekter	400 000		400 000
4791	Redningshelikoptertjenesten			
	01 Driftsinntekter	449 001 000		449 001 000
4792	Norske styrker i utlandet			
	01 Driftsinntekter	10 368 000		10 368 000
4795	Kulturelle og allmennyttige formål			

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	01	Driftsinntekter	2 413 000	2 413 000
4799		Militære bøter		
	86	Militære bøter	500 000	500 000
		Sum alle		4 664 865 000
		Sum departementets inntekter		4 664 865 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2011 kan:

1. benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:
 - a. inntekter fra militære bøter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.
 - b. inntekter ved salg av større materiell kan benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse

av bevilgningen under kapittel 1760 Nyan-skaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

2. ta med ubrukte merinntekter ved utregning av overførbart beløp.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2011 kan:

1. foreta bestillinger ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelsen	Samlet ramme
1720		Felles ledelse og kommandoapparat	
	01	Driftsutgifter	25 mill. kroner
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	
	01	Driftsutgifter	32 mill. kroner
1731		Hæren	
	01	Driftsutgifter	600 mill. kroner
1732		Sjøforsvaret	
	01	Driftsutgifter	100 mill. kroner
1733		Lufforsvaret	
	01	Driftsutgifter	600 mill. kroner
1734		Heimevernet	
	01	Driftsutgifter	825 mill. kroner

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1740		Forsvarets logistikkorganisasjon	
	01	Driftsutgifter	300 mill. kroner
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	
	01	Driftsutgifter	125 mill. kroner
	44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel	115 mill. kroner
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	18 500 mill. kroner
	48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel	165 mill. kroner
1790		Kystvakten	
	01	Driftsutgifter	2 900 mill. kroner
1791		Redningshelikoptertjenesten	
	01	Driftsutgifter	75 mill. kroner
1792		Norske styrker i utlandet	
	01	Driftsutgifter	55 mill. kroner
1795		Kulturelle og allmenntilgode formål	
	01	Driftsutgifter	2 mill. kroner

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 60 mill. kroner ut over det som dekkes av egne avsetninger.

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2011 kan gi tilsagn om økonomisk støtte ut over bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1700		Forsvarsdepartementet	
	73	Forskning og utvikling	22 mill. kroner

Andre fullmakter

V

Nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2011 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kapittel 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold og kapittel 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg, post 47 Salg av eiendom.

VI

Personell

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2011 kan fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjons-tjenesten og heimevernstjenesten slik det går frem av Prop. 1 S (2010–2011).
2. enheter oppsatt med frivillig heimevernsper-sone kan overføres til forsvarsgrener og fellesin-stitusjoner, og benyttes i operasjoner i utlandet.

VII

Investeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2011 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter, her- under større bygg- og eiendomsprosjekter, som er presentert som nye prosjekter i Prop. 1 S (2010–2011), innenfor de kostnadsrammer som der er omtalt.
2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i Prop. 1 S (2010–2011), herunder endrede kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesteringer og byggeprosjekter av lavere kategori.
4. nytte bevilgningen på den enkelte investeringspost, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom formål, bygg- og eiendoms-kategorier, anskaffelser og prosjekter som presentert i Prop. 1 S (2010–2011).
5. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
6. igangsette planlegging og prosjektering av bygge- og anleggsprosjekter med en samlet utgift tilsvarende 5 pst. av bevilgningen på de respektive poster.
7. inkludere gjennomføringskostnader i investeringsprosjektene for eiendom, bygg og anlegg på post 46 og post 47.

VIII

Fullmakter vedrørende fast eiendom

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2011 kan:

1. avhende fast eiendom uansett verdi til markedspris når det ikke foreligger annet statlig behov for eiendommen. Eiendommene skal normalt legges ut for salg i markedet, men kan selges direkte til fylkeskommuner eller kommuner til markedspris, innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Dersom eiendommene er aktuelle for friluft- eller kulturformål kan de selges på samme vilkår til Statskog SF hvis ikke fylkeskommuner eller kommuner ønsker å kjøpe eiendommene.
2. avhende fast eiendom til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX

Tidspunkt for belastning av utgiftsbevilgninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2011 kan belaste utgiftsbevilgninger for bestillinger gjennom NAMSA, andre internasjonale organisasjoner eller andre lands myndigheter fra det tidspunkt materiell blir bestilt, selv om levering først skjer senere i budsjettåret eller i et etterfølgende budsjettår.

X

Organisasjon

Stortinget samtykker i at rekruttutdanningen for Sjøforsvaret videreføres på Madla.

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten

I det etterfølgende gis en oversikt over de bestemmelser som gjøres gjeldende for verneplikten i 2011.

Førstegangstjenesten

Førstegangstjenesten er av tolv måneders varighet. Forsvaret kan forkorte denne tjenesten med inntil fire uker. Av hensyn til utdanning og arbeid, kan den enkelte vernepliktige førtidsdimittere inntil seks uker før fullført tolv måneders tjeneste. Det forutsettes at tjenestetidsreduksjonene ikke får konsekvenser for beredskap eller svekker rekrutteringsgrunnlaget for utenlandsoperasjoner. Mannskaper som ikke ønsker å redusere tjenestetiden, skal gis anledning til å fullføre tjenesten.

Særordninger

Arbeidsledige har prioritet ved innkalling til førstegangstjeneste.

Personell med eneomsorg for barn gis utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år.

Vernepliktige mannskaper som avtjener førstegangstjeneste kan ta ut inntil seks uker av sin lønnede fedrekvote. Dette kommer i tillegg til 14 dagers permisjon ifm. eget barns fødsel.

Personell som driver selvstendig husdyrhold gis under særskilte vilkår utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år.

Fellesbestemmelser

Til hjelpetjeneste i tilknytning til repetisjonstjeneste og etterutdanningskurs kan det kalles inn vernepliktige som ikke er mobiliseringsdisponert til militær avdeling eller ved Forsvarets fellesinstitusjoner.

Vernepliktig personell (befal og menige) som er mobiliseringsdisponert ved staber eller avdelinger, og som det er påkrevet å trene eller å øve hvert år, kan kalles inn til kort repetisjonstjeneste/kurs hvert år.

Vernepliktig og utskrevet befal kan innkalles til etterutdanningskurs av inntil tolv dagers varighet. Hæren kan kalle inn vernepliktig og utskrevet befal som sier seg villige til sjefsstillinger og forutbestemte nøkkelstillinger på lavere og midlere nivå, samt til etterutdanningskurs av inntil fem ukers varighet.

Innkallinger for repetisjonstjeneste/-kurs skal skje innen rammen av det totale antall dager og antall ganger som er fastsatt for slik tjeneste.

Leger, tannleger, veterinærer, farmasøyter, psykologer, teologer og studenter i disse fag som har gjennomført tolv måneders førstegangstjeneste, kan innkalles til 90 dagers tjeneste ved stab eller avdeling. Leger kan alternativt gjøre tjeneste ved styrker i utlandet hvor Norge deltar.

Teologer som har gjennomført 15 måneders førstegangstjeneste kan pålegges repetisjonstjeneste tre ganger.

Vernepliktig personell som gis utsettelse med sin tjeneste, kan kalles inn til avtjening av resttjeneste ved andre avdelinger i Forsvaret og om nødvendig i et annet budsjettår.

I tillegg til repetisjonstjenesten kan vernepliktig og utskrevet befal, menige spesialister og spesielle faggrupper for en mindre del av den enkelte avdelings organisasjonsplan i krig gis inntil ti dagers tjeneste.

I Heimevernet er den årlige tjenesteplikten inntil seks dager for korporaler/menige og inntil ni dager for befal/spesialister. Innsatsstyrken er frivillig personell på treårs kontrakt, og har inntil 30 dager årlig tjenesteplikt i tillegg til den generelle tjenesteplikten i Heimevernet.

Felles øvre grense for samlet ordinær tjenesteplikt er 19 måneder eller 575 dager. Frivillig tjeneste i Heimevernets innsatsstyrke eller ifm. utenlandsoperasjoner regnes ikke som en del av den ordinære tjenesteplikt.

Tjenesteplikt for kvinner

For kvinner som har undertegnet villighetserklæring til å gjøre tjeneste i Forsvaret, gjelder de samme forpliktelser i fred og i krig som for vernepliktige menn iht. gjeldende bestemmelser.

Vedlegg 2**Forsvarets operative struktur 2012**

Felleselementer	Hæren	Sjøforsvaret	Luftforsvaret	Heimevernet
Etterretningstjenesten	1 Brigade	1 taktisk maritim kommando (CNORTG)	Luftkontroll og varsling (K&V)	45 000 befal og mannskaper organisert i:
Forsvarets operative hovedkvarter	- Brigadekommando	6 MTB Skjold-klasse	- CRC Sørreisa	- Innsatsstyrker
Forsvarets spesialstyrker (FSK/HJK og MJK)	- 2 mekaniserte bataljoner	5 Fridtjof Nansen-klasse fregatter med NH-90 helikoptre	- CRC Mågerø	- Forsterkningsstyrker
Felles logistikk og sanitet:	- 1 lett pansret bataljon	3+3 Oksøy-/Alta-klasse minejakt/sveip	48 + 9 F-16 kampfly	- Oppfølgingsstyrker
- Transportkontrollenhet	- Etterretningsbataljon	6 Ula-klasse ubåter	18 Bell 412 helikoptre	
- Luftterminalenhet	- Sambandsbataljon	Marinejegerkommandoen	4+2 P-3 C/N maritime patruljefly	11 distrikter og en SHV-kommando
- Havne- og jernbaneterminalenhet	- MP-kompani	Minedykkerkommandoen	3 DA-20 EK/ViP fly	
- Deployerbare logistikk baser/ Nasjonale støtteelementer	- Artilleribataljon	Kystjegerkommandoen	4 C-130J transportfly	
- Theatre enabling force	- Ingeniørbataljon	Logistikk- og støttefartøy	1 NASAMS luftvern-batteri	
- Felles landtransportkompani	- Logistikkbataljon		Basesett luft (14 maritime helikoptre NH-90)	
- Felles vannrenseenhet	HM Kongens Garde Grensevakt	<i>Kystvakt:</i>	<i>Redningstjeneste:</i>	
- Forsvarets felles sanitetsstyrker	Forsvarets spesialkommando/Hærens Jegerkommando (FSK/HJK)	- 1 Svalbard-klasse ytre kystvakt med NH-90	- 12 Sea King redningshelikoptre	
- Vertslandsstøttebataljon		- 3 Nordkapp-klasse ytre kystvakt med NH-90		
- Strategisk luft- og sjøtransport		- 6 Ålesund/Harstad/ Barentshav-klasse ytre kystvakt		
Felles ledelsesstøtte og operativ støtte:		- 5 Nornen-klasse indre kystvakt		
- Kapasitet for militære datanettverksoperasjoner (CNO-enhet)				
- Eksplosivryddeenhet og jammeenhet (EOD/IEDD enhet)				
- Militærpolitienhet				
- Felles NATO luft- og bakkeobservasjon (NAEW&CF, AGS)				
- Kapasitet for deployerbar kommunikasjon og informasjon (KKIS-enhet)				

Vedlegg 3**Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)**

Tabell 3.1 Utgifter og inntekter fordelt på art

Utgifter/inntekter	Regnskap			(i 1000 kr)
	2007	2008	2009	Budsjett 2010 (i 2010 kr)
1. Utgifter				
<i>Driftsutgifter</i>				
Lønnsutgifter	358 571 289	399 466 850	443 881 367	458 541 000
Varer og tjenester	194 584 470	217 200 989	298 051 017	288 000 000
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>553 155 759</i>	<i>616 667 839</i>	<i>741 932 384</i>	<i>746 541 000</i>
<i>Investeringsutgifter</i>				
Investeringer, større utstysanskaffelser og vedlikehold	28 455 371	47 451 840	30 882 877	60 875 000
<i>Sum investeringsutgifter</i>	<i>28 455 371</i>	<i>47 451 840</i>	<i>30 882 877</i>	<i>60 875 000</i>
<i>Overføringer fra virksomheten</i>				
Utbetalinger til andre statlige regnskaper				
Andre utbetalinger				
<i>Sum overføringsutgifter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Finansielle aktiviteter</i>				
Kjøp av aksjer og andeler				
Andre finansielle utgifter				
<i>Sum finansielle utgifter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum utgifter	581 611 130	664 119 679	772 815 261	807 416 000
2. Inntekter				
<i>Driftsinntekter</i>				
Inntekter fra salg av varer og tjenester	409 159 168	526 536 049	581 530 403	586 000 000
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser				

Tabell 3.1 Utgifter og inntekter fordelt på art

Utgifter/inntekter	(i 1000 kr)			
	Regnskap			Budsjett
	2007	2008	2009	2010 (i 2010 kr)
<i>Refusjoner</i>				
Andre driftsinntekter	884 654	1 254 782	3 725 806	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>410 043 822</i>	<i>527 790 831</i>	<i>585 256 209</i>	<i>586 000 000</i>
<i>Investeringsinntekter</i>				
Salg av varige driftsmidler	0	56 500	25 000	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>56 500</i>	<i>25 000</i>	<i>0</i>
<i>Overføringer til virksomheten</i>				
Inntekter fra statlige bevilgninger	181 134 000	180 156 008	186 727 000	193 022 000
Andre innbetalinger				
<i>Sum overføringsinntekter</i>	<i>181 134 000</i>	<i>180 156 008</i>	<i>186 727 000</i>	<i>193 022 000</i>
<i>Finansielle aktiviteter</i>				
Innbetalinger ved salg av aksjer og andeler				
Andre finansielle innbetalinger	0	0	2 205 205	0
<i>Sum finansielle inntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>2 205 205</i>	<i>0</i>
Sum inntekter	591 177 822	708 003 339	774 213 414	779 022 000
3. Netto endring i kontantbeholdningen (2-1)	9 566 692	43 883 660	1 398 153	-28 394 000

Tabell 3.1, noter:

Generelt:

Det samlede utgifts- og inntektsnivået i perioden 2007–2009 er jevnt stigende. Dette gjenspeiler økt etterspørsel etter FFIs tjenester. Budsjettet for 2010 viser det samme. Det er hovedsakelig opp-

dragene knyttet til materiellanskaffelser som øker.

Bevilgningen fra Forsvarsdepartementet er forholdsvis konstant, noe som gjør at den bevilgningsfinansierte aktiviteten ved FFI er jevnt synkende ift. de totale inntektene.

Tabell 3.2 Inntekter etter inntektskilde

Inntektskilde	Regnskap		
	2007	2008	2009
	(i 1000 kr)		
<i>Bevilgninger til finansiering av statsoppdraget</i>			
Bevilgninger fra fagdepartementet (1)	181 134 000	180 156 008	186 727 000
Bevilgninger fra andre departement			
Tildelinger fra Norges forskningsråd (2)	2 553 085	1 639 163	694 574
<i>Sum bevilgninger</i>	<i>183 687 085</i>	<i>181 795 171</i>	<i>187 421 574</i>
<i>Offentlige og private bidrag</i>			
Bidrag fra kommuner og fylkeskommuner			
Bidrag fra private			
Tildelinger fra internasjonale organisasjoner			
<i>Sum bidrag</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Oppdragsinntekter m.v.</i>			
Oppdrag fra statlige virksomheter (3)	369 022 696	502 841 872	527 711 363
Oppdrag fra kommunale og fylkeskommunale virksomheter			
Oppdrag fra private (4)	37 583 387	22 055 014	55 354 671
Andre inntekter	884 654	1 311 282	3 725 806
<i>Sum oppdragsinntekter m.v.</i>	<i>407 490 737</i>	<i>526 208 167</i>	<i>586 791 840</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>591 177 822</i>	<i>708 003 338</i>	<i>774 213 414</i>

Tabell 3.2, noter:

- Generelt: Omfang og utvikling av andre inntekter
- Bevilgningstildelinger fra andre departementer eller Norges forskningsråd: Lite og forholdsvis stabilt i omfang, gjelder prosjekter som gjennomføres med finansiering av Norges forskningsråd eller andre departementer.
 - Bidrag og oppdragsinntekter: Bidragene til forvaltningsoppdrag og driften av forskningsfartøyet HU Sverdrup har over tid vært stabile. Oppdragsinntektene er i all hovedsak relatert til pågående og fremtidige materiellprosjekter og har vært økende de siste årene.

Noter:

1. Bevilgninger fra fagdepartement består av basisbevilgning, forvaltningsoppdrag og tilskudd til drift av forskningsfartøyet HU Sverdrup. Basisbevilgningen fra fagdepartementet utgjorde i 2009 om lag 21 pst. av de totale inntektene til FFI.
2. Tildelinger fra Norges forskningsråd: Prosjekter med finansiering fra Norges forskningsråd.
3. Oppdrag fra statlige virksomheter: Oppdragsforskning for Forsvaret.
4. Oppdrag fra private: Oppdragsforskning for institusjoner utenfor Forsvaret

Tabell 3.3 Virksomhetens kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden (N-3) – (N-1) med spesifikasjon av formål kontantbeholdningen skal benyttes til

Regnskapspost	Regnskap			(i 1000 kr)
	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	Endring 2008 til 2009
<i>Kontantbeholdning</i>				
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank (1)	366 714 066	410 587 479	411 977 532	1 390 053
Beholdning på andre bankkonti, andre kontantbeholdninger og kontantekvivalenter (2)	16 840	27 087	35 187	8 100
Sum kontantbeholdning	366 730 906	410 614 566	412 012 719	1 398 153
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>				
Feriepenger m.v.	31 737 452	35 976 790	39 186 012	3 209 222
Skattetrekk og offentlige avgifter	28 322 899	33 474 394	35 857 423	2 383 029
Gjeld til leverandører	39 537 562	57 762 221	43 153 796	-14 608 425
Gjeld til oppdragsgivere (3)	206 549 467	239 387 259	260 884 518	21 497 259
Annen netto gjeld/fordring som forfaller i neste budsjettår	-13 145	551 532	-4 468 783	-5 020 315
<i>Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår</i>	<i>306 134 235</i>	<i>367 152 196</i>	<i>374 612 966</i>	<i>7 460 770</i>
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i fremtidige budsjettår</i>				
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd				0
Større påbegynte, flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet				0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet				0
Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål				0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgninger fra andre departementer				0
<i>Sum avsetninger til planlagte tiltak i fremtidige budsjettår</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

Tabell 3.3 Virksomhetens kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden (N-3) – (N-1) med spesifikasjon av formål kontantbeholdningen skal benyttes til

Regnskapspost	(i 1000 kr)			
	Regnskap			Endring
	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	2008 til 2009
<i>Andre avsetninger:</i>				0
Avsetninger til andre formål/ikke spesifiserte formål	4 000	508 192	-4 000	-512 192
Fri virksomhetskapi- tal (4)	60 592 671	42 954 178	37 403 753	-5 550 425
<i>Sum andre avsetninger</i>	<i>60 596 671</i>	<i>43 462 370</i>	<i>37 399 753</i>	<i>-6 062 617</i>
				0
<i>Langsiktig gjeld (netto)</i>				0
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggs- midler	0	0		0
Annen langsiktig gjeld	0	0		0
<i>Sum langsiktig gjeld (netto)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum netto gjeld og forpliktelser	366 730 906	410 614 566	412 012 719	1 398 153

Tabell 3.3, noter:

Generelt:

- Kontantbeholdningen har de siste årene holdt seg stabil. En vesentlig del skyldes penger som kunden har innbetalt i prosjekter, men der arbeidet ikke er fullført. FFIs likvide egenkapital endrer seg fra år til år, og forutsetter å skulle dekke uforutsette utgifter eller planlagte investeringer som blir forskjøvet i tid. Frem til 2007 økte den likvide egenkapitalen litt hvert år til ca. 60 mill. kroner, i 2008 ble den redusert til ca. 42 mill. kroner og i 2009 til ca. 37 mill. kroner.

2. Beholdning på andre bankkonti, andre kontantbeholdninger og kontantekvivalenter: Kontantkasse HU Sverdrup og beholdning for gavekort.
3. Gjeld til oppdragsgivere: Prosjekter som er under gjennomføring, men som ennå ikke har blitt utført for kunden.
4. Fri virksomhetskapi- tal: Forsvarsdepartementet har pålagt Forsvarets forskningsinstitutt å ha inntil ti pst. av årsomsetningen i fri virksomhetskapi- tal. Ved utgangen av 2009 utgjorde fri virksomhetskapi- tal i underkant av fem pst. av de samlede inntektene for året.

Noter:

1. Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank: Inneholder feriepen- ger, skattetrekk, fordrin- ger fra leverandører, ikke gjennomførte pro- sjektaktiviteter og frie likvide midler. Se også note tre under.

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Aurskog AS 10/2010

